

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

KOSOVA’NIN GELECEĞİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: **Ataman ERDOĞAN**

İstanbul, 2013

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

KOSOVA’NIN GELECEĞİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:
Ataman ERDOĞAN
Öğrenci No:
090771042

Danışman:
Doç. Dr. Sait YILMAZ

İstanbul, 2013

YEMİN METNİ

Yüksek lisans projesi olarak sunduğum ‘KOSOVA’NIN GELECEĞİ’ başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım 19/09/2013

Aday: Ataman ERDOĞAN

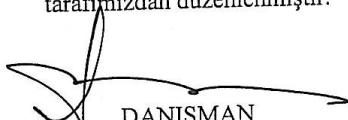

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

19.10.2013

Enstitümüz *Uluslararası İlişkiler* Anabilim dalı *Uluslararası İlişkiler* Programı yüksek lisans öğrencilerinden 090771042 numaralı *Ataman ERDOĞAN*'ın "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Kosova'nın Geleceği*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 23.07.2013 tarih ve 2013/22 sayılı toplantısında seçilen ve Ayazağa Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (70) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~ayrıklık/oybirliği~~ ile *Kabul/Red veya Düzeltme* kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
DOÇ.DR.SAİT YILMAZ

ÜYE
YRD.DOÇ.DR.MUZAFFER ÜREKLİ

ÜYE
YRD. DOÇ. DR. PINAR BAL

Adı ve Soyadı : Ataman ERDOĞAN
Danışmanı : Doç. Dr. Sait YILMAZ
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2013
Alanı : Uluslararası İlişkiler
Anahtar Kelimeler : Kosova, NATO, Yugoslavya, Sırbistan, Balkanlar

ÖZ

KOSOVA’NIN GELECEĞİ

Bu tez çalışması, Kosova'nın geçirdiği tarihsel gelişimi inceleyerek Avrupa, ABD, Çin, Rusya ve Türkiye gibi güçler açısından önemini ortaya koymaya çalışmaktadır. Özellikle karışık bir etnik ve dini popülasyonu barındıran Kosova, dünyanın gelecekteki siyaset anlayışı açısından eşsiz bir laboratuvar ve mücadele alanıdır. Yugoslavya'nın dağılması sonrası 1999 yılında başlayan savaş nedeniyle NATO harekâtına sahne olan Kosova, 2008 yılında BM denetiminde bağımsızlığını ilan etmiştir. NATO'nun müdahalesiyle bir ülkeden ayrılan bir bölgenin bağımsızlaşması anlamında ilk örneği Kosova oluşturmuştur. Bu pek çok dengeyi değiştirmiştir. Türkiye açısından ise Kosova'nın önemi, KTTC için bağımsızlık yolunda örnek gösterilebilir olmasıdır. Bu bağlamda geçmiş, yakın geçmiş ve geleceğe ilişkin değerlendirmelere yer verilen tezin amacı Kosova'nın geleceğine ve uluslararası ilişkiler açısından önemine dikkat çekmektir.

Name and Surname : Ataman ERDOĞAN
Supervisor : Doç. Dr. Sait YILMAZ
Degree and Date : Master, 2013
Major : International Relations
Key Words : Kosovo, NATO, Yugoslavia, Serbia, The Balkans

ABSTRACT

KOSOVO'S FUTURE

This study try to show Kosovo's importance for such powers like EU, USA, China, Russia and Turkey by examine the historical development. Kosovo especially containing a mixed an ethnic and religious population is a remarkable laboratory and challenge-gorund for unduerstanding the world of politcs of the future. Kosovo has been the scene a NATO action due to the war that was started in 1999 after dissolution of Yugoslavia, declared independence under UN administration in 2008. In this regard, kosava is the first intance that a region seperated fron one country gain independence by NATO's act. This changed a lot. The importance of Turkey in terms of Kosovo, for KKTC an example is the road to independence. In this context, the thesis that include some evaluations about past, recent-past and future purpose to draw attention to the importance of the future of Kosovo and international relations.

İÇİNDEKİLER

ÖZET

ABSTRACT

KISALTMALARvii

GİRİŞ1

BİRİNCİ BÖLÜM

KOSOVAYA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Coğrafi Konumu ve Jeopolitik Önemi.....	4
1.2. Nüfus ve Etnik Yapı.....	6
1.3. Ekonomik Durum.....	13
1.4. Yönetim Durumu.....	17
1.5. Siyasi Durum	18
1.6. Eğitim Durumu ve Kültürel Yaşam	19

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHİ SÜREÇ İÇİNDE KOSOVA

2.1. Osmanlı Öncesi Dönem	20
2.2. Osmanlı Yönetiminde Kosova	23
2.3. Sırp-Hırvat-Sloven Krallıkları Dönemi	26
2.4. Yugoslavya Dönemi	28
2.5. Soğuk Savaş sonrası Dönem	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOSOVA SORUNUN ORTAYA ÇIKIŞI VE ÇÖZÜM SÜRECİ

3.1. Kosova Bölgesinin Uluslararası Barış ve Güvenliği Tehdit Eden Bir Soruna Dönüşmesi... ..	37
3.2. Kosova Sorununa İlişkin Çeşitli Yaklaşımlar	38
3.2.1. ABD, AB, Rusya'nın Yaklaşımları	38
3.2.2. Bölgesel Güçlerin Yaklaşımları	42

3.2.3. Belgrad Yönetiminin ve Kosovalı Arnavutların Yaklaşımları	43
3.2.4. Kosova Sorunu Karşısında Farklı Yaklaşımların Nedenleri ve Etkileri...	44
3.2.5. Uluslararası Toplumun Farklı Yaklaşımlarının Sonuçları.....	46
3.3. Karşılıklı Şiddet Olayları ve Sırpların Askeri Kuvvet Kullanımı.....	47
3.4. Kosova Sorununa Yönelik Çözüm Arayışları.....	49
3.4.1. Birinci Rambouillet Görüşmeleri.....	49
3.4.2. İkinci Rambouillet Görüşmeleri	52
3.5. Kosova Harekatı (NATO Müdahalesi)	53
3.5.1. Harekat Öncesi Gelişmeler	53
3.5.2. NATO'nun Hava Harekatı.....	54
3.5.2.1.Hava Harekatı Sürecinde UÇK'nın Faaliyetleri.....	56
3.5.2.2.Harekatın İlk Aşamasındaki Diplomatik Gelişmeler.....	57
3.5.2.3.Harekatın Son Aşamasında Ortaya Çıkan Diplomatik Gelişmeler.....	58
3.5.3.NATO Harekatına Yönelik Tepkiler.....	60
3.6. Harekat Sonrası Gelişmeler	61
3.6.1. Sırp Kuvvetlerinin Geri Çekilmesi ve Harekatın Durması.....	61
3.6.2. Sırpların Barış Planını Kabul Etmesi	62
3.6.3. Kosovada Barışın Korunması Çalışmaları	65
3.6.3.1. Savaş Suçlarının Ortaya Çıkarılması	65
3.6.3.2. BM Geçici Yönetim Misyonu (UNMIK) Yapılanması	67
3.6.3.3. BM Barışı Koruma Faaliyetlerinde Yaşanan Gelişmeler	68

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KOSOVA'NIN BAĞIMSIZLIK SÜRECİ

4.1. Uluslararası Hukukta Toprak Bütünlüğü ve Self-Determinasyon.....	71
4.2. Kosova'nın SDR Kullanabilme Hakkı	76
4.3. Kosova'nın Bağımsızlığını İlan Etmesi	78
4.4. Kosova'nın Bağımsızlığının Yarattığı Uluslararası Etkiler	80
4.4.1. ABD ve AB Açısından Kosova'nın Bağımsızlığı	80
4.4.2. Rusya ve Çin Açısından Kosova'nın Bağımsızlığı.....	82
4.4.3. Türkiye ve Balkan Coğrafyası Açısından Kosova'nın Bağımsızlığı	83

4.5. Kosova'nın Bağımsızlık İlanının Yansımaları.....	85
4.5.1. Kosova'nın Bağımsızlık İlanı Diğer Özerk Bölgelere Örnek Teşkil Eder mi?.....	85
4.5.2. KKTC yeni Kosova Olabilir mi?	87

BEŞİNCİ BÖLÜM

KOSOVA'NIN GELECEĞİ ÜZERİNE ÇEŞİTLİ SENARYOLAR

5.1. Bağımsızlık İlanından Sonraki Önemli Gelişmeler	90
5.1.1. Denetimli Bağımsızlığın Kaldırılması	90
5.1.2. Kosova'nın Kendine Ait Ordu Kurma Çalışmaları	92
5.2. Büyük Arnavutluk Hayalinin Gerçek Olabilirliği	93
5.3. Kosova'nın AB' ye Üye Olması İhtimali	95
5.4. Kosova'da Şiddetin Tırmanması ve Geniş Çaplı Etnik Çatışma İhtimali.....	97
5.5. Kosova'da Ekonomik Çöküntü İhtimali	98

SONUÇ	100
--------------------	------------

KAYNAKÇA	103
-----------------------	------------

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
AGİT	:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
G-8	:	Almanya, ABD, Britanya, Fransa, Japonya, Kanada, Rusya ve İtalya'dan Oluşan, Siyasi, Ekonomik Krarlar Almak amacıyla Kurulmuş Gelişmiş Ülkeler Topluluğu
KEK	:	Kosova Elektrik Şirketi
K-FOR	:	NATO Tarafından Kosova Müdahalesi İçin Oluşturulmuş Müdahale Gücü
KKTC	:	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
LDK	:	Lidhjes Demokratike të Kosovës / Democratic League of Kosovo / Kosova Demokratik Birliği Partisi
NATO	:	North Atlantic Treaty Organization
UÇK	:	Ushtria Çlirimtare e Kosoves / Kosova Kurtuluş Ordusu
UNMIK	:	United Nations Interim Administration Mission in Kosovo / Savaş Sonrası Kosova'da Kurulan Uluslararası İdare
EULEX	:	European Union Rule of Law Mission / Avrupa Birliği Kosova Misyonu
FSK	:	Kosovo Security Force / Kosova Güvenlik Gücü
a.g.k.	:	Adı geçen kitap
a.g.e.	:	Adı geçen eser

GİRİŞ

Tarih içinde çeşitli ulusların egemenliğinde kalan bir bölge olan Kosova; eski çağlarda Dardan ve İllirlere yurt olmuş daha sonraları Roma ve Bizans hâkimiyetine girmiştir. VI. yy ortalarından itibaren başlayan Slav göçleri sonrasında Kosova tamamen Slavlaşmıştır. 1170 yılında kurulan Ortaçağ Sırp Devleti'nin bir parçası haline gelmiştir. Sırp tarihi ve ulusal kimliği için özel bir anlam taşıyan Kosova, uzunca bir süre Sırp milli kültürünün merkezi olmuştur. Bugün Kosova'nın önemli şehirlerinden biri olan Prizen, o dönemde Prens Duşan zamanında başkent yapılmıştır. Avarların ve Bulgarların da idaresinde kalan Kosova, 1389'da Sultan I. Murat'ın zaferiyle birlikte Osmanlı egemenliğine girmiştir. Balkanlardaki Osmanlı varlığı 1912'lere kadar devam etmiş, geçen beş asırdan uzun zaman dilimi, Arnavut ve Boşnak unsurlarla Osmanlı arasında farklı bir bağ oluşturmuştur. Boşnak ve Arnavut veziriazamların fazlalığı bunun önemli bir sonucu olmuştur.

Kosova'nın çeşitlilik arz eden etnik yapısı içinde üçüncü sırada gelen Türkler, çok eski zamanlarda Balkanlar'a gelen ataları Hunların, Avarların, Kumanların, Peçeneklerin ve Osmanlıların bir parçası olarak bölgeye yerleşmiş ve bu coğrafyayı yurt edinmişlerdir. Kosovalı Türkler, yüzyıllar boyunca diğer milletlerle birlikte yaşamışlar ve Kosova'da birçok eser bırakmışlardır.

Arnavut ve Boşnak unsurlarıyla birlikte Balkanlardaki istikrar göstergesi olan Kosova, II. Viyana yenilgisi ile başlayan süreçte var olan bu durumunu yitirmeye başlamıştır. 93 harbi ile Anadolu'ya doğru göçler başlamış, Balkan savaşları ve I. Dünya Savaşı ile birlikte istikrar tamamen kaybolmuştur. II. Dünya savaşı öncesinde Sırp işgaliyle topraklar el değiştirse de savaş sonunda durum eskiye dönmüştür. 1968–1974 süreçlerinde Kosova nerdeyse diğer cumhuriyetlerle eşit düzeye getirilmiştir. Tito sonrası dönemde vahşeti tam anlamıyla yaşamış olan Arnavutlar 1989 süreci ile Miloseviç'li acı dolu yılların şahidi olmuşlardır. Bu dönemde Kosova sıradan bir Sırp vilayetine çevrilmiştir.

Kosova, XX. Yüzyılda gerek Sırpların gerekse Arnavutların büyük önem verdikleri bir bölge olmuştur. Tarih boyunca Kosova sorunu, Sırpların ve Arnavutların bu bölgedeki üstünlük ve hâkimiyet elde etme çabaları çerçevesinde

şekillenip gelişmiştir. Kosova'da büyük çoğunluğu oluşturan Arnavutlar, Sırbistan'da; Sırp'lar ise Kosova bölgesi içinde azınlıkta olmuştur.

Yugoslavya'da bir cumhuriyet haline gelmek olan Arnavutlar'ın hedefi, bu devletin dağılmasından sonra bağımsızlık olmuştur. 1998 Sırp-Arnavut savaşı sürecinin ardından Kosova'ya NATO müdahalesi gerçekleşmiştir. Bu aşamadan sonra uluslararası ortamda bağımsız olma uğraşına girişen Kosova, 2008 Şubat'ında ABD'nin ve AB ülkelerinin büyük çoğunluğunun da desteğiyle bağımsızlığını ilan etmiştir ve şu ana kadar 101 ülke tarafından tanınmıştır. Eylül 2012'de denetimli bağımsızlığı kaldırılarak bağımsız bir devlet haline gelmiştir.

Bu tez çalışmasının amacı; büyük aktörlerden Rusya ve Çin'nin; AB üyesi ülkelerden İspanya, Yunanistan, Romanya gibi devletlerin; bölge devletlerinden Sırbistan, Bosna-Hersek ve Romanya'nın, Kosova'nın bağımsızlığını halen tanımamaları ve konuyu her ortamda engellemeye çalışmalarına rağmen; başta ABD ve Almanya, Fransa, İngiltere gibi güçlü AB ülkelerinin desteğiyle yoluna emin adımlarla devam eden Kosova Devleti'nin geleceğine dair yaşanabilecekleri ve bunların uluslararası yansımalarını ortaya koymaktır.

Kosova sorunu çıkışından beri AB'nin ortak dış güvenlik politikasının yeterliliğinin sınındığı bir bölge olmuştur. Şu ana kadar yaşanan gelişmeleri ilerleyen bölümlerde ortaya koyacağım. Yaşanan bu gelişmeler incelendiğinde AB'nin ufak çaplı çatışma ve olaylara rağmen Kosova sürecinde başarılı olduğu görülmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki AB ülkesi her devlet kendine has çıkarlara sahiptir. Bu çıkarlara bağlı olarak görüş farklılıkları hayli belirgin olmuştur. Rusya, Çin gibi özerk bölgelere sahip büyük devletler ile benzer durumlara sahip Slovakya, İspanya, Yunanistan, Sırbistan ve Romanya gibi devletlerin kendi iç meselelerine dair endişeleri bulunmaktadır. Bu devletler Kosova Devleti'nin ulaştığı tam bağımsızlık sonucunun kendi ülkeleri içindeki ayrılıkçı hareketleri aşırı derecede heveslendireceği düşüncesinde olmuşlardır. Ayrıca Güney Kıbrıs Rum Kesimi'de Kosova'nın KKTC için emsal teşkil edebileceği korkusunu hissetmiştir. Şu an itibarıyla Ortadoğuda ve Afrika'da yaşanan gelişmelerden dolayı yukarıda bahsettiğim konular, başgündemde olmasalar da her an fitili ateşlenmeye hazır birer dinamit benzeri konulardır.

Bu alışmada Kosova Devleti'nin geleceğine dair hususları incelerken öncelikle günümüze kadar olan olayların tarihi gelişimini inceleyecek; daha sonra bu olayların uluslararası yansımalarını ve etkilerini ortaya koyacağım. Son bölümde ise Kosova'nın gelecekte yaşayabileceği varsayımları ortaya koyup değerlendirerek Kosova'nın geleceğine dair tezimi sonulandıracağım.

1. KOSOVAYA GENEL BİR BAKIŞ

Kosova konusu günümüzde uluslararası camiada halen tartışmaları devam eden ve Balkanlar'la ilgili birçok konuda olduğu gibi bir türlü uzlaşma sağlanamayan konulardan biri olmuştur. Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi ve uluslararası alanda destek de bulması birçok devleti bu sorun üzerinde düşünmeye zorlamıştır. Kimilerine göre ayrılıkçı hareketleri özendirecek ve uluslararası hukuku işlemez hale sokacak olan Kosova'nın bağımsızlığı kesinlikle tanınmamalı, kimilerine göre ise Sırbistan'a bağlı olarak kalmalıdır. Sırbistan'a bağlı kalması halinde ileride tekrar büyük çatışmalar yaşanabileceği için Kosova'nın bağımsızlığını tanımak ve desteklemek yapılacak en doğru hareket olacaktır.

1.1. Coğrafi Konumu Ve Jeopolitik Önemi

Balkanlar tarih boyunca birçok medeniyetin gelip yerleştiği ve kültürlerini yaşattığı bir yarımada olmuştur. İlkçağlardan başlayarak günümüze kadar birçok kavim bu topraklarda çok çeşitli medeniyetler kurmuş ve bu medeniyetler adeta birbirini takip edencesine kurulmuş ve yıkılmıştır.

Balkan Yarımadası'nın coğrafi konumu ve bölgenin yapısı, adeta dış güçlerin buraya müdahale etmesini davet etmiştir.¹ Kosova da bahsedilen bu önemli bölge içinde, Avrupa kıtasının güneyinde bulunan, Balkan yarım adasının kuzeybatısında yer alır ve Anadolu ve Balkanlar ile Batı Avrupa ülkeleri arasında köprü vazifesi görür.

Kosova, Balkan yarımadasında meşhur bir ovanın adıdır. Bu isim XIX. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'nin bir vilayetine de verilmiştir. Kosova kelimesi, eski Slav, Bulgar ve çek dillerinde “kara tavuk” anlamına gelen “kotsan-müştak” olup tavukluk anlamına gelir.² Kosova ovası, Balkan yarımadasının ortasında kuzeybatıdan güneydoğuya doğru uzanır. Kosova ovasını, kuzeyden Rogozna, Kopavnik silsilesinin kolları, doğudan Zegovats, Propoşntsa, güneyden Üsküp Karadağı ve Şardağ, batıdan ise Çıçavitsa ve Goldeş dağları çevirmektedir.

¹ Maria Todorava, 'Balkanları Tahayyül Etmek', Sena Ofset, İstanbul, 2003, s.127

² Kosova Priştineliler Kültür ve Yardımlaşma Derneği, Kosova Tarihi, www.pristineliler.com/kosova-tarihi , s.1 (01.07.2013)

Kosova'nın iç kesimlerinde deniz seviyesinden yükseklik 500–600 m arasında bulunmaktadır.³

Komşuları Sırbistan, Karadağ devleti (Sancak)⁴ Makedonya ve Arnavutluk'tur. Kosova 10.861km²'lik bir yüz ölçümüne sahiptir. Balkanlarda nemli bir konuma sahip olan Kosova'nın başkenti yarım milyonu geçkin nüfusu ile Priştina'dır. Diğer önemli şehirleri arasında Prizren, Çakova, Ferizay, İpek, Gilan ve Mitrovitsa sayılabilir.⁵

Kosova ovasının Balkan yarımadasında merkezi bir konumda bulunması, orta çağdan itibaren ticaret yollarının birleştiği önemli bir nokta haline gelmesine sebep olmuştur. Vranja yolu ile Sofya'ya giden tarihi Roma yolu da bu bölgeden geçmektedir.⁶ Ayrıca Kosova, Balkanlar'daki başlıca maden bölgelerinden sayılan Novo Brdo-Kopavnik maden havzasına da dahildir. Özetle; eski bir ticaret merkezi olması, Balkanlardan ve Anadolu'dan Batı Avrupa'ya geçiş yollarının üzerinde bulunması, verimli topraklara ve önemli maden yataklarına sahip olması jeopolitik öneminin artmasını sağlayan başlıca unsurlar olmuştur.

Zbigniew Brzezinski'nin "Büyük Satranç Tahtası" adlı kitabında "Avrasya dünyanın en önemli jeostratejik bölgelerinden biri" olarak görülmektedir. Ona göre, "Dünyanın bu bölgesindeki olaylar tüm dünyanın geleceğini etkileyecek niteliktedir" Avrasya Bölgesi de; Ortadoğu, Kafkasya ve Karadeniz'in kuzeyi ile Balkanlar'ı da içine almaktadır. Dolayısıyla Kosova da bu bölgenin içerisinde yer alır ve Avrasya'nın doğusu ile batısı arasında bir geçiş noktasıdır. Bu nedenle buradaki sıcak çatışmaların tüm Avrasya'yı etkileyebileceği düşüncesi de uluslararası alanda her zaman kabul görmüştür.

³ Murat Yılmaz, Kosova Bağımsızlık Yolunda, İlker Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.13

⁴ Kosova, Sancak bölgesi ile de komşudur, fakat 1878 Berlin Anlaşması'na göre özerk bir birim olan Sancak, 1913 tarihli Belgrad Anlaşması ile hukuksuz bir şekilde Sırbistan ve Karadağ arasında paylaşılmıştır ve bölge halen Sırbistan – Karadağ içerisinde. Soğuk savaş dönemi sonrasında güçlü SDA rüzgârıyla hızlanan Sancaklı Müslümanların statü arayışları henüz bir sonuca kavuşmuş değildir. Sırbistan – Karadağ Devleti'nin AB'ye girme çabaları çerçevesinde 2003 Eylül'ünde bölgedeki Boşnak Müslümanların azınlık statüleri tanınmıştır

⁵ Betül Turan, Geçmişten Günümüze Kosova Tarihi ve Türkiye Kosova ilişkileri, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2009, s.5

⁶ MEB, İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1997/6, s.569-570

1.2. Nüfus Ve Etnik Yapı

Geçmişte yaşanan olayların, Arnavut-Sırp mücadelesinin ve bugün Balkanlar ve konumuz Kosova’da yaşanan şiddet olaylarının temeli etnik yapı ile ilgilidir. Bundan dolayıdır ki Kosova’nın geçmişini anlamak ve geleceğine ilişkin senaryolar ortaya koyabilmek için bölgenin etnik yapısının iyi anlaşılması gerekir.

Kosova, tarihi boyunca pek çok etnik grubun medeniyet kurduğu bir toprak parçası olmuştur. Sonra gelen halklar, kendilerinden önce bölgeyi işgal edenler üzerinde egemenlik kurarken, kendilerinden sonra gelenleri de işgalci olarak nitelendirmişlerdir. Şu anki etnik yapı da tarih boyunca süre gelmiş çok uzun ve karmaşık bir demografik katmanlaşma sürecinin ürünü olarak görülmüştür. Kosova’nın uzun tarihinde bu topraklarda medeniyet kuran ilk etnik topluluk İliryalılar olmuştur. Ancak Kosova’nın stratejik konumu ve coğrafyasının balkanlarda savaş ve karışıklıkların önemli merkezlerinden olması demografik yapıyı sürekli değiştirmiştir.

Ortaçağ Sırp devletinin kurulmasıyla Kosova nüfusunun %90’lık bir kısmını Sırlar oluşturmuştur.⁷ Osmanlı egemenliğine geçmesiyle birlikte (1389) demografik yapının değişmeye ve aynı zamanda İslamlaşmaya başladığı görülmektedir. Bölge nüfusunun asıl şekillenmesini sağlayan olaylardan biri XVII yüzyılın sonlarındaki II. Viyana yenilgisi sonrası Avusturya – Macaristan Devleti’nden destek alan 30 bin Sırp ailesinin Türklerin intikam alacağı korkusuyla bölgeyi terk etmesi ve adeta Avusturya – Macaristan’ın uç karakolları olarak sınır boylarına yerleştirilmeleri hadisesidir.⁸

Sırlar, Kosova’yı etnik olarak Sırplaştırmak için özellikle Kosova’yı kendi sınırları içerisinde bırakan Londra Sefirler Toplantısı (1912)⁹ sonrasında katliamlar, göç ettirme ve asimilasyon politikalarını arttırmışlardır. Balkan ve Dünya Savaşlarını da fırsat bilen Sırlar, baskılarını yoğunlaştırmış Sırp nüfusu buraya yerleştirmiştir.

⁷ Necmettin Alkan, "Kosova Meselesinin Tarihi, Kültürel ve Siyasi Altyapısı", Avrasya Etütleri, Sayı 21, Kış 2001, s.86

⁸ L. Carl Brown, İmparatorluk Mirası, İletişim yayınları, İstanbul, 2000, s.122

⁹ Murat Yılmaz, "Kosova’da Bağımsızlık Başka Bahara!", Anlayış Dergisi (Dünya Siyaseti Bölümü), Sayı 56, Ocak 2008, s.78

1998 – 99 Sırp – Arnavut savaşı bölge nüfusunda ciddi dalgalanmalar meydana getirmiştir. Özellikle savaş sırasında göç etmek zorunda kalmış olan yaklaşık 1 milyon Arnavut'un tamamına yakın bir kısmı ülkelerine dönerken, Sırp nüfusunun ancak çok az bir kısmının geri geldiği belirtilmiştir. Bu durum bölgedeki Sırp nüfusunun çok daha alt seviyelere düştüğü izlenimini vermiştir.

Şuanki duruma göre Kosova'nın nüfusu 1.847.708 olarak bilinmektedir. Bugün gelinen nokta itibariyle muhtemelen İliryalıların torunları olan Arnavutlar, Kosova'daki etnik yapının temelini ve büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Nüfusun % 92'ini Arnavut, % 8'ini ise Sırp, Boşnaklar, Karadağlılar, Türkler, Makedonlar, Çingeneler, Gorahılar, Hırvatlar, Mısırlılar, Aşkaliler ve Bulgarlardan oluşturmaktadır.¹⁰ Ayrıca Kosova İstatistik Kurumu, 21 Eylül 2012 tarihinde Priştine'de düzenlenen "Kosova'da nüfus ile hane sayımı" başlıklı konferansta Kosova'daki son sayıma dair bilgileri açıklamıştır. Leposaviç, Zubin Potok, Zveçan ve ülkenin kuzey bölümü hariç, Kosova'da 1 milyon 739 bin 825 kişinin yaşadığı açıklanmıştır.¹¹ Din açısından her ne kadar Arnavutluk'taki Arnavutlar parçalı bir yapı gösterebilir de Kosova nüfusunun %90'ından fazlasını oluşturan Arnavutlar'ın %3'lük Katolik nüfusu hariç tamamının Müslüman olduğu söylenmektedir. Ülkedeki Sırp, Karadağlılar ve Çingeneler dışında kalan Boşnak, Türk ve diğer milletlerin büyük ölçüde Müslüman olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda Kosova nüfusunun yaklaşık %95'i Müslümandır.¹²

Arnavutlar, kökenlerini tarihin en eski dönemlerinde, Kosova coğrafyası ve bugünkü Arnavutluk topraklarında yaşayan İliryalılar olduğunu ifade etmişlerdir. Rumen tarihçiler ise Arnavutların Trakların soyundan olduğu tezini savunmuşlardır. Sırp ise Arnavutların 17 nci yüzyıla kadar Kosova'da hiç yaşamadıklarını iddia etmişler ve aslında Arnavutların çoğunun Slav kökenli olduğunu öne sürmüşlerdir.

¹⁰ Central Intelligence Agency (Merkez İstihbarat Teşkilatı), <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/goes/kv.html> , (04.01.2013)

¹¹ Kosova İstatistik Kurumu, <http://www.esk.rks-gov.net/eng/> , (04.01.2013)
<http://www.haberler.com/kosova-nin-nufusu-1-milyon-740-bin-3956368-haberi/> , (04.01.2013)

¹² Akademik Perspektif Dergisi (Online Sosyal Bilimler Dergisi), Kırıkkale Üniversitesi, Ahmet Atas, Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu, <http://www.akademikperspektif.com/2012/07/07/soguk-savas-sonrasi-kosova-sorunu/> , (10.01.2013)

Arnavutlar Osmanlı'dan önce, Hristiyanlığı benimsemiş bir toplum olmuşlardır. Dağlık kesimlerde hayvancılıkla uğraştıklarından dolayı, yerleşik bir kilise yapıları olmamıştır. Böylece Arnavutların dine bakış açısı da Avrupa'da bilinen şekliyle çok kuvvetli bir yapıya ulaşamamıştır. İliyya hâkimiyetinin sona ermesinden sonra ise Bizanslıların genellikle Katolik olan Arnavutlara bakış açısı pek de olumlu olmamıştır ve sonucunda birçok Arnavut bölgede Ortodoks kimliğini benimsemeye başlamıştır. Ancak Ortodoksluğu benimsemeyen Arnavutlar acımasız baskılar görmüşlerdir.

Osmanlıların gelişi ile birlikte, büyük ölçekte İslam dinini benimsemişlerdir. Arnavutların İslam dinini seçmesinin birçok nedeni sıralanabilir. Bu nedenlerin içerisinde en önemlisi: “Arnavutların zaten zayıf olan Hristiyan dini kimlikleri ve kendilerine ait bir Kiliselerinin olmamasıdır” Osmanlı Devleti döneminde, Arnavutlara uygulanan ayrıcalıklı yapı, özellikle Arnavutlar açısından İslam dinine duyulan cazibeyi arttırmıştır. Osmanlı öncesinde Slav ve Bizanslıların Arnavutlara karşı Ortodoksluğu benimsemeleri için uygulamış oldukları acımasız baskılar neticesinde, neredeyse Arnavut kültürü yok olma aşamasına gelmişti. Arnavut kimliği, günümüzde bir kısım Arnavut tarihçinin farklı yönde açıklamalarının aksine, Osmanlı döneminde kendini bulan ve kuvvetlenen bir yapıya bürünebilmiştir.¹³ Bu yapı zaman içerisinde güçlenerek günümüzde de süregelen Arnavut milliyetçiliğini ortaya çıkarmıştır.

Sırpaların Balkanlar'a gelişi ile ilgili çoğu ayrıntı net değildir. Çoğunluğunu Sırpaların ve Hırvatların oluşturduğu Slav kabileleri, yaklaşık olarak MS 5 ve 6 ncı yüzyıllarda, Orta Avrupa topraklarını istila etmişlerdir. Sırpalar, esas olarak bugünkü Çek Cumhuriyeti ile Saksonya'da, Hırvatlar ise Bavyera, Slovakya ve Güney Polonya'da yaşamaya başlamışlardır.

Sırpaların gerçek anlamda Kosova'ya doğru yayılması ancak 13 ncü yüzyıl başlarına doğru olmuştur. Sırpaların Balkanlar'a ilk geldikleri bu dönemde, çağın gereği olarak tüm toplumlarda daha henüz milliyetçilik duyguları ortaya çıkmamıştır. Bu dönem de kabileye olan bağlılıklar daha büyük bir önem taşımıştır. Sırpalar

¹³ Türkiye-Arnavutluk İlişkilerinin Dünü Bugünü ve Yarını, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1995, s.21

Slavlara bağı bir kabile olarak bilinmişlerdir. Sırp kimliği ve kültürü Sırp Ortodoks Kilisesi şemsiyesinde oluşmaya başlamıştır. Sırp Kilisesi 13 ncü yüzyıl başlarında, Rum Ortodoks kilisesi içerisinde özerk statü kazanmıştır. 13 ncü yüzyıl ortalarına doğru ise tam olarak bağımsız olmuştur. Bu gelişmeler dönemin bölgedeki egemen gücü olan Bizans İmparatorluğu'nun kontrolünde gerçekleşmiştir.

Bizanslılar önce Balkanlar üzerinden gelen savaşçı ve hayvancılıkla uğraşan Slav Kabilelerini Hristiyan dinine geçirerek kendisine müzahir hale getirirken, arkasından da din öğretisinin altında kendi kültür ve yaşamsal değerlerini de bu toplumlar üzerine yaymıştır. Bizanslıların bu politikası ayrıca Slavları, Katolik Avrupalılara karşı kendini korumak üzere tampon bir bölge oluşturma amaçlı da değerlendirilebilecek akılcı bir yaklaşımdır.¹⁴ 19 ncü yüzyıldan itibaren modern ulus kavramının yayılmaya başlaması ile Sırp Ortodoks Kilisesinin mensubu olmak da, Sırp kimliğini oluşturan ölçütlerden biri haline gelmiştir.

Türkler ise Kosova'ya ve Balkanlar'a farklı dönemlerde gelip yerleşmişlerdir. Moğol istilası döneminde Balkanlar'a Türk Kavimleri'nin göçü artış göstermiştir. Bulgar Türkleri, Avar Türkleri, Peçenek ve Kumanlar (Kıpçaklar) Osmanlı öncesinde Balkanlar'a geldikleri bilinen Türk kavimleridir. Yani Türkler çok eski çağlardan günümüze kadar Balkanlar bölgesinde, diğer etnik mozaiklerle birlikte yaşamışlardır.

Halen Kosova'da Türkler yaşamaya devam etmektedir. Bu coğrafyada yaşayan Türkler ve Türkçe konuşanlar hiçte azımsanamayacak bir nüfusa sahiptirler. Kosova'daki Türkler yoğun olarak Prizren, Gilan, Priştine, Mitroviçe ve Mamuşa'da yaşamaktadır. Birçok kaynak yaklaşık 50 bin ila 80 bin Türk nüfusunun olduğunu ve 300 bin civarında da Türkçe konuşabilen insan bulunduğunu tahmin etmektedir.¹⁵

Boşnaklar, Bosnalı Müslümanlar olarak bilinirler. Sırp-Hırvat dilini konuşurlar. Bosna topraklarında yoğunluk oluşturmalarına karşın, Kosova'da ve Türkiye'de de yaşamaktadırlar. Boşnaklar kökenleri itibari ile Slav ırkındandır ancak Osmanlı döneminde Müslüman olmuşlardır. Sırlar Boşnaklar ile aynı ırktan

¹⁴ Noel Malcom, Kosova Balkanları Anlamak İçin, Sabah Yayıncılık, İstanbul, 1999, s.35

¹⁵ Betül Turan, Geçmişten Günümüze Kosova Tarihi ve Türkiye Kosova ilişkileri, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2009, s.7-8

olmalarına rağmen, Müslüman olması nedeni ile Sırlar Boşnaklara karşı nefret duymuşlardır. Sırlar bu nefretlerini Bosna katliamı sırasında apaçık ortaya koymuşlardır.

Makedonların bölgedeki varlığının, arkeolojik bulgulardan ilk Tunç Çağına değin uzandığını görülmüştür. Bazı tarihi kaynaklara göre Makedonlar; M.Ö. 2000’li yıllarda Anadolu’dan, kuzeyden Moravya-Vardar istikametinden ve Karadeniz’in kuzeyinden gelen kavimlerin karışımı olarak kabul edilmektedir. Diğer bir iddia Makedonların Anadolu’dan geldiği yönündedir. Makedonların Anadolu asıllı oldukları görüşü gerçeğe çok daha yakın görünmektedir. Makedonların aslı bazı tarihçilere göre Tuna Nehri ve Rusya istikametinden gelen Türk asıllı kavimlere dayandırılmaktadır. Bu iddia daha ziyade M.S. III ncü Yüzyıldan itibaren Balkanlar’a ve Avrupa’ya inen Türk göçleri ve akınları dikkate alındığında ağırlık kazanabilmektedir.¹⁶ Makedonlar Sırpça’dan son derece farklı, Bulgarca ile yakından akraba olan bir dil konuşurlar. Makedon nüfusun tamamına yakını Ortodoks Hristiyan olarak bilinmektedir. Günümüzde Kosova topraklarında çok az Makedon yaşamaktadır. Makedonya’da ise dikkate değer oranda Arnavut azınlık yaşamaktadır ve bu durum Makedonları Kosova’da meydana gelebilecek olaylara karşı hassas konuma sokmaktadır.

Hırvatlar, Balkanlar’da bugünkü Hırvatistan’ın bulunduğu bölgeye, Bizans İmparatorluğunun teklifi üzerine, Avarlar ile mücadelenin ödülü olarak yerleşmişlerdir. Hırvatlar da Slav kökenlidir. Bulundukları bölgenin Adriyatik kıyısında olması nedeni ile Venedik ile olan yakın ticari ilişkileri Hırvatları Vatikan’a yaklaştırmış ve Venedikli tacirlerin de etkisi ile Hırvatlar diğer Slav kabilelerinden farklı olarak, Katolik Hristiyanlığı benimsemişlerdir.

Çingeneler; Türklerden sonra Balkanlar’a yerleşen ikinci kavim olmuşlardır. Asıl yurtları Hindistan’ın kuzeyi olan bu göçebe halk, 11 nci yüzyılda Hindistan’dan göç ederek, Bizans İmparatorluğu’nun Avrupa’daki topraklarına kadar gelerek ilerleyişlerine son vermişlerdir. Bu tarihten sonra ise Avrupa’nın diğer köşelerine de yayılmışlardı. Çingeneler ayıcılık, falcılık ve büyüyle şifa bulma işleri ile uğraştıkları

¹⁶Türkiye-Arnavutluk İlişkilerinin Dünü Bugünü ve Yarını, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1995, s.21

bilinmektedir. Mısırlı, Aşgali ve Rom olarak da adlandırılırlar.¹⁷ Bu guruplar kendilerinin farklı şekillerde adlandırılmalarına olumlu yaklaşmışlardır. Bunun sebebi siyasi olarak ayrı isimlerle temsil hakkı elde etmeyi amaçlamaları olmuştur.

Çerkezler Kosova’da bulunan azınlıklar içinde bu bölgeye en son gelen etnik gurubu teşkil etmişlerdir. Kafkaslardan yaşanan göçün akabinde, Osmanlı tarafından 1860’lı yıllarda Kosova’ya yerleştirilmişleridir. Bu insanlar genellikle metal işçiliği ve at yetiştiriciliği ile uğraşmışlardır. Bölgenin yerlisi olan Arnavutlar ve Sırlar, Çerkezleri hiç sevmemişler ve genellikle aralarına kabul etmemişlerdir.

Daha önce bölgeye yerleşen Türkler içerisinde de tarihler boyunca birbirlerini hiç ayrı bir kültür olarak görmemiş bu iki dost halkın Kosova’ya daha önce gelen Türk kavimleri ile birlikte gelerek, yerleşmiş az sayıda Çerkez’in olabileceği değerlendirilmektedir. 1860 öncesinde gelen Çerkezler hem Türkleri kendilerinden farklı addetmemelerinden, hem de Türk kavimleri ile sürekli birlikte yaşamının sonucu olarak, dillerini ve kimliklerini unutarak erimiş olabilirler. Çerkezler, Bugün Miloşevo’da yaşamakta olup 1999’da nüfusunun yarısı göç etmiştir. Geride 300 – 350 kişilik küçük bir topluluk kalmıştır.¹⁸

Goralılar ise genellikle Prizren’in güney kesiminde, Arnavutluk’a yakın dağlık ve engebeli araziye yerleşmişlerdir. Goralılara yerleşmiş olduğu coğrafyadan ötürü, Kosova’lı Arnavutlar Goralıları “Dağlı” olarak adlandırmaktadır. Goralılar, büyük ölçüde hayvancılık ile geçimlerini sağlamaktadırlar. Yaşadıkları bölgenin zorlu yapısı, ulaşım imkânlarının kısıtlı olması nedeniyle Goralı insanı genellikle kapalı bir kültürel yapı içerisinde yaşam mücadelesi vermiştir.¹⁹

Goralıların konuştukları dil genel olarak Sırp-Hırvat dili ile aynı özellikleri taşıyorsa da Türkçe kelimeler de dikkate değecek kadar çok olduğu saptanmıştır. Goralıların kültürleri ile Sırp kültürü arasında benzer yan olmamasına rağmen Sırlar, Goralıların Slav kökenli olduğunu, konuşmuş oldukları dile dayanarak savunmuşlardır. Ama bu dağlık bölge halkına Sırbistan Krallığı döneminde yoğun

¹⁷ Kosova As Seen, As Told ‘AGİT’in İnsan Hakları Bulguları Ekim 1998’den Haziran 1999’a Kadar Olan Süreç’, OSCE Publication, s.143-144

¹⁸ Kemal Tayfur; “Kosova’nın Kayıp Çerkesleri”, Atlas Dergisi, Şubat 2008 sayısı, s.107.

¹⁹ Kosova As Seen, As Told ‘AGİT’in İnsan Hakları Bulguları Ekim 1998’den Haziran 1999’a Kadar Olan Süreç’, OSCE Publication, s.147

baskı yapılmak suretiyle, Sırpça konuşmaya zorlandığı gerçeği de ihtimal dahilinde olmuştur. Goralıların büyük çoğunluğu Müslümanlığı seçmiştir.

1998'de yaşanan kriz ve çatışma ortamı ile 1999 NATO Harekatı sonrası komşu ülkelere sığınan mültecilerin geri dönüşü, demoğrafik rakamları tamamen değiştirmiştir. 1998 yılında Sırp saldırılarına maruz kalan özellikle kırsal alandaki Kosova'lı Arnavutlar büyük kitleler halinde Arnavutluk, Makedonya ve Karadağ'a sığınmışlardır. Bu dönem içerisinde 444.600 mültecinin Arnavutluk'a, 243.700 mültecinin Makedonya'ya, 69.700 mültecinin Karadağ'a, 60.000 mültecinin Sırbistan'a, 21.700 mültecinin Bosna-Hersek'e sığındığı BM raporları ve NATO kayıtlarında ifade edilmektedir.²⁰

Savaş sonrasında Kosova'ya geri dönen ve daha öncesinde kırsal alanda yaşayan pek çok Arnavut tekrar köylerine dönmek yerine şehir ve kasaba merkezlerinde toplanmışlardır. Bu insanlar, Arnavutların tehdidinden korkarak bulundukları yerleri terk eden Sırp'ların ev ve arsalarına yerleşmişlerdir. Bu yerleşmeden sonra arta kalan Sırp'lara ait yerler tahrip edilmiş ve yıkılmıştır. Arnavutlar artık yaşadıkları yerlere Sırp'ların tekrar geri dönmesini istememişlerdir.

Arnavut nüfusu, Balkanlarda en hızlı artan nüfus olmuştur. Belli bir dönem için, nüfus üstünlüğünü korumaya yönelik Arnavutlar tarafından yüksek doğum oranı ve genç nüfusu arttırmak amaçlı yürütülen politika sonucunda sosyal problemler de beraberinde ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı genç bir nüfusa iş ve sosyal güvenlik sağlamak, Kosova'nın kendi kaynakları ile mümkün görülmemektedir. Kosova'nın belli başlı şehirleri ve nüfusları aşağıda belirtildiği gibidir:²¹

Priştina: 198.214

İpek (Pec) : 95.723

Yakova: 94.158

Prizren: 178.112

Gilan: 90.015

Mitroviça: 71.601

²⁰ Kosova As Seen, As Told 'AGİT'in İnsan Hakları Bulguları Ekim 1998'den Haziran 1999'a Kadar Olan Süreç', OSCE Publication, s.222

²¹ 2011 Genel Nüfus Sayımı REKOS 2011, Kosova İstatistik Kurumu, <http://esk.rks-gov.net/ENG/latest-news/324-press-release-estimate-on-the-number-of-kosovo-population-2011>, (07.03.2013)

Kosova’da yaşayan tüm etnik guruplar kendi ana dillerini konuşmaktadır. Eğitim sistemi üniversiteye kadar tüm etnik gurupların kendi ana dilinde eğitim yapabilmesine olanak sağlamıştır. Ancak üniversitede sadece Arnavutça eğitim konulmuştur. Bundan dolayı etnik guruplar ya başlangıçtan itibaren Arnavut okullarını tercih etmişler veya çocuklarını üniversite için kendi ülkelerine göndermişlerdir. Bu uygulama, Kosova’ya dönen üniversite mezunu çocukların Arnavutça bilmedikleri için iş bulamaması ve üniversite eğitimi aldıkları ülkeye göç etmek zorunda kalması gibi zorlukları beraberinde getirmiştir. Buna paralel olarakta Kosova dışına eğitim için giden öğrenciler, ülkelerindeki ekonomik sıkıntılar ve iş imkanlarının olmayacağı gibi endişeler ile eğitim gördükleri ülkelerde kalabilmek için uğraşmaları ve o ülkelere yerleşmeleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Dünya genelinde çok farklı etnik kimlik oluşmuştur. Şuan ki mevcut devletler ise birkaç istisna haricinde tamamı birden çok etnik grubu bünyesinde barındırmıştır. Balkanlar’daki devletlerde de var olan etnik farklılıkların tarihsel süreç içerisinde çok defa yarattığı gerilimlere karşı, ancak barışı ön plana çıkaran yönetimler ayakta kalabilecektir.

1.3. Ekonomik Durum

Kosova, tarih boyu hep bir devletin emenliği altında kaldığından ekonomik açıdan da bu ülkelerin uygulamalarına bağımlı olmuştur. Zengin maden yataklarına sahip olan Kosova da halkın geçim kaynağı daha çok tarım ve hayvancılıktır. Bölge “Yugoslavya’nın en fakir evi” diye adlandırılmıştır.

Tarım ve hayvancılık yanında diğer önemli geçim kaynakları ormancılık ve madenciliktir. Avrupa’da yeraltı zenginlikleri ile meşhur olan Kosova, Tİto Yugoslavya’sı döneminde, sahip olduğu linyit yatakları ile Yugoslavya rezervlerinin %58’ini teşkil etmekteydi. Kosova’nın Yugoslavya ekonomisine katkısı “Trepça Radi Beogradi Segradi (Trepça çalışır, Belgrad gelişir)” şeklinde ifadelendirilmekteydi.²² Bölgede kurşun, çinko, nikel, magnezit, boksit, krom, bakır, demir, kömür, gümüş ve altın gibi zengin maden yatakları mevcuttur. En meşhur maden ocakları Trepça, Tregu, Vjeter, Novobrdo ve Ayvalı’dır. Bu yeraltı zenginliği

²² A.Faruk Yanardağ, Sancak Ve Kosova Raporu, Sancak Dayanışma Grubu Yayınları, İstanbul, 1993, s.34

Roma döneminden 2. Dünya Savaşı Almanya'sına kadar Kosova'yı ele geçirme noktasında güçlü bir etken olmuştur. Kosova'daki ekonomik zenginlik, 2.Dünya Savaşı'ndaki paylaşım sırasında Almanya'yı İtalya ve Bulgaristan'ın yanında Kosova'ya üçüncü ortak kılmıştır. Almanlar savaş sırasında kurşun ihtiyaçlarının %40'ını Trapça madenlerinden karşılamışlardır.²³

Bölgede ekonomik geri kalmışlığı, Kosova'da yaşayan Arnavutların düşman adledilmesi sonucunda bilinçli bir şekilde tasarlanmıştır. Federasyon maliyesine akan dış kredilerden Kosova'ya düşen pay ile bölgeyi iyileştirebilmek mümkün olmamıştır. Dış krediler ile yapılan yatırımların, Kosova ile diğer cumhuriyetler arasındaki iktisadi kalkınmışlık düzeyi farkını azaltması beklenirken, tersine aradaki mesafe daha da açılmıştır. Bu krediler, imalat sanayinin kurulması ve teşviki yönünde kullanılmayıp, sadece Kosova'nın zengin madenlerinin çıkarılmasında ve Priştina'ya göstermelik yatırımlar yapılmasında (kamu binalarının restore edilmesi ve yeni kamu binalarının yapımında) harcanmıştır.²⁴

80'li yılların başında Yugoslavya'da 1000 kişiden 254'ü kamu teşekküllerinde çalışmaktayken, bu sayı Kosova'da sadece 107 idi. 1983'te Yugoslavya'daki işsizlik oranı %14 iken Kosova'da bu oran %43,4'tür.²⁵ Sırp yönetimi, Kosova'daki ekonomik çöküş için "Kosova, Yugoslavya'nın gelişmiş bölgeleriyle entegrasyonu sağlayamadığı için geri kaldı." şeklinde bir bahane öne sürmektedir. Fakat bu bahanenin geçerliliği olmadığı yine Sırp iktisadi uygulamalarıyla ortadadır. Özellikle 1989 sonrasında polis gücüyle işlerinden atılan Arnavut işçiler sağlık ve sosyal güvenlik sistemi, emeklilik, sakatlık maaşı, konut gibi haklardan mahrum edilmiştir.²⁶

Ekonomi programlarının ve yatırımların yanlış yönetimi ve bu alanda yaşanan sömürülerin sonucu savaş öncesinde de kötü durumda olan Kosova ekonomisi, 1999'da NATO müdahalesi ile sonuçlanan savaştan büyük zarar görmüştür. Özellikle de Kosova'nın batısında bulunan yerleşim bölgeleri, tarım alanları ve alt yapı tesisleri tahrip edilmiş ya da tamamen yok edilmiştir. Bunun sonucu olarak

²³ Malcolm, a.g.k. , s.36

²⁴ Murat Taşar, Bosna-Hersek ve Postmodern Ortaçağ'a Giriş, Birleşik Yayıncılık, İstanbul, 1996, s.109

²⁵ Taşar, a.g.k. , s.135

²⁶ Yanardağ, a.g.k., s.34

endüstriyel ve tarımsal üretimde hızlı bir düşüş yaşanmış ve durma noktasına gelinmiştir.

Savaş sonrası Kosova ekonomisi yine içler acısıdır. Fabrikaların büyük bir çoğunluğu hala kapalıdır ve savaşın üzerinden altı yıldan fazla bir süre geçmesine rağmen statü konusunun hala çözülmemiş olması istikrarsızlığın temelini oluşturmuştur. Nüfusun çoğunu gençlerin oluşturduğu Kosova, işsizlik nedeniyle neredeyse sosyal patlama noktasına gelmiştir İşsizlik bazı bölgelerde %70'lere çıkmaktadır ve sınır bölgelerindeki ekonomik durum çok daha kötüdür. 2004 yılı rakamlarına göre Kosova'nın GSMH'sı 1.100 dolardır. Yine 2003 rakamlarına göre ise bölge ihracatı 36,3 milyon EURO iken ithalatı 968,5 milyon EURO'dur ki böyle bir açık ekonomik durumun ne derece kritik olduğunu ortaya koymaktadır.²⁷

Ekonomisi, serbest piyasa ekonomisine doğru geçişte önemli gelişmeler kaydetmiş olsa da hala uluslararası topluma ve yurt dışında çalışan işçilere bağımlıdır. Kişi başına düşen milli gelir 1150 dolar civarındadır. İşsizlik oranı %55 civarındadır. Kadınlar arasında işsizlik oranı %74,5 iken erkekler arasında işsizlik oranı %42,5'tir. Çalışan kadınların %74'ü kamu kesiminde çalışmaktadır. Gençlerin işsizlik problemini çözmek için her yıl 30.000 kişi yeni istihdamına ihtiyaç duyulmaktadır.²⁸

Yugoslavya döneminin sanayi tesisleri bakımından en geri kalmış bölgelerinden biriside Kosova olmuştur. Kosova'da yer alan sanayi tesislerinin bir bölümü savaş zamanında bombalanmış ve tamamen kullanılmaz hale gelmiştir. Sağlam olarak kalanların çok azı bugün düşük kapasite ve eski teknoloji ile çalışmakta olup; büyük kısmı ise bakımsızlık ve finansman yetersizliği nedeniyle açılammıştır. Sanayi ve üretim tesislerinin kapalı olması nedeniyle bölge ekonomisi dışa bağımlı hale gelmiştir. Özelleştirme çalışmaları, Birleşmiş Milletler Geçici İdare Misyonu (United Nations Mission In Kosova – UNMIK) nun destekleriyle devam etmektedir.

²⁷ Erhan Türbedar, "Kosova Neraye Gidiyor?", Stratejik Analiz, Sayı 61, Mayıs 2005, s.45

²⁸ Genelkurmay Askerî Tarih ve. Stratejik Etüt Başkanlığı, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Ocak 2010, Sayı 403, s.78

Yer altı zenginlikleri olarak bölgede;

- a. Linyit: 18,3 milyar ton
- b. Kurşun: 21,6 milyar ton
- c. Boksit: 6 milyar ton
- d. Feronikel: 14 milyar ton
- e. Manyezit: 4,5 milyon tonluk rezerv bulunduğu tahmin edilmektedir.²⁹

Kosova'nın başlıca tarım ürünleri; tahıl, tütün, pancar, patates, soğan ve biberdir. Bağ meyveciliği gelişmiş olup elma, armut ve üzüm bol miktarda yetiştirilmektedir. Kosova arazisinin verimli olması hayvancılık sektörünün de gelişmesine katkı sağlamıştır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık ekonomisinde önemli yer tutmuştur.

Gelir seviyesinin düşük olması, insanların genelde temel ihtiyaç maddelerine yönelmesine sebep olmakla birlikte, mobil telefon, otomobil gibi lüks sayılabilecek ihtiyaç maddelerinin çokluğu da dikkat çekmiştir. Ticareti ayakta tutan unsuru, Batı Avrupa'da çalışan Kosovalıların birikimlerini Kosova'ya aktarmaları sonucu oluşan kaynaklar oluşturmuştur.

Kosova'nın en büyük ekonomik problemleri, işsizlik ve yaşanan elektrik kesintileridir. Elektrik üretimi ve dağıtımı Kosova Elektrik Şirketi(KEK) tarafından yapılmaktadır. KEK, Kosova'ya elektriği linyitle çalışan iki büyük termal elektrik santrali (Kosova A ve B), bir küçük hidroelektrik santrali (Ujmani) ve enerji ithalatı sayesinde sağlanmaktadır. Kosova genelinde yedi banka, onbir finans kuruluşu ve toplam 46.583 işletme olup bunlardan % 51'i ticaret.%10'u ise imalat sanayi ile ilgilenmektedir.³⁰

Prizen'deki özel şirketler, ağırlıklı olarak tarım, ticaret ve gıda sektöründe yoğunlaşmaktadır. Bölgedeki iş veren konumundaki başlıca kurumlar; belediye

²⁹ Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, a.g.e. , s.79

³⁰ Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, a.g.e. , s.79

müesseseleri, UNMIK Polisi, eski kamu şirketleri ve Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) dır. Sivil olarak hizmet veren bir kişinin ortalama maaşı 100 avronun altındadır. Buna karşın uluslararası organizasyonlarda çalışanlar, ayda 500 avronun üzerinde bir ücret almaktadır.³¹

Kosova'daki kamu hizmetleri de dâhil hiçbir iş grubunda verilen maaş temel ihtiyaçları bile karşılayamayacak kadar yetersiz düzeyde kalmıştır. Ancak, aileler yurt dışında çalışan aile fertlerinin gönderdiği paralar ile hayatını devam ettirebilmektedir. Finansal imkânsızlıklar ve ekonomik kriz içindeki genç Kosova ekonomisini ayakta tutan başlıca girdi ise vergi ve yardımlar olmuştur

1.4. Yönetim Durumu

Kosova, toplam olarak 30 ayrı belediye bölgesine ayrılmıştır. Belediyeler, belediye hizmetlerine ilave olarak mülki amir görevlerini de yerine getirmektedir. Parlamenter Cumhuriyetle yönetilen Kosova da Cumhurbaşkanı Atifete Jahjaga³², Başbakan Haşim Taçi'dir³³. Kosova anayasasında, resmi diller; Arnavutça, Sırpça ve Türkçe; bölgesel diller ise Romanca ve Boşnakça olarak belirlenmiştir. Belediyeler karar alarak kendi tüzüklerinde azınlıklara ait bir dili belediye içerisinde resmi dil olarak kabul edebilmektedirler. Ayrıca anayasada dini ve etnik bulgular yer almamıştır. Hiçbir dini veya etnik grubun imtiyaz ve ayrımcılığa tabii tutulmayacağı belirtilirken azınlık yerine topluluk ifadesi kullanılmıştır.

³¹ Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, a.g.e. , s.79

³² **Atifete Jahjaga** (d. 20 Nisan 1975), Kosova'nın dördüncü devlet başkanıdır. Jahjaga, Kosova'nın güneybatı kasabasında Yakova'da doğmuş ve ilk ve ortaokula orada devam etmiştir. 2000 yılında Hukuk Üniversitesi Priştine Fakültesi'nden mezun olmuştur. 2006/07 yılında İngiltere'de Leicester Üniversitesi'nde polis yönetimi ve ceza hukuku alanında yüksek lisans sertifika programına katılmıştır. Almanya'da George C. Marshall Avrupa Merkezi Güvenlik Çalışmaları'nda ve ABD'de FBI Ulusal Akademisi'nde yoğun mesleki eğitim almıştır. Atifete Jahjaga, 6 Nisan 2011'de Kosova Demokratik Partisi, Kosova Demokratik Birliği ve Yeni Kosova İttifakı tarafından Kosova cumhurbaşkanlığı için aday olarak ilan edilmiştir. Jahjaga 7 Nisan günü meclis oylaması ilk turunda ülkenin dördüncü Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

³³ **Hashim Taçi** (Haşim Tacı), (d. 24 Nisan 1968, Broçna) Priştine Üniversitesi'nde felsefe ve tarih okumuştur. Üniversite yıllarında bir Arnavut öğrenci lideridir. 1993 yılına gelindiğinde, Haşim Taçi tarih ve uluslararası ilişkiler bölümlerinde İsviçre'de Zürih Üniversitesi'nde lisansüstü eğitim görerek Arnavut siyasi göçmen grubuna katılmıştır. Kosova Halk Hareketi (LPK) kurucularından biri olmuştur. 1993 yılında, Taçi Kosova Kurtuluş Ordusu'nun bir üyesi olmuştur. 1997 yılında Priştine'de Sırp yetkililer tarafından gıyaben yargılanıp Kosova Kurtuluş Ordusu adına yaptığı faaliyetler ile ilgili terör eylemlerinde bulunduğu gerekçesiyle suçlu bulunmuştur. Mart 1999'da, Taçi, Kosovalı Arnavut tarafının lideri olarak Rambouillet'de görüşmelere katılmıştır.

1.5. Siyasi Durum

Kosovalı Arnavutlar 1968 yılında bağımsızlık mücadelesine girişmişlerdir. Bölge Yugoslavya Federasyonu'nun eyaletlerinden biriyken Kosovalı Arnavutlar ilk kez bağımsızlık yanlısı gösteriler düzenlemiş, bu gösterilerde bazı kişiler tutuklanmıştır. Arnavutlar ilk gösterilerin üzerinden uzun süre geçtikten sonra Yugoslavya'nın dağılma sürecinin getirdiği havayla birlikte 1991 yılında ayrı bir cumhuriyet olarak bağımsızlığını ilan etmiş ancak sadece Arnavutluk tarafından tanınmıştır.

Sırp – Arnavut Savaşından sonra da bağımsızlık çalışmalarını sürdüren Kosova büyük uğraşlarından sonra ve hatta BM güvenlik konseyinde Rusya'nın vetosuna ve tüm baskılarına rağmen ilerleyen süreçte tarafların görüşlerinde bir değişme olamamış ve konunun müzakere edilmesinin gereksiz olduğu bildirilmiştir. Bu sürecin ardından Kosova tek taraflı olarak 17 Şubat 2008 günü bağımsızlığını ilan etmiştir ve 2008 sonuna kadar 54 ülke tarafından tanınmıştır.³⁴

Kosova'yı tanıyan ülkeler arasına Japonya, Macaristan ve Hırvatistan da katılmıştır. En son Mısır 27 Haziran 2013 tarihinde Kosova'nın 17 Şubat 2008'de tek taraflı olarak ilan ettiği bağımsızlığını resmen tanıyan 101. ülke olmuştur. 27 Haziran 2013 itibariyle, Kosova Cumhuriyeti, 101 ülke tarafından tanınan bir cumhuriyettir.³⁵ Bu tanıma süreci sürekli gelişerek devam edecek bir seyir izlemektedir. Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Sırbistan ve Rusya'ya göre burası hâlen Sırbistan'a bağlı özerk bir bölgedir ve bağımsızlığı tanımayacaklarını ilan etmişlerdir. 10 Eylül 2012 gününe dek gözetimli bağımsızlık altında bulunan Kosova'nın, bu tarihte Uluslararası Yönetim Grubunun, Kosova'nın başkenti Priştine'de yaptığı toplantıyla gözetimli bağımsızlığı sona ermiştir. ABD ve Türkiye'nin yanı sıra 23 ülkenin de yer aldığı grupta Türkiye'yi Maliye Bakanı Mehmet Şimşek temsil etmiştir. Toplantının ardından konuşan Kosova Başbakanı Haşim Taçi; “Ülkesindeki denetimli bağımsızlığın kaldırılması ve tam bağımsızlığa kavuşmalarının ardından yeni

³⁴ Turan, a.g.k. , s.45

³⁵ Kosova Cumhuriyeti'nin uluslararası tanınmasına dair internet sitesi, “Who recognized Kosovo as an independent state”, Kosovothankyou.com, <http://www.kosovothankyou.com/>, (28.06.2013)

vizyonlarının NATO ve AB üyeliği olduğunu” açıklamıştır.³⁶ Kosova artık tam bağımsız olarak yoluna devam etmektedir.

1.6. Eğitim Durumu ve Kültürel Yaşam

Yirmibirinci yüzyıla girerken bağımsızlık ve yaşam savaşı veren Kosova, aynı zamanda eğitimde de bir şeyler yapmaya çalışmıştır. Tarihinin çoğunu savaşlarla geçirmiş bir millet, eğitim gibi üst düzey bir alanda yeni yeni bir şeyler yapmaya başlamıştır. Kosova’da eğitim, savaş sonrası dönemde bir takım gelişmeler yaşamasına rağmen, hâlâ kaliteli ve çağdaş eğitime uygun bir düzeyde değildir.³⁷

Kosova’da eğitim Arnavutça, Sırpça, Boşnakça ve Türkçe olmak üzere dört dilde yapılmaktadır. Arnavutça, Türkçe ve Boşnakça yapılan eğitim Kosova eğitim sistemine göre yürütülmektedir. Sırp azınlığı ise 1999 yılında Kosova’da kurulan UNMIK yönetimini kabul etmediğinden Sırbistan eğitim sistemine göre eğitim ve öğretimi uygulamaya başlamıştır. Kosova’da 2002 / 2003 eğitim ve öğretim yılında uygulamaya konulan yeni eğitim reformuyla zorunlu eğitim 9 yıla çıkarılmıştır.

Kosova eğitim sisteminde, Türkçe eğitimde şuan itibariyle ilköğretim ve ortaöğretimde 170 civarında öğretmen, eğitmen ve eğitmen yardımcısı görev yapmaktadır. Bu sayı yüksek öğretimle beraber 190’ı bulmaktadır. Türkiye Cumhuriyetinin uyguladığı “Türkoloji Projesi” kapsamında her yıl belirli sayıda öğretim elemanı Priştina Üniversitesinin Türkçe öğretim yapan bölümlerinde görev almaktadır.³⁸

³⁶ Sabah Gazetesi, Kosova Tam Bağımsızlığına Kavuştu, <http://www.sabah.com.tr/Dunya/2012/09/10/kosova-tam-bagimsizligina-kavustu> , (15.09.2012)

³⁷ Mehmet Bütüç, Kosova Üniversite Eğitiminde, Yeni Dönem Gazetesi, 2007, Yıl:9, Sayı 378, s.6

³⁸ Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, a.g.e. , s.90

2. TARİHİ SÜREÇ İÇİNDE KOSOVA

Kosova coğrafi konumu nedeniyle Balkanların bir nevi düğüm noktasını teşkil etmiştir. Bu bölgeye hakim olan medeniyet Asya Avrupa arasındaki boğazlar üzerinden en kısa geçiş yolunu kontrol edebilmiştir. Tarih boyunca İliryalılar, Bizanslar, Hunlar, Bulgar Türkleri, Avarlar, Slavlar, Osmanlı Türkleri, Sırplar ve Arnavutlar arasında sürekli el değiştiren bu coğrafya, üzerinde yaşamış olan her topluluğun bıraktığı izleri üzerinde taşımaktadır. Günümüzde yaşanan olayların temelinde birçok etnik unsurun diğerlerine karşı nefret ve kin duyguları beslemesi yatmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bugünkü yaşananları ve gelecekte olabilecek olayları iyi tahlil edebilmek için, geçmişin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

2.1. Osmanlı Öncesi Dönem

Arnavutların kökenlerine baktığımızda Balkan yarımadasına en erken gelen Hint-Avrupa kökenli topluluklardan biri olan İllirlere dayandığı görülür. İllirlerin yaşadıkları bölge, Epir'den başlayıp Drina ve Sava nehirlerine kadar uzanan, bugünkü Arnavutluk, Dalmaçya, Kosova, Karadağ ve Bosna-Hersek'i kaplayan bölge olarak ifade edilmektedir. Antik dönemde ise bölgenin Dardania olarak adlandırıldığı ve MÖ. 4.yy'da burada Dardania Krallığı'nın kurulduğu belirtilmektedir.³⁹

Kosova coğrafyası uzun tarihi boyunca çeşitli kavim ve devletlerin istilalarına tanık olmuştur. MS.300'lü yıllarda Roma İmparatorluğu yönetime giren Kosova, 395'te Roma'nın ikiye bölünmesi sonucunda bu kez Bizans yönetimine girdi. Kısa bir dönem (35 yıl) Bulgaristan Krallığı yönetiminde bulunan Kosova, 1018'de tekrar Bulgarları yenilgiye uğratan Bizans yönetimine girdi.⁴⁰

Balkanlara yönelik Slav göçleri 6. Ve 7. Yüzyıllarda gerçekleşmiştir. Kosova'nın Slavlaşması da yine aynı döneme rastlamıştır. Balkanlar'a Avarların egemenliğine son vermek için Bizanslılar tarafından çağırılmışlardır. Başarılarının ödülü olarak Balkanlar'a yerleşmişlerdir. Bizanslar hem kuzeyden gelecek, barbar akınlarına karşı hem de Hristiyan Katolik mezhebinin düşmanlığına karşı Slavları

³⁹ Yılmaz, a.g.k. , s.28

⁴⁰ Musa Gashi, Some Facts About Kosova, Skopje: Logos-A, 1997, s.9

tampon olarak kullanma isteğinde olmuşlardır. Bunu başarmının en iyi yolu olarak da Slav kabilelerini Ortodoks Hristiyan yapmaya dönük faaliyetler yürütmeyi görmüşler. Sonuçta Bizanslılar istediklerini elde ederek Slavları 8 ve 9 ncü yüzyıldan itibaren Hristiyanlaştırmışlardır.

Bizans'ın 11 nci yüzyıl başlarında Makedonya ile Kosova'da hâkimiyetini kurmasını müteakip, İstanbul'dan Ohri'ye atanan Yunanlı piskopos, kararlı ve planlı Helenleştirme sürecini başlatmıştır. Yüzyılın sonlarında, hala görevde olan hırslı piskopos gayretleri neticesinde, Balkanlar ve Kosova'daki Slav okullarını kapatmış ve yerel kiliselerin Slav ayin usulünü bırakmaları için baskıları arttırmıştır. 11 ve 12. yüzyılda Balkanlar ağırlıklı olarak Yunanca konuşan bir yapıya dönüşmüştür. Ayrıca toplumsal yapı değişmiş, Osmanlı'nın tımar sistemine çok benzeyen "Pronoia" denen bir mülk yapısı ile sosyal içerikli düzenlemeye gidilmiştir.⁴¹

Bizans hâkimiyetinde geçen yüzyıllarda Kosova'nın kuzeybatısına düşen Rascia Pronoiası, gelecekteki, Sırp devletinin temelini oluşturmuştur. Rascia (Sırlar) bu dönemde bölgede güçlü bir yapı oluşturmuşlar ve bölgede üstünlüğü sağlamışlardır. Bizans İmparatorluğu karşısında almış olduğu yenilgilerin etkisi ile bir süre Rascia'nın ilerleyişi yavaşlamıştır. Fakat Bizans İmparatorluğu Rascia'nın yükselişine son verememiştir. 1160'lı yıllardan itibaren Stefan Nemenja adında Rascia'yı yöneten yeni bir hanedan ortaya çıkmıştır.

Stefan Nemenja, Kosova'nın kuzeybatısına düşen Rascia topraklarını miras almıştı. Birkaç yıl amansız bir kardeş kavgası yürüttükten sonra, bütün Rascia'nın kontrolünü sağlamayı başardı. Sırp ve Slav hakanlarına verilen sıfatı aldı ve "Büyük Zupan" ilan edildi.⁴² Sırlar bu dönemde Bizans'la mücadeleleri neticesinde bir devlet kurmayı başarmışlar. Kosova'nın bir kısmı da Stefan Nemandiya'nın kurduğu Ortaçağ Sırp Devleti'nin bir parçası olmuştur.

Bölgenin tamamen ele geçirilmesi ise 1216 tarihinde gerçekleşebilmiştir. "Sırp Ortodoks Kilisesi'nin patrikhanesi de yine 1219 tarihinde bugünkü Batı Kosova'nın önemli kentlerinden İpek'te kuruldu. Sırların kendilerini Kosova'nın

⁴¹ Malcom, a.g.k. , s.70

⁴² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Cilt 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1998, s.196-198

tarihi mirasçıları olarak kabul etmesinde bu kilisenin payı önemlidir.”⁴³ Sırlar, Kosova’da en parlak dönemini Prens Stefan Dušan (1331–55) zamanında yaşamıştır. O dönemde Prizren, başkent yapılmıştır. Arnavutluğun önemli bir bölümü Sırp İmparatorluğu’nun bir parçasıydı ve Dušan’ın ordusunda Arnavutlar da vardı.⁴⁴ “Dušan’ın ölümünden sonra yerine oğlu Çar Uros geçti. Uros döneminde imparatorluk hızlı biçimde parçalanmıştır. 1371 yılında Uros ve ordusu, Meriç Nehri yakınlarında Osmanlı kuvvetleri tarafından yok edildi ve Çar bu savaşta öldü. Uros’un çocuğu olmadığı için bu olay imparatorluğun sonunu getirdi. Bu savaş tarih kitaplarında pek fazla yer almamasına karşın, Sırlar ile Osmanlı arasında geçen mücadelede, sonuçları itibari ile en az, Kosova Savaşı kadar önemli bir yer işgal eder. Çar Uros’un ölümünün ardından Kosova Savaşı’nda ismini duyuracak olan Lazar Sırp Prensliklerini I nci Kosova Savaşı öncesinde birleştirmeyi başararak, Sırp topraklarının hakimi oldu. Fakat Kosova Savaşı’nda hayatını kaybedecekti”⁴⁵

Nemenja hanedanlığı ile başlayan süreç Kosova’nın Sırbistan tarihinde önemli bir rol oynamasına yol açmıştır. Kosova’nın kuzey bölgesinde kurulan hanedanlık topraklarının güneye doğru genişlemesi ile Kosova’nın güney sınırına kadar ilerlemiştir. Böylece Kosova hanedanlığın, coğrafi bir merkezi haline gelmiştir. Ayrıca Sırp hakimiyetinin Karadağ ve Kuzey Arnavutluğa yayılması ile Adriyatik kıyısından gelip Kosova’nın içinden geçen ticaret yollarının da önemide artmıştır.

Nemenja Hanedanlığı döneminde, Arnavutlara dair fazla bir kayıta erişilememiştir. Hatta o dönemde Arnavutlar, Bizans İmparatorluğun kendilerine yapmış oldukları baskılardan dolayı, Sırların Bizans ile olan mücadelesinde Sırlara destek bile olmuşlardır. Arnavutlar bu dönem içerisinde Sırların Arnavutları asimile etmeye çalıştıklarını iddia etmişler, ancak Arnavutlar Bizans’ın asimilasyon sürecine karşı Sırlar ile dostça yaşamışlardır. Bu dostluk belki de Sırlar ve Arnavutlar arasında tarih boyu hiç yaşanmamıştır.

⁴³ Zeki Bulduk, Kosova Kurtuluş Savaşı, İstanbul,1998,s.33.

⁴⁴ Yılmaz, a.g.k. , s.29

⁴⁵ Meydan Larouse Ansiklopedisi, Sabah Yayıncılık, 18.cilt, s.17-18

2.2 Osmanlı Yönetiminde Kosova

Kosova, tarihi önemini 28 Haziran 1389'daki Kosova Savaşı ile kazanmıştır. Osmanlı ordusu ile Sırlar arasında çıkan olaylar neticesinde, Osmanlı kuvvetleri Sırp tehdidini ortadan kaldırmaya karar vermiştir. Bunun üzerine, I Murat'ın ordusu ile Sırbistan topraklarının hâkimi olan Prens Lazar, diğer Sırp Prensliklerini de etrafında toplayarak, Osmanlı kuvvelerine karşı Kosova Gölovası mevkiinde Haziran 1389'da karşı karşıya gelmiştir. Savaşın sonunda, Osmanlı Hükümdarı I.Murat şehit olmuştur. Aynı zamanda Sırp Prensi Lazar'da savaş sırasında hayatını kaybetmiştir.

Osmanlı Devleti, Kosova'yı fethetmesinden itibaren nüfusu çoğunlukla Sırlardan oluşan bu bölgeye Arnavutları ve Türkleri yerleştirmeye başlamıştır. Bu tarihten itibaren zamanla bölgede demografik yapı Arnavutlar lehine gelişmiş ve Arnavutlar çoğunluğu oluşturmuştur. Bu savaşta Sırların Osmanlı ordusuna yenilmeleriyle bugünkü Sırbistan ve Karadağ dışında Arnavutluk, Makedonya ve kuzey Yunanistan'ı kapsayan Ortaçağ Sırbistan İmparatorluğu tarih sahnesinden silinmiştir.

Kosova 1389'daki fetihinden sonra, Üsküp Sancağı'na bağlanmıştır. “ Fetret Devrinde (1402–1413) bir müddet Osmanlı nüfusundan çıkmasına rağmen 1455'te Kosova'nın kuzeyindeki topraklarda alındıktan sonra, bölgede Rumeli Eyaleti'ne bağlı Viçitrin ve Üsküp sancakları oluşturuldu. Kosova'daki idari birimler, Osmanlı yönetiminin ilk iki asrında değişiklikler yaşamakla birlikte (bir dönem Budapeşte'ye bağlı kaldı) üç sancağa bölünmüştür. Doğu Kosova'nın büyük bölümünü kapsayan Viçitrin Sancağı; Prizren'i merkez alan ve daha sonra Novi Pazar'ı kapsayacak kadar kuzeye doğru genişleyen Prizren Sancağı ve Adriyatik kıyılardan başlayarak Arnavutluk'un kuzeyini ve İpek'i de sınırlar içerisine alan İşkodra Sancağı ”⁴⁶

Sırp milliyetçileri ve Ortodoks Kilisesi tarafından Kosova'ya ilişkin yaratılan mitoloji aksine, Osmanlı yönetimi ardından Sırlar, Kosovayı terk etmeye başlamışlardır. Osmanlı'nın Balkanlarda ilerlediği dönemde, Arnavutlar, Sırlar tarafından boşaltılan Kuzey Arnavutluk'a ve Kosova ovalarına yerleşmişlerdir.

⁴⁶ Yılmaz, a.g.k. , s.30

Osmanlı yönetimi Balkanlar'da sıkı bir merkezi denetim sistemi kurmuş ve halkla çok iyi geçinmesini bilmiştir. Özellikle, 1453'te Bizans İmparatorluğu'na son verilmesi ile birlikte Osmanlı'nın Balkanlar üzerindeki nüfuzu daha da artmıştır. Osmanlı'nın Balkanlar'da bu kadar başarılı olması, onun oluşturduğu fetih politikasına bağlanmıştır. Sınır boylarında oturan uç beylerinin başarılı fetihleri, Osmanlı'nın Balkanlar'da oturan Hristiyan halklara inanç özgürlüğü bahşetmesi ve kimsenin malına ve canına kast edilmemesi uzun yıllar sürecek olan Osmanlı egemenliğinin en önemli yapı taşlarını oluşturmuştur.

Osmanlı'nın Balkanlar'daki yönetiminden en hoşnut olan uluslar ise Arnavutlar ve Boşnaklar olmuştur. 14. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kosova ve çevresi ile Arnavutluk topraklarında fetihlerde bulunmaya başlayan Osmanlı, önceleri Arnavut beyleri ile mücadele etmiş ve oldukça zorlu geçen bir mücadele dönemi sonucu Arnavut beyleri Osmanlı'ya itaat etmişlerdir. 1630'dan sonra da Müslümanlığı din olarak seçen ve yarı yarıya İslamlaşan Arnavutlar, Osmanlı yönetim sistemi içerisinde çok önemli pozisyonlara gelmişlerdir. Birçok Arnavut kökenli isim Osmanlı Sarayı'nda sadrazamlık, vezirlik yapmış; Arnavut kökenli paşalar eyalet valiliklerine getirilmiştir.⁴⁷

II. Viyana (1683) kuşatmasının başarısız olmasından sonra Osmanlı içlerine yapılan akınlar başarıya ulaşmamıştır. “ Karşı bir Osmanlı akınından korkan Sırlar 37 bin Sırp aile ile bölgeyi terk etmiştir. Bu tarihten sonra, Kosova'ya Müslüman Arnavutların yerleşmesi teşvik edilmiştir. Osmanlılar Ortodoks Sırların yerine Müslüman Arnavutları görmekten, Arnavutlar da Sırp idaresi altında yaşamaktansa Osmanlı idaresi altında olmaktan memnundurlar. Sonuç olarak, Kosova'daki Arnavut nüfus, çoğunluğu oluşturmuş, Kosova'dan göç ederek Voyvodina'ya yerleşen Sırlar ise, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu tarafından Osmanlı İmparatorluğu'nun ilerlemesine karşı bir set olarak kullanılmışlardır”⁴⁸

Kosova, 17. Yüzyılın sonlarından itibaren girmiş olduğu savaş ve kargaşa ortamında çok fazla göç vermiştir. Bu dönem öncesinde nüfusuna ancak iki asır

⁴⁷ Nuray Bozbora, Osmanlı Yönetiminde Arnavutluk ve Arnavut Ulusçuluğu'nun Gelişimi, Boyut Matbaacılık, İstanbul, 1997, s.30

⁴⁸ Malkom, a.g.k. , s.178

sonra ulaşabilmiştir. Sırların 1788–91 savaşı esnasındaki ayaklanmaları kısa sürede bastırılmış, yeniçerilerin yerel halk üzerindeki baskısı, 1804 yılında yeni bir ayaklanmaya neden olmuştur. Kara George liderliğinde başlayan isyan aralıklarla 1812 yılına kadar sürmüştür. 1829 Edirne Antlaşması, Rusya'ya Sırbistan üzerinde koruyuculuk hakkı tanımıştır. 1830'da ise Sırbistan tam otonomi statüsü kazanmıştır.

1856 Paris Antlaşması ise, Osmanlı Devleti'nin Sırbistan üzerindeki haklarını iyice zayıflatmış ve Sırbistan, antlaşmayı imzalayan devletlerin ortak garantisi altına girmiştir. Ayrıca 1862 yılında İstanbul'da yapılmış olan bir uluslararası konferansta, Sırbistan'ın Osmanlı Devleti'ne bağlılığı tekrarlandıktan sonra Belgrad hariç bütün kalelerin Sırlara bırakılması kararı verilmiştir. Ancak daha sonra Sırlar bununla yetinmeyerek Belgrad'ı da istemişler ve Osmanlı Devleti 1867 yılında bunu kabul etmek zorunda kalmıştır.

Osmanlı-Rus Savaşı'nda (1877–78) Osmanlı Devleti'nin yenilmesi sonucunda, 1800'lü yıllardan önce Manastır, sonra Sofya vilayetleri içinde kalmış olan Kosova, 1878 Ayestefanos Anlaşmasıyla vilayet konumuna gelmiştir. Berlin Konferansı (1878) ile Kosova'nın büyük kısmı (Mitrovitsa ve Priştina) bu anlaşmayla bağımsız olan Sırbistan ve Karadağ'a bırakılmıştır. Bu kararla, konferanstan önce Sırlar tarafından Müslüman halka yönelik olarak başlamış olan etnik temizlik hareketi hızlanmıştır. Niş, Leskovik ve Toplika gibi şehirlerin nüfusu Türkiye'ye göç etmeye zorlanmıştır. Bugün bu şehirlerde hemen hemen hiç Müslüman Arnavut bulunmamaktadır.⁴⁹

Rusların, Balkanlar üzerindeki propagandası, zamanın milliyetçilik ve bağımsızlık akımıyla birleşince, 19. Yüzyılın başlarından itibaren Balkanlarda bağımsızlık hareketleri başlamıştır. 1829'da Yunanistan; 1878'de Romanya, Karadağ ve Sırbistan, 1908'de de Bulgaristan, bağımsız devletler haline gelmiştir. Arnavutlar ise 1912–13 Balkan Savaşları'nın sonuna kadar Osmanlı'nın “Sadık Müslüman Tebaası” olarak kalmıştır.

Kosova Bölgesi de Osmanlı'nın Balkanlar'da elde ettiği ilk coğrafi bölgelerden biri olarak uzun yıllar Osmanlı egemenliğinde kalmış ve Osmanlı'nın

⁴⁹ Emir Türkoğlu, Kosova Arnavutların Milliyetçiliği, Balkan Diplomasisi, Asam Yayınları, 2001, s. 109

din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin uyguladığı adaletli politikadan burada yaşayan insanlar da yararlanmışlardır. Osmanlı öncesi, Sırlar ve Bulgarlar ile Arnavutların mücadele alanı olan bu bölge ta ki 19. yüzyıl sonlarına kadar çok huzurlu bir şekilde yaşamıştır. Ancak, 19. yüzyıldan itibaren Fransız İhtilali'nin getirdiği milliyetçilik düşüncesinin Osmanlı üzerinde Batılı devletlerin de yardımıyla etkili olmaya başlaması Kosova'da da birçok etnik kökenli sorun ortaya çıkarmıştır. Kosova'da yaşayan etnik Sırlar ile etnik Arnavutlar arasında bir mücadele başlamış ve bu mücadele Sırların Osmanlı'ya isyan etmesiyle de pekişmiştir. Osmanlı yönetiminden ayrılmak istemeyen çoğu Müslüman Arnavutlarla, Kosova'yı bağımsız olacak Sırbistan'ın bir parçası olarak gören Sırlar sürekli olarak mücadele etmiştir.

Kosova, Balkan Savaşları'nın sonuna kadar Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır. Savaş sonunda Türk Orduları Kosova'yı Sırlara terk etmek zorunda kalmıştır. Balkanlardaki karışıklıktan faydalanan Arnavutluk, Kasım 1912'de bağımsızlığını ilan etmiştir. 1913'te yapılan Londra Büyükelçiler Konferansı'yla, Arnavut toprakları parçalanmış ve Arnavut nüfusun yaşadığı Kosova'nın Sırbistan'a verilmesine karar verilmiştir ve bu sınırlar Versay Anlaşması'yla uluslararası sınırlar olarak kabul edilmiştir.

2.3. Sırp-Hırvat-Sloven Krallıkları Dönemi

Birinci Dünya Savaşı öncesi Kosova'yı ele geçirmiş ve topraklarına katmış olan Sırlar, bu bölgede Arnavutlara karşı oldukça acımasız davranmıştır. Arnavutlar ise kendilerine karşı yapılan hareketlere karşılık verdikçe, Sırlar daha da saldırganlaşmıştır. O tarihlerde Arnavutlar Kosova'da çoğunluğu oluşturmalarına rağmen Sırların haksız tecavüzlerine karşı fazlaca bir şey yapamamışlar, çünkü arkalarında onları destekleyecek güçlü bir Arnavutluk bulamamışlardır.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Kosova toprakları, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan ordularının işgaline uğramıştır. Bu tarihlerde Sırlardan kurtulma fikriyle hareket eden Kosova Arnavutları, Avusturya işgalini desteklediler. 1.Dünya Savaşı, Sırbistan ve Karadağ'ın dâhil olduğu İtilaf devletlerinin galibiyetiyle sona erdi. İtilaf güçleri de, savaşta yenilen tarafta yer alan Avusturya-Macaristan'ın parçalanmasına

ve Hırvatistan, Slovenya ile Bosna-Hersek'in Sırbistan'la aynı devlet çatısı altında bulunması fikrine destek verdiler.⁵⁰

Birinci Dünya Savaşı sonrası Sırbistan, aşırı milliyetçi unsurların tasarladıklarının bile ötesinde toprakları ele geçirmiş, Avusturya'nın eski toprağı olan Bosna-Hersek de Sırp egemenliğı altına girmişti.⁵¹ Sırlar, Kosova'dan sonra, Bosna-Hersek'i de kontrol altına alınca Batı Balkanlar'ın en önemli gücü olarak belirmiştir. Büyük toprak parçalarını yönetmeye başlayan Sırlar, Kosova'da da güvenliklerini tamamen güvenceye almıştır.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla ortaya çıkan Sloven ve Hırvat Devletçikleri de Sırbistan'a katılmış ve Karadağ'ı da içine alan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı oluşturulmuş ve Güney Slavları bir birlik sağlamıştır. Bu birlik zaman içinde I.Yugoslavya olarak adlandırılmıştır. Kosova toprakları da tıpkı Bosna-Hersek gibi bu devlete dâhil olmuş ve çok etnikli bir devlet ortaya çıkmıştır. Kosova'daki Arnavutlar ve Türkler de bu devlet içinde birer azınlık haline gelmiştir.

Birinci Yugoslavya'da Kosova'nın resmi ismi "Kosova-Metohija" olmuştur. Metohija sözcüğü Yunanca'dan gelmektedir ve Karadağ topraklarına yakın, Kosova'nın batısındaki Ortodoks Kilisesi'nin arazilerini tanımlar.⁵² Birinci Yugoslavya döneminde Belgrad Yönetimi bir toprak reformu gerçekleştirerek büyük arazilere sahip toprak ağalarının topraklarını sınırlamıştır. Bu uygulama daha çok Kosova'da uygulanmıştır. Çünkü Kosova topraklarının çoğı Arnavut toprak sahiplerinin ellerinde bulunuyordu ve bu da Kosova'da Arnavutların çok etkili olması anlamına gelecekti. Kosova'daki bu tehlikeyi bertaraf etmek için Arnavutların elindeki geniş araziler küçük parçalara bölünmüş ve çok büyük bir kısmı Sırlara dağıtılmıştı. Özellikle Krajina ve Karadağ'ın dağık arazilerinde bulunan Sırp köylüleri Kosova'ya göç ettirilerek Arnavutlar'dan alınan topraklarda iskân edilmişlerdir.⁵³ Toprak reformu benzeri uygulamalar ve arkasından gelen idari yapılanmalarla birlikte, Kosova'da Sırlar yönetimi tamamen ele almışlar ve çoğunluğu oluşturan Arnavutlar ile diğr unsurları yönetimden soyutlamışlardır.

⁵⁰ Tanıl Bora, Yugoslavya-Milliyetçiliğın Provakasyonu, Birikim Yayınları, İstanbul, 1995, s.38

⁵¹ Hüseyin Emiroğlu, Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu, Oment Yayınları, Ankara, 2006, s.79

⁵² Diana Johnstone, 'Ahmakların Seferi', Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.273

⁵³ Johnstone, a.g.k. , s.275

Sırp-Sloven-Hırvat Krallığı 1921'den itibaren tamamen Sırpların kontrolü altına girmiş; 1929 yılından itibaren de krallıkta parlamento feshedilerek diktatörlük rejimine geçilmiştir.⁵⁴ Sırpların hâkimiyetindeki 1.Yugoslavya'nın ömrü fazla uzun sürmemiş ve 2. Dünya Savaşı'nın (1939–45) başlamasının ardından, nihayet 8 Temmuz 1941 tarihinde tekrar parçalanmıştır. Savaş müddetince bölgeye anarşi hâkim olmuştur. Almanların himayesini alan Hırvatlar, Bağımsız Hırvat Devleti'ni kurarak, Sırlara karşı baskı kurmuşlardır.⁵⁵

Nisan 1941'de Yugoslavya, Mihver Devletleri tarafından işgal edilmiştir. Kosova'nın büyük bir bölümü ve Makedonya'nın batısı İtalyan işgal bölgesi, geri kalan bölümü de zengin maden yatakları nedeniyle Alman işgal bölgesi olmuştur. İtalya kendi işgal bölgesindeki yerlerin Arnavutluk ile birleşmesine izin vermiştir. Alman hükümeti de Birleşik Arnavutluk'u savaş sonunda tanıyacağını bildirmiştir. Ayrıca Bulgarlar ve Macarlar da bölgenin değişik yerlerini işgal etmiştir.

İkinci Dünya Savaşı boyunca Birleşik Arnavutluk'un bir parçası olan Kosova ve Batı Makedonya'da, Almanlar tarafından Arnavut okulları, idaresi ve jandarması kuruldu. Bu sebeplerden dolayı, komünistlerin öncülüğündeki Partizan hareketi Kosova'da gelişme fırsatı bulamadı. Kosova Arnavutları arasında Partizan hareketin güçlendiği 1944 yılında, Drenitsa bölgesinde, Şaban Poluzha bağımsızlık savaşçısı olarak ortaya çıktı. Kosova'nın Arnavutluk ile birleşmesini isteyen Şaban Poluzha, Tito Partizanları ile işbirliği yapılmasına karşı çıktı ve Poluzha'nın birlikleri Kosova'da kalarak Tito Partizanlarına karşı savaştı.⁵⁶ 1946 yılında, Poluzha'nın öldürülmesinden Yugoslavya'nın dağılışına kadar Kosova Yugoslavya'nın bir parçası olarak kalmıştır.

2.4. Yugoslavya Dönemi

İtalyanların Arnavutluk'tan çekilmesi ile ortaya çıkan otorite boşluğunu Tito'nun desteklediği Ulusal Kurtuluş Hareketi bir süre doldurmaya çalışmıştır ancak Alman işgali ile birlikte Arnavutluk tekrar bir karışıklık içerisine girmiştir. Almanlar, savaş sonrası dönemde Arnavutluk'un bağımsız olacağını ifade etmişler ancak

⁵⁴ Fahir Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Alkim yayınları, İstanbul, s. 183

⁵⁵ Necmettin Alkan, Dağılan Yugoslavya Mozağinde Bosna, Beyan Yayınları, İstanbul, 1995, s. 23

⁵⁶ Malcolm, Bosna, Om Yayınevi, İstanbul, 1999, s. 305

Kosova'nın Arnavutluk'a bağlanacağı yönünde bir şey dile getirmemişlerdir. Kosovalı Arnavutlar ise Arnavutluk'a bağlanma yönündeki isteklerini tekrarlamışlardır. Buradaki amaçları Almanları etkileyerek savaş sonrası Arnavutluk'a bağlanmayı garantilemek olmuştur.

1944'te Almanların artık savaşı kaybedeceğinin anlaşılması ve Balkanlar'dan çekilmesi ile birlikte tüm Balkan topraklarında olduğu gibi Kosova'da ve Arnavutluk'ta da bir boşluk doğmuştur. 1944 Mayıs ayı sonunda Enver Hoca, Tito'yu örnek alarak bir geçici hükümet kurmuştur. Komünistler bu hükümette bakanlıkların ikisi hariç hepsini elde etmişler ve Arnavut Kralı'nın ülkeye dönüşünü de ertelemişlerdir. Enver Hoca, kendisini Ulusal Kurtuluş Ordusu Başkumandanı ilan etmiştir. Enver Hoca'nın kurduğu bu hükümet Arnavutluk'un güneyinde egemenlik kurmuş ve daha sonra Kuzey Arnavutluk'a yayılmıştır.⁵⁷

Arnavutluk'ta komünist bir idarenin kurulması ile birlikte Kosova'nın da Arnavutluk'a bağlanması girişimleri durdurulmuştur. Çünkü Arnavut komünistleri Kosova'nın Tito Yugoslavya'sına bağlı olmasını kabul etmişlerdi. Enver Hoca ve yandaşları Tito'nun büyük desteği ile Arnavutluk'un yönetimini devraldıklarını biliyorlardı ve bu nedenle Tito'ya karşı duramazlardı. Milliyetçi Arnavutlar bu konuda Enver Hoca'yı eleştirseler de bir sonuç alınamadı.⁵⁸

II. Dünya Savaşı sonucunda Arnavutluk'ta İtalyan etkisi ve Krallık yönetimi sona ererken, Enver Hoca liderliğinde komünist bir yönetim kurulmuştur. Yugoslavya'da ise Tito ve Partizanları yönetimi devralmış ve önceleri Sovyetler ile işbirliği yapan ancak 1948'den itibaren Sovyet etkisinden çıkan bir sosyalist idare kurulmuştur.

Tito'nun kurmuş olduğu Yugoslavya Cumhuriyeti, 6 cumhuriyet ve 2 özerk bölgeyi içine almıştır. Bosna-Hersek, Hırvatistan, Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Slovenya Cumhuriyetleri ile Kosova ve Voyvodina özerk bölgelerini kapsayan Cumhuriyetler ve 20 ye yakın azınlıktan oluşmuştur. Kurulan bu devlet Diller, kültürler ve tarihler bileşimi olarak Osmanlı İmparatorluğu'na benzetilmiştir. Ancak

⁵⁷ Emiroğlu, a.g.k. , 2006, s.87

⁵⁸ George Castellan, Balkanların Tarihi, (çev. Ayşegül Yaraman) Milliyet Yayınları, İstanbul, 1993, s.485

bu yapı, anayasal sistem sayesinde değil, Tito'nun şahsından gelen güç ile Yugoslavya'ya özgü bir sosyalizm formu sayesinde bir arada tutulmuştur. Yugoslav sosyalizmi sürekli olarak kapitalist Batı ile Stalinci Doğu arasında bir denge tutturmaya çalışmıştır. Bu dengeyi çok iyi tutturan Tito, bu sayede tüm Yugoslavya genelinde zenginlik ve refahı kısa sürede çok iyi düzeylere getirmiştir.

Kosova da Tito'nun Yugoslavya'sında özerk statüde bir bölge haline gelmiştir. Kosova'ya Yugoslavya'yı oluşturan kurucu devletlerden biri statüsünün verilmemesi Arnavutları hayal kırıklığına uğratmıştır. Bu statünün verilmemesinde Sırların tepkileri ve çeşitli tarihi sebepler etkili olmuştur.

Tito, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Kosova'ya belli bir özerklik sağlamasına rağmen bunun resmi belgelere dökülmesi ve gerçek bir özerklik haline dönüşmesi uzun yıllar almıştır. 1968 yılında Kosovalı Arnavutlar ilk kez bağımsızlık yanlısı gösteriler düzenlemiştir. Arnavutların artan tepkileri ve statüde iyileştirme istemelerine cevap veren Yugoslav Hükümeti, 1974'te bölgeyi tam bir 'özerk bölge' statüsüne getirmiştir.⁵⁹ 1974 Anayasası Sırbistan dışındaki tüm cumhuriyetlerin bağımsız karar alma yetkilerini arttırmıştı. Etnik Sırlar, bu Anayasa değişikliklerine karşıydı ve bunu tersine çevirmek için arayış içerisindeydiler. Hatta o tarihlerde bazı Sırp yöneticiler özerklik statülerinin altını boşaltacak bir değişiklik için çalışma dahi başlatmışlardı, ancak Tito'ya karşı çıkamadılar.⁶⁰

Arnavutlar, özerklik elde edince daha da rahatladılar ancak onların kalplerinden "Kosova'nın Arnavutluk'a verilmesi fikri" hiçbir zaman silinmedi. 1980'den itibaren Kosova'nın ekonomik durumunun bozulması bu bölgede bir huzursuzluk yarattı. İşsizlik oranı 1971'de %18,6 iken, 1981'de %27,5 olmuştu. Huzursuzlukların artması, Yugoslav yöneticilerinin de bir takım önlemler almasına ve bir grup Arnavut'u hapse atmasına dahi sebep oldu. Sebep, bu kişilerin Kosova'yı Arnavutluk'a bağlamak için çalıştıklarıydı. Tutuklamalar halkın tepkisini arttırdı ve bir miktar etnik Sırp bu huzursuzluklardan etkilenerek bölgeden ayrıldı.⁶¹

⁵⁹ Halil Akman, 'Paylaşılmalı Balkanlar', IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006, s.229

⁶⁰ Johnstone, a.g.k. , s.180

⁶¹ Akman, a.g.k. , s.228

Gelişmeler bu yönde cereyan ederken, Yugoslavya Federal Sosyalist Cumhuriyeti'nin kurucusu, Hırvat asıllı Tito 1980'de ölmüştür. Bu ölüm Yugoslavya'nın ve Kosova'nın geleceğini etkileyen en önemli etkenlerden biri olmuştur. Çünkü 1980'de Yugoslav Birliği'nin temelini oluşturan sosyalist lider Tito'nun ölümünün ardından, özellikle Sırlar arasında milliyetçi bir uyanış baş göstermiştir. Ayrıca, Kosova'ya 1974 yılında verilen özerklikte birçok Sırp için bu kabul edilemez bir karar olmuştur.

1980'de Tito'nun ölümünden kısa bir süre sonra Balkanlar'ın tam ortasındaki eski Yugoslavya coğrafyası nerede patlak vereceği kestirilemeyen çatışmalar, savaşlar ve katliamlarla tam bir istikrarsızlık ortamı haline gelmiştir. Din, mezhep ve milliyetçilik duyguları Balkanlar'da yeniden ayrıştırıcı olmaya başlamıştır. Yugoslavya Sırbistanlaştırılmaya çalışılmış ve bir milliyetçilik akımı yeni milliyetçilik akımlarını doğurmuştur.

Slobodan Milosevic, 1974 yılında ortaya konulan Anayasa'nın ülkeyi tahrip ettiğini ileri sürmüş ve özellikle dönüşümlü Başkanlık sistemini eleştirerek; “Bu uygulamanın liderliği sulandırdığını” ifade etmiştir.⁶² Milosevic'in söylemleri ve ortaya koyduğu milliyetçi açıklamalar Yugoslavya'yı oluşturan diğer etnik grupları oldukça endişelendirmiştir. Özellikle, Kosova konusundaki açıklamaları Kosovalı Arnavutları Milosevic konusunda dikkatli olmaya itmiştir. Milosevic'in taktiği oldukça tehlikeli görülmüştür çünkü Kosova'daki Sırları Arnavutlar'a karşı kıskırtmıştır. Bu taktikler bir süre sonra etkisini göstermiş ve Sırların milliyetçi damarları kabarmıştır. Bu milliyetçi dalga ise genel olarak Yugoslavya'yı ama özellikle Bosna-Hersek ve Kosova'yı karıştırmıştır.

Sırp Lider Miloseviç “Kosova yoksa Sırbistan da yok.” Sloganlarıyla 1989 yılında iktidarı elde etmiş ve Sırp Anayasası'nda yapılan değişiklikler sonucunda, Kosova'nın özerk statüsü elde edilerek, bölgenin kontrolü doğrudan Sırbistan'a verilmiştir. Böylece Kosova 600. Yıl dönümünde yok sayılmıştır.⁶³

⁶² Emiroğlu, a.g.k. , 2006, s.95

⁶³ Turan, a.g.k. , s. 45

1989 yılı Yugoslavya'nın bütününde ekonomik, siyasal ve sosyal karışıklıkların çok yoğun olduğu bir dönem olmuştur. 1 Şubat 1989'da Yugoslav Komünist Cemiyeti Merkez Komitesi, içlerinde Kosova Eyaleti'nin Komünist Cemiyet Temsilcisi Arnavut asıllı Azem Vlasi'nin de bulunduğu bazı kişileri görevden uzaklaştırmıştır.⁶⁴ Bu gelişmenin ve ekonomik, sosyal huzursuzlukların tetiklediği ortam Kosova'da grevlerin ve etnik Arnavutların yaptığı gösterilerin artmasına neden olmuştur.

Bu gerilimli ortam içerisinde Yugoslavya Federal Yönetimi bölgeye içinde yoğunlukla Sırp'ların olduğu askerler göndermiş ve bu askerler Kosova'da önemli yerlere hakim olarak Arnavutları bastırmıştır. Etnik Sırp'lar da bu gelişmelerden cesaret alarak, Arnavutlar'a karşı eylemlerde bulunmuş ve onları küçümseyici gösteriler düzenlemiştir.

Mart 1989'da, Sırbistan Federe Yönetimi Tito'nun 1974'te oluşturduğu Anayasa üzerinde bazı değişiklikler yaparak ve bunları uygulamaya başlayacağını ilan etmiştir. Buna göre, Sırbistan kendisine bağlı olan Kosova ve Vojvodina'nın özerkliklerini kaldırdığını ilan etmiştir.

Kosova'da ise 1989 yılında özerkliğin geri verilmesi için açıklama yapan 215 aydının tevkif edilmesi sonrası gerilim iyice arttı ve Kosovalı Arnavutlar artık tamamıyla bağımsızlık yönünde tavır almaya başladılar. Bu sıralarda, Kosovalı Arnavutlar arasında yeni bir siyasal parti kurma arayışı da devam ediyordu. Kosova Komünist Partisi 1989 sonunda dağıldı.⁶⁵ Bu olaydan sonra yeni partiler ortaya çıkmaya başlamıştır. Aralık 1989'da Kosova'nın ilk siyasi partisi olan bağımsızlık yanlısı Kosova Demokratik Birliği (LDK) İbrahim Rugova⁶⁶ liderliğinde kurulmuştur. Komünizmin çöküşünün ardından 1990'ların başında çok partili sisteme geçmekle, Balkanlar'daki Müslüman unsurlar etnik temele dayalı kendi siyasi partilerini kurma ve yaşadıkları ülkelerde önemli birer aktör haline gelme fırsatını bulmuşlardır.

⁶⁴ Emiroğlu, a.g.k. , 2006, s.96

⁶⁵ Hüseyin Savaş, 'Dünü ve Bugünüyle Kosova Sorunu' , Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs 2001, Cilt:25 no:1, s.105

⁶⁶ İbrahim Rugova, 2002 yılında Kosova Parlamentosunca bölge yönetiminin başkanlığına seçilmiştir. Rugova, Kosova'nın bağımsız olmasından yana olmuştur. Siyasi hayatı boyunca askeri hareketlenmelere karşı olmuştur.

2.5 Soğuk Savaş Sonrası Dönem

Berlin Duvarı'nın yıkılması ve SSCB'de Mikhail Gorbachev'in ortaya koyduğu perestroika ve glasnost politikasının başarısızlığa uğraması ardından bu ülkeden ilk kopmaların yaşanması ile birlikte 1990'da Soğuk Savaş sona erdi.⁶⁷ İki kutuplu Dünya düzeni sona ermeye başlamış ve eski süper güç konumuna düşen SSCB, 1991'de tamamen dağılmıştır. Yugoslavya da eski politik önemini kaybetmiştir. Müteakiben Haziran 1991'de Yugoslavya cumhuriyetlerinden Hırvatistan, Slovenya, Federasyon'dan ayrılmışlar ve bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. İlerleyen süreçte Makedonya ve Bosna-Hersek de aynı yolu izlemiş ve Yugoslavya da fiilen dağılmıştır.

Soğuk savaşın sona ermesiyle değişmeye başlayan dünya düzeni içinde Kosova'da da Tito'nun ölümünden sonra başlayan özerklik ve bağımsızlık elde edebilme çalışmaları hız kazanmıştır. 2 Temmuz 1990 tarihinde Belgrad tarafından kapatılan Kosova Parlamentosu'nun, Arnavut milletvekilleri, bağımsız Kosova Cumhuriyeti'ni ilan ettiler ve devlet başkanlığına da İbrahim Rugova'yı getirdiler⁶⁸ Böylece "Paralel Devlet'in ilk tohumları atılmış oluyordu". Buna karşılık Sırp makamları, 5 Temmuz'da hem meclis hem de hükümeti feshettiler; ardından da Kosova'da çalışma yaşamını düzenleyen yeni bir yasa çıkardılar ve binlerce Arnavut'u işten çıkardılar. Arnavut temsilciler 7 Eylül 1990'da Kaçanik kentinde gizli bir toplantı yaparak, "Kosova Cumhuriyeti" nin anayasasını ve seçilmiş devlet başkanlığını ilan etme kararı aldılar. 28 Eylül'de ise Sırbistan Meclisi yeni anayasal değişikliklerle birlikte Kosova ve Voyvodina'nın özerkliğine tamamen son verdiler.⁶⁹

Kurulan "Paralel Devlet", Almanya'nın desteğiyle Kosova içinden Devlet Başkanı seçilen İbrahim Rugova tarafından yönetilmiştir. Şiddet içeren bir ayaklanmayı engellemek, sorunu uluslararası platforma taşımak ve seçimleri ve sayımları boykot edip Kosova Cumhuriyeti'ni ana hatlarıyla oluşturarak, Sırp yönetiminin meşruiyetini sistemli bir biçimde reddetmeyi amaçlayan bir yönetim tarzı belirlenmiştir.

⁶⁷ Hüseyin Emiroğlu, Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu, Asil Yayınları, Ankara, 2010, s.110

⁶⁸ Şule Kut, "Türkiye'nin Balkanlar Politikası", Türkiye'nin Yeni Dünyası: Türk Dış Politikasının Değişen Dinamikleri, Alan Makovsky, Sabri Sayarı (der.), Alfa Yayınları, Bursa, 2002, s.151

⁶⁹ Yılmaz, a.g.k. , s.43

Kosovalı Arnavutların, ünlü Arnavut yazar ve aydın İbrahim Rugova önderliğinde cumhuriyet ilan etmeleri Sırları oldukça saldırganlaştırdı. Çünkü Kosova'nın, Yugoslavya'ya bağlı bir cumhuriyet olması halinde ileride ayrılma hakkı olacaktı ve bu da Sırlar için kabul edilemez bir durumdu. 'Kutsal saydıkları bu bölgenin kendilerinden koparılmasına Sırlar asla tahammül edemezdi.' Sırp Yönetimi, Milosevic'in emri doğrultusunda tek taraflı olarak cumhuriyet ilan etmiş olan bu bölgeye çok yoğun bir asker sevkiyatı başlattı. Bölgede bulunan askerler eliyle Kosova'nın en önemli şehri olan Priştine'de bulunan Radyo ve Televizyon Binası'nı basıp buradaki görevlileri tartakladılar, aynı zamanda bu kurumun Arnavutça yayın yapmasını da yasakladılar. Arnavutça eğitim-öğretim yapan tüm okullar da kapatıldı ve kamu kurumlarında da tam bir Arnavut kıyımı yaşandı.⁷⁰

Milosevic'in şartlarını kabul etmeyen Kosovalı Arnavutlar ile Sırlar sürekli olarak mücadele içerisindeydiler. Anlaşıldığı kadarıyla Milosevic, Arnavutların bağımsızlıktan başka bir çözümü kabul etmeyeceklerini tahmin edememişti.⁷¹ Arnavutlar, 1991'den itibaren Sırp Yönetimi'nin ve Yugoslavya'nın yaptığı hiçbir resmi işleme katılmamışlar ve bütün işlemleri boykot etmişlerdir. Aynı zamanda, Almanya başta olmak üzere Avrupa ülkelerine de yoğun bir Arnavut göçü başlamıştır.

Hırvatistan, Slovenya, Makedonya ve Bosna-Hersek'in, Yugoslavya'dan ayrıldıklarını ilan etmesinin ardından, Sırlar ile bu etnik gruplar arasında da gerginlik yaşanmaya başlamıştır. Sırlar, bu tek taraflı alınan kararları tanımamış ve Yugoslavya'nın dağıldığını da kabul etmemiştir. Zaten, 1992'den itibaren Bosna'da kanlı çatışmalar ve iç savaş başlamış ve binlerce insan ölmüştür. Balkanlar'ı oldukça karıştıran bu olaylar, Batılı güçlerin de gözlerini Balkanlar'a çevirmelerine neden olmuştur.

Avrupa Topluluğu üyeleri de Bosna ve Kosova başta olmak üzere 'Eski Yugoslavya' topraklarında yaşanan gelişmelerin farkındadır. 21 Temmuz 1992'de AT üyeleri (daha sonra AB olacak) Kosova konusunda bir uluslararası konferans toplanmasını istediklerini Sırp Yöneticilere bildirmişlerdir ancak, Sırp Yönetimi bu

⁷⁰ Osman Karatay, Kosova Kanlı Ova, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.108

⁷¹ L.Doğan Tiliç, 'Kosova', Ümit Yayıncılık, Ankara, 1999, ss.20-21

öneriyi şiddetle reddettiğini bildirmiştir. Sırlar, Kosova konusunun kendi iç sorunları olduğunu belirtiyorlardı. Bu sıralarda Kosova Arnavutları'nın lideri İbrahim Rugova, 14 Temmuz'da Arnavutluk'a ve 16-17 Temmuz'da Yunanistan'a ziyaretlerde bulunmuştur.⁷²

Rugova, bu ziyaretlerle uluslararası topluma Kosova'nın içinde bulunduğu durumu anlatmaya çalışmıştır. Rugova, bu ziyaretlerde Kosova'nın Yugoslavya'dan tamamen ayrılmak niyetinde olmadığını ancak kendilerinin Yugoslavya içinde bir cumhuriyet olarak yer almak istediklerini bildirmiştir. Sırlar ise buna Kosova'daki okullarda Arnavutça öğretimi konusunda çok büyük anayasal engellemeler yaparak karşılık vermişlerdir.

Kosova, Sırp baskısı ve askeri müdahaleler sonucunda tam bağımsızlığa kavuşamamış; Kosova ve Voyvodina özerk bölge olarak 27 Nisan 1992'de Karadağ ile Sırbistan tarafından oluşturulan yeni Yugoslavya Federasyonu sınırlarında ve Sırbistan Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak kalmıştır.

Yugoslav Federal Cumhuriyeti'nde 20 Aralık 1992'de düzenlenen Başkanlık ve Parlamento seçimleri, Kosova ve Voyvodina da dâhil olmak üzere Sırbistan ve Karadağ topraklarında yapılmıştır. Hırvatistan, Slovenya, Makedonya ve Bosna-Hersek bu sırada bağımsızlıklarını ilan etmiş durumdaydılar. Bu seçimde 250 sandalyeli Sırp Cumhuriyet Meclisi'ne ve yerel meclislerine, 138 sandalyeli Karadağ Cumhuriyet Meclisi ve yerel meclislerine temsilci seçimi yapılmıştır. Bu seçimlerde, Kosova-Metohija yurttaşları grubuna 5 üyelik verilmiştir.⁷³ Yugoslav Federal cumhuriyetinde uygulanan bu seçim sisteminde, Kosova'nın siyasal temsil gücünün geçmişe oranla geldiği konum açıkça görülmüştür. Bu durum Kosovalı etnik-Arnavutların Sırbistan içerisinde kendilerinin tamamen etkisizleştirileceklerine yönelik endişelerini haklılaştırmaya başlamıştır.

Bu sıralarda ise Bosna'da iç savaş kızışmış durumdaydı ve Sırlar tüm güçlerini buraya yönlendirmişlerdir. Sırlar, Bosna'da savaşır ve Kosova'da da yeni bir cephenin açılmaması için mücadele ederlerken, Arnavut lider İbrahim

⁷² Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.128

⁷³ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.127

Rugova'nın son derece pasif bir yönetim göstermesi, Arnavutlar arasında Rugova'nın etkinliğinin azalmasına ve halkın ondan desteğini çekmesine neden oluyordu. İbrahim Rugova, bu pasif tutumu nedeniyle ihanetle bile suçlanmıştır.⁷⁴

⁷⁴ Karatay, a.g.k. , s.110

3. KOSOVA SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI VE ÇÖZÜM SÜRECİ

3.1. Kosova Bölgesinin Uluslararası Barış ve Güvenliği Tehdit Eden Bir Soruna Dönüşmesi

1995 yılına gelindiğinde de Kosovalı Arnavutların Sırp'lar'a karşı sürdürdüğü çeşitli tavırlar devam etmiştir. Kosovalı Arnavutlar, Sırbistan'ın Kosova'daki egemenliğini meşrulaştıracak herşeyden uzak kalmayı tercih etmiştir. Sırbistan ve Yugoslavya Federal Cumhuriyeti seçimlerini boykot ettiler ki, bu bazı yazarlara göre Arnavutlar için çok kötü olmuştur. Örneğin, Tim Judah, "Arnavutların seçimleri boykot etmesini Milosevic'in Yugoslav Parlamentosu'ndaki etkinliğini arttıran ve ona fazladan 35 sandalye kazandıran bir hareket olarak kabul etmiştir." Ona göre, "Eğer Arnavutlar seçimleri boykot etmeyip, oy kullansalardı Yugoslavya'daki etkinlikleri artacak ve seslerini daha çok duyuracaklardı." Ancak, Judah'a göre "Arnavut liderler, kendi davalarının vazgeçilmez halkla ilişkiler nimeti olarak Milosevic'i seytanlaştırmayı seçmişlerdir"⁷⁵

1995 yılında Bosna'daki savaşı sona erdiren ve Bosna-Hersek'in bağımsız bir federal devlet olarak Yugoslavya'dan ayrılmasını sağlayan Dayton Antlaşması, Kosovalı Arnavutları çok etkilemiştir. 3 yıl süren bir savaştan sonra Bosna'nın bağımsız olması, Kosovalı Arnavutlar'ın özellikle silahlı mücadele yanlısı kanadını öne çıkarmış ve bu tarihten sonra Kosova'da silahlı mücadele taraftarları giderek artmıştır.

Bu gelişmeler üzerine Kosova'nın bağımsızlığının silahlı mücadele ile olabileceğine inanan bir grup ortaya çıkmıştır. Bu grubun adı, Kosova Kurtuluş Ordusu'dur. Kosova Kurtuluş Ordusu, adını ilk olarak 1996 yılı başlarında Batı Kosova'daki Sırp yerleşimlerine ve Sırp Polisi'ne yaptığı saldırılarla duyurmaya başlamıştır. Daha sonra Milosevic, artan terör eylemleri sonrası UÇK-Ushtria Çlirimtare e Kosoves (Kosova Kurtulus Ordusu)'yı yasadışı bir terör örgütü olarak ilan etmiştir ve Sırp Polisi ile askerlerinden UÇK'ya karşı harekete geçmelerini istemiştir. UÇK'nın kurulması ile birlikte Kosova'daki Sırp Güçleri'nin sayısı daha da arttırılmıştır.

⁷⁵ Tim Judah, 'War and Revenge', Yale University Press, New Haven and London, 2000, s.79

UÇK'nın kurulmasını destekleyen en önemli güç, Kosova'dan yurtdışına kaçan Arnavut Diasporası idi. Özellikle, Almanya, ABD ve Avustralya'ya göç eden Kosovalı Arnavutlar UÇK'ya mali destek vermekteydiler. Arnavut Diasporası, UÇK'yı desteklemeyi Arnavut Milliyetçiliği'nin ve kimliklerini korumanın bir parçası olarak görüyorlardı. 1998'de UÇK Militanları 2 Sırp Polisi öldürerek dikkatleri tamamen üzerlerine çektiler. UÇK, artık Kosovalıların ümidi haline gelmişti.⁷⁶

Kosova Coğrafyası bir gerilla savaşına izin verebilecek durumda olmamakla birlikte Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK), Arnavut nüfus içinde, sivil itaatsizlik politikasıyla bir yere varılamayıp rahatsız olan kesimlerin önce örtülü sonra da açık desteğini sağlamıştır. UÇK'nın eylemleri sayesinde de Dünya kamuoyunun Kosova'ya olan ilgisi de artmıştır. Gerçekçi olmak gerekirse UÇK'nın Kosova'yı silah zoruyla bağımsızlığına kavuşturması neredeyse imkansızdı, ancak bir terör örgütü olarak belli alanlarda varlığını sürdürebilirdi.⁷⁷ Milosevic, UÇK'nın kurulmasını Kosova'daki Sırp'ların güvenliğine bir tehdit olarak algılasa da aslında oldukça mutlu olmuştu. Çünkü artık Kosova'da yapacağı etnik temizliğe sebep olarak gösterebileceği bir karşıt güç oluşmuştu.

Yaşanan olayların boyutunun büyümesi ve tamamen bir çatışma ortamına doğru kayması zamanla uluslararası kamuoyunun da dikkatini çekmeye başlamıştır. Sırp'lar ve Arnavutları destekleyerek bu iki taraf üzerinden bölgedeki çıkarlarını korumaya ve bölgeye yön vermeye çalışan devletlerin farklı görüşleri ile ortaya çıkan çatışma ortamının Balkanlara oradan da daha geniş bir coğrafyaya yayılma ihtimali; ortaya çıkan Kosova sorununu uluslararası barışı tehdit edebilecek bir soruna dönüştürmüştür.

3.2. Kosova Sorununa İlişkin Çeşitli Yaklaşımlar

3.2.1. ABD, AB, Rusya'nın Yaklaşımları

ABD, 1990'ların ortasına gelindiğinde AB'nin kendi başına bu bölgede pek de etkili olamayacağını farkına varmıştı. Birlik, bu bölgede tek başına etkili

⁷⁶ Tılıç, a.g.k. , s.133

⁷⁷ Kut, a.g.e. , s.152

olamayacak durumdaydı ancak bazı devletler, özellikle de Doğu'ya her zaman büyük önem vermiş olan Almanya, AB'ye danışmadan kendi politikasını Balkanlar'da yürütmeye çalışıyordu. Zaten, Yugoslavya makamları Kosova Savaşı'nın ortaya çıkmasının en büyük sebeplerinden biri olarak, Almanya'nın bu bölge üzerinde oynadığı gizli oyunun bir parçası olarak Arnavutları kışkırtmasını göstermiştir.⁷⁸ Almanlar, sürekli olarak bölgeyi kendi etkileri altına alma planları yapmışlardır. Ancak, ABD'nin büyük maliyetlerle yürüttüğü Soğuk Savaş'ı kazandıktan sonraki hasılatı bir başka gücün toplanmasına izin vermemiştir ve hem Bosna Savaşı'nda hem de Kosova Savaşı'nda ABD başrol oynamayı ve NATO sayesinde bölgeye yavaş yavaş da olsa yerleşmeyi başarmıştır.

. Balkanlarda 1990'larda yaşanan karışıklıklar NATO ve ABD'ye, Yugoslavya'daki gelişmeleri, Bosna ve Kosova krizleri aracılığıyla zor kullanarak yönetmek, böylece Balkanlar'ı Alman ve Rus etkisinden arındırıp, denetim altına almak için uygun zemini hazırladı.⁷⁹ Kosova'ya NATO'nun müdahale etmesinin en büyük sebebinin insani kaygılar değil, bölgede giderek artmakta olan Rus ve Alman Etkisini en aza indirmek ve bu bölgeyi ABD denetimi altına almak olduğu çok net bir biçimde ortaya çıkmıştır.

Rusya Federasyonu içinde bulunduğu krizden çıkmadan; Balkanlar'da etkinliğini artırarak, Doğu Avrupa'yı kontrol altına almak da, ABD açısından önemli bir politik hedef olarak ortaya çıkmıştır. Sırplar, NATO harekâtının temel nedeninin, Amerika'nın Kafkas petrollerine giden yoldaki Slav engelini kaldırma ve Amerikan çokuluslu şirketlerinin sahiplenemediği tek doğal kaynak olan Kosova'nın zengin maden yataklarını ele geçirme isteği içinde olduğunu iddia etmiştir.

ABD, Kosova Savaşı'ndan önce kabulü zor isteklerle Rus etkisi altında bulunan Yugoslavya'nın üzerine gitmiş ve bunu yaparken de Arnavutları da Kosova konusunda umutlandırmıştır. ABD, bu arada kendi ülkesinde bulunan Arnavut Diasporası'nı da kullanarak, Kosovalı Arnavutlar ile temasa geçmiş ve onlara birçok alanda yardımcı olmuştur. ABD, Arnavutluk makamları ile de birçok konuda ortak

⁷⁸ Necip Hablmitoğlu, Alman İstihbarat Örgütü BND, Alman Derin Devleti ve Kosova Sorunu, Yeni Hayat Mayıs 1999, s.55

⁷⁹ Vassilis K. Fouskas, (Çeviri: Ali Çakıroğlu) ; Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya Soğuk Savaş Sonrası, ABD Politikaları, Aykırı Yayınları, İstanbul, 2004, s.15

çalışmaya başlayarak, Arnavut halkının üzerindeki Alman Etkisi'ni en aza indirmeye çalışmıştır. Sırp Râmbouillet'de kendisine sunulan şartları kabul etmeyince de bu ÷lkeye saldırmış Yugoslavya ile Kosova'yı fiilen birbirlerinden ayırmıştır. Ancak, bu operasyon olurken ABD, insani amaçlarla harekete geçtiğini söylese de yapılan etnik temizliği engelleyememiştir. Ayrıca ABD, Kosova'nın nihai yapısı çözüme kavuşmadan önce ABD askeri olarak Balkanlar'a yerleşmenin şartlarını oluşturmuştur. Makedonya'da, Arnavutluk'ta, Kosova'da askeri üsler elde etmiştir.

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra kurulan Bağımsız Devletler Topluluğu bir siyasal birlik haline gelememiştir. Buna rağmen Sovyetler Birliği'nin mirası Rusya tarafından sahiplenilmiştir. Sovyetler Birliği'nin arka bahçesi olan Balkanlar, Rusya için, hem Sırplarla ortak Slav Ortodoks kültürel birlikteliğinden hem de stratejik ve ekonomik nedenlerden dolayı gözden çıkarılamayacak bir bölgedir. Rusya'nın ekonomik kriz yaşıyor olması Kosova krizi boyunca, bölgeye olan ilgisini engelleyememiştir.

Rusya'nın Balkanlar'a olan ilgisini yitirmesi mümkün gözükmemektedir. ABD'nin Balkanlar'daki ticaret ve petrol yollarını güvence altına almak üzerine kurulu olan politikasına karşı, Rusya Balkanlar'daki etkisini yitirmemek için mücadele vermiştir. Bazı Balkan devletlerinin NATO'ya girmek için beklentileri, bir kısmının ise çoktan NATO üyesi olmuş olması, Rusya için yeterince endişe verici bir gelişme olmuştur. O dönemde, Rus politikacılar da Balkanlar'da daha aktif bir politika izlenmesi yönünde halktan gelen baskıya maruz kalmıştır. Kosova krizinin ortaya çıkması ile Ruslar, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krize rağmen, ne olursa olsun Slav halklarının çıkarlarının savunulacağını vurgulamıştır. ABD'nin Balkanları nüfuz alanı haline getirmesine Ruslar şiddetle karşı çıkmışlardır. Ayrıca Rusya'daki milliyetçi kesim de, Slav kimliği ve Ortodoksluk üzerinden Sırlara duydukları yakınlık nedeniyle ordunun Kosova'ya gönderilmesini desteklemiştir.

Rusya, gerek tarihsel perspektifte, gerekse de Yugoslavya savaşlarında Ortodoks ve Slav kardeşlerini destekleyen bir tutum takınmakla birlikte, Rusya'nın

çıkarları söz konusu olduğunda Slav ve Ortodoks dayanışması göz ardı edilebilecek bir faktör olabilmektedir.⁸⁰

Avrupa Birliği, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile ortaya çıkan durum içinde kendi stratejik planlamasını yapmıştır. AB, siyasal olarak güçlü olabilmek ve Avrupalılar tarafından tarih boyunca arzulanan en önemli konulardan biri olan Avrupa'yı birleştirme idealini gerçekleştirmek için, Doğu Avrupa ve Balkanları AB'nin muhtemel genişleme bölgeleri olarak tespit etmiştir. Söz konusu bölgeden de çok sayıda ülke ile de teknik, ekonomik ve siyasal içerikli yardım antlaşmaları imzalamıştır.

Koşullar elverişli hale gelirse, Balkan Devletleri Sırbistan, Karadağ, Arnavutluk ve Kosova'nın ayrı ayrı, AB üyeliğine evet diyeceklerdir. Bugün Kosova'da yaşananlar, bölgede istikrarsızlık oluşturduğundan AB ticari hedefleri ile örtüştüğü söylenemez. Buna rağmen başta Almanya olmak üzere, Avrupalıların Yugoslavya'nın parçalanmasındaki katkıları olmuştur.

Yugoslavya'nın parçalanışından önceki dönemde; AB'nin önde gelen gücü Almanya'nın Hırvatistan ve Slovenya'yı sürekli olarak desteklemesi, Slovenya ve Hırvatistan'ı ayrılık konusunda cesaretlendirmiştir. Bu durumu Fransa dışındaki Avrupa ülkelerinin çoğunluğu desteklemiştir. Yugoslavya'nın bölünmesinin uzun vadede Alman yayılmacılığına sebep olacağı düşüncesi, Fransa'nın Yugoslavya'nın birliğinden yana olan desteğini beraberinde getirmiştir. O dönem, Fransa'nın bir başka endişesi de Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlığının tanınması Bosna-Hersek, Kosova ve Makedonya'nın Müslüman toplulukları özendireceği ve Avrupa'da İslamiyetin güç kazanacağı olmuştur.

Tarihten gelen derin bağları sebebiyle Almanya ve İtalya gibi devletlerin Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlığını tanıma politikası ve zamanın dağılmış Sovyetlerin mirasçısı olan Rusya'nın daha ayağa kalkmamış olması da, Yugoslavya'nın parçalanmasından sonra, Sırbistan'da Batıya olan eğilimlerin gelişmesinin önünü kesmiştir. O dönemde Sırların slav ve Ortodoks bağları

⁸⁰ Nesrin Kenar, Yugoslavya, Palme Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 495-496

nedeniyle abisi olan Rusya'nın Soğuk Savaş'ın bir nevi mağlubu olarak zor günler geçirmesi de ayrıca Sırp milliyetçiliğini körüklemiş ve Sırp'ları bir yalnızlık düşüncesi içerisine itmiştir.

AB Genişlemesi ile NATO'nun genişlemesini bir arada gerçekleştirmek isteyen ABD, bu planında oldukça başarılı olmuştur da denilebilir. Birçok Doğu Avrupa ve Balkan Ülkesi aynı zaman dilimlerinde hem NATO'ya hem de AB'ye üye olmuş ve böylece askeri ve siyasi açıdan Batı Kanadı'na geçiş sağlamışlardır. Avrupa Birliği, ABD ile bir çeşit ortaklık kurarak gerçekleştirdiği Genişleme Hareketi'ni şimdi de Batı Balkanlar'a yöneltmiş durumdadır. Bosna-Hersek, Makedonya, Hırvatistan, Sırbistan, Karadağ ve Arnavutluk'tan oluşan bölge, AB tarafından Batı Balkanlar olarak adlandırılmaktadır.⁸¹

Zamanın Avrupa Birliği Kosova sorununa öncelikle bir güvenlik sorunu olarak bakmış ve Kosova'nın geleceğine yönelik olarak atılacak adımların kendileri tarafından ortak bir politika ile belirlenmesini arzulamıştır. AB Bosna'daki acemiliğini tekrarlamak istememiştir. Avrupa Birliği, bu bölgenin de Birliğin geleceğinde çok önemli bir yeri olduğuna inanmaktadır. Bu ülkeler de AB içine girmeden Avrupa Kıtası içinde bir bütünlük sağlanamayacağına inanılmaktadır. Bu nedenle, AB Komisyon'u Batı Balkanlar ile ilgili çalışmalarını sürdürmektedir. Ancak, bu bölgedeki ülkelerin şuan için büyük problemleri olduğu söylenebilir.

3.2.2. Bölgesel Güçlerin Yaklaşımları

Bölge ülkeleri de gelişmeleri çok yakından takip etmektedirler. Bu çerçevede, 10 Mart 1998 tarihinde, Türkiye, Romanya, Makedonya, Yunanistan ve Bulgaristan, krize son verilmesi için diyalog çağrısında bulunan ortak bir bildiri yayınlamışlardır. Bulgar girişimli bildiri, 'siyasi idealleri bastırmanın bir aracı olarak şiddet kullanılmasının olduğu kadar, siyasi amaçlara hizmet eden 'terörist saldırıları' da kınanmıştır.' Bildiri, 'Sırp yetkilileri, Kosova için daha geniş bir özerklik temelli karşılıklı kabul edilebilir bir çözüm aramaya ısrarla teşvik etmektedir.'⁸² Buradan da anlaşıldığı gibi çözüm önerisi içinde, 'özerklik' olgusu özellikle belirtilmiştir. Burada

⁸¹ Murat Kavalalı, AB'nin Merkezi Doğu Avrupa ve Batı Balkan Ülkeleri İlişkileri, DPT Müsteşarlığı, Ankara, 2005, s.37

⁸² Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.141

dikkat çeken nokta ise özerklik yapısının şartlar oluştuğunda yine bir siyasal kararla Sırp yönetimi tarafından tek taraflı olarak kaldırılabilir olmasıdır.

Statü sorunu, Kosova sorununun çözülmesi en zor kısmıdır. Bölgesel dengeler açısından böyle olduğu gibi, uluslararası kurumların kendi iç dengeleri açısından da bu durum böyledir. Örneğin Kosova'ya, geniş çerçeveli özerklik ya da bağımsızlık tanıyan bir kararın BM Güvenlik Konseyinde Çin, Rusya ve kısmi olarak da Fransa tarafından kabul görmesi söz konusu değildir veya çok zordur. Çünkü bu ülkelerde kendi iç siyasal sistemlerinde benzer sorunları yaşamaktadırlar.⁸³

3.2.3. Belgrad Yönetiminin ve Kosovalı Arnavutların Yaklaşımları

Sosyalist Yugoslavya zamanında Kosova özerk bölge statüsünde idi. Nisan 1991'de Kosovalı Arnavutlar, özerk olan cumhuriyetlerin federe statüsüne çıkarılması için geniş ölçekli gösteriler düzenliyorlardı. Merkezi yönetimi güçlendirmeye ve ayrılıkçılığın önüne geçmeye çalışan Sırbistan Devlet Başkanı Slobodan Milosevic, 1989'da Kosova'nın özerkliğini, dünya kamuoyunda bilinenin aksine lağveden değil, Sırlara göre “kısıtlayan” bazı uygulamalara girişti.⁸⁴ Kosovalılar ise özerkliklerinin kısıtlanmasını şiddetle protesto etmişlerdir.

Süreç içerisinde her iki tarafça kendi pozisyonlarını güçlendirmek amacıyla atılan adımlar, çoğu zaman çatışma eğilimini arttırmak ve sürece şiddeti arttıracak yeni unsurlar eklemektedir. Belgrad yönetiminin kendi pozisyonunu güçlendirmek için başvurduğu referandumun da bu tarz bir etki doğurduğu görülür. Bu çerçevede, referandum arefesinde Kosova'daki çatışmalar yeniden alevlenmiştir.⁸⁵

Kosova'da çıkan gerginlik ve çarpışmalara karşılık, Yugoslavya Federal Ordusu, Kosova'da tam hâkimiyetin tesisi için bölgeye birlikler gönderdi. Buna cevaben Kosova bağımsızlık teşkilatları, 19 Ekim 1991'de bağımsız Kosova Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan ettiler. 24 Mayıs 1992'de Kosovalı Arnavutlar cumhurbaşkanını ve parlamentolarını seçtiler. Belgrad bu seçimlerin yasadışı

⁸³ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.142

⁸⁴ “Sırbistan’ın yeni Anayasası Kosova’nın Özerklik haklarını önemli oranda daraltmış oluyordu”, Yevgeniy Primakov, (Derleyen: Ayşe Edirne, çeviri: Nuri Eyüpoğlu) “Kapalı Kutu” Rusya, Üst Düzey Koridorlarında Bir Yaşam, İstanbul, 2002, s.184

⁸⁵ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.159

olduğunu ilan etmekle yetindi ve Arnavutların “Gölge Devleti” oluşumunda ciddi “engeller” çıkarmadı.⁸⁶ Bu tarihten itibaren 1998 yılına kadar Kosovalılar Sırlarla resmi temasları keserek ‘Pasif direniş’ dedikleri tutum içerisine girmişlerdir.

Kosova Sorunu, Sırların “tarihi hak” ve Arnavutların “etniki hak” tezlerinin çakıştığı bir bölge özelliğini taşımaktadır. Arnavut tarihçileri bu bölgenin, Slavlar Balkanlara gelmeden önce (V-VI asırlar) kendilerine ait olduğunu savunurlar. Kosova’nın Sırlar için dini ve kültürel önemi çok büyüktür, Sırp ulusal belleğinin en önemli ögesi olan ve Sırp “Kudüs”ü olarak görülen Kosova, daha 1389 yılında Sırp Kralı Lazar’ın Türklere yenildiği bir bölge özelliğini taşımaktadır.⁸⁷

1989’da Sırlar, Arnavut ayrılıkçılığa milliyetçilikle cevap vermiştir. Önceleri yalnız Yugoslavya Federasyonunda ayrı bir federe birim olma talepleri varken, milliyetçi Milosevic yönetiminin sert çıkışları karşısında, Yugoslavya’dan tamamen ayrılma ve bağımsız bir Kosova devleti kurma isteklerini ortaya koymuşlardır.

Belgrad ayrılıkçılığı bastırmak amacıyla Kosova’nın özerkliğini kısıtlamaya gidince, büyük çapta Arnavut protestolarla karşılaştı. Kosovalı Arnavutlar kısa bir süre sonra, kendi parlamentolarını kurup, 19 Ekim 1991’de bağımsız Kosova Cumhuriyetini ilan ettiler. Ardından da seçimler düzenleyip İbrahim Rugova’yı cumhurbaşkanı olarak seçtiler. Bu tarihten 1999 yılına kadar Kosovalılar Sırlarla her tür resmi temastan kaçınıp, “Pasif Direniş” dedikleri tutum içerisine girdiler ve paralel bir (Gölge Devlet) devlet sistemi kurdular. Şunun altı kesinlikle çizilmelidir, Belgrad’ın Kosova bölgesinin özerkliğini de facto lağvetmesi, uluslararası kural ve normlar ışığında, Arnavutların ayrılma taleplerini haklı çıkarır nitelikte değildir.⁸⁸

3.2.4. Kosova Sorunu Karşısında Farklı Yaklaşımların Nedenleri ve Etkileri

Kosova sorunu karşısında Büyük güçlerin çıkarları doğrultusunda ortaya koydukları kendilerine has düşünceler, ortak bir politikanın belirlenmesini engellemiştir. Başta Rusya, yaptırımların birçoğuna karşı çıkmıştır. Hatta Bazı

⁸⁶ Ryzhkov, Nikolay ve Tetyokin, Vyacheslav, Yugoslavskaya Golgofa, Olma-Press, Moskova, 2000. s.44

⁸⁷ Malkom, a.g.k. , s.90

⁸⁸ Veniamin Karakostanoğlu, “The Right to Self-Determination and the Case of Yugoslavia”, Balkan Studies, Cilt. 32, Sayı 2 (1991), s.360

devletler Belgrad yönetimine yönelik olarak alınan cezalandırıcı önlemlerin hafifletilmesini istemişlerdir. Tüm bu farklılıkların ve etkilerin çokta etkili olmadığı ise ilerleyen süreçte görülmüştür.

Kosova sorunu karşısında ilgili taraflar arasında Bosna sorununa göre çok daha fazla bir amaç birliği vardır. Örneğin İngiltere ve Fransa Bosna'da hava saldırısı düzenlenmesine karşı çıkarlarken, Kosovada savaşın sürdüğü bir ortamda silahlı mücadeleyi destekleyeceklerini ortaya koymuşlardır. Bundan başka ABD ve NATO Bosna'daki çatışmanın başlangıç aşamalarında kilit aktörler olarak yokturlar ancak, Kosova krizinde lider rolünü oynamaktadırlar.⁸⁹ NATO'nun ve özellikle ABD'nin sorunla yakından ilgilenmesi, BM nezlinde Çin ve Rusya'nın engellemeleri Büyük güçlerin aralarında anlaşmalarında engel yaratmıştır.

Büyük güçleri engelleyen ikinci faktör, "Sırbistan'ın egemenliğidir." Belgrad'ın iddia ettiği şekilde Sırbistan'ın Kosova'daki davranışları kesinlikle iç işleri değildir. Uluslararası insani hukukun ciddi ihlalleri uluslararası toplumun çeşitli uluslararası antlaşmalarla oluşturulmuş olan çerçevede meşru ilgisi kapsamındadır. Bunlardan en önemlisi Birleşmiş Milletler(BM) Uluslararası Suçlar Mahkemesi Statüsü'dür. Bir diğer sebep ise Milosevic gibi uluslararası toplum da çok farklı sebeplerle de olsa Kosova'nın bağımsızlığına karşı çıkmaktadırlar. Birçok bölge devletin de işaret ettiği gibi, bağımsız Kosova'nın Arnavutluk ile birleşmesinden korkulmaktadır.⁹⁰

Sonuç olarak Kosova'nın bağımsız olması, Avrupa'nın birçok yerindeki ayrılıkçılığa dayanan çok sayıdaki harekete olumlu bir örnek teşkil etmiştir. Büyük güçler Kosova hareketi konusunda tam olarak anlaşamamalarına rağmen, Kosova'daki militan ayrılıkçı unsurları yenilgiye uğratmakta ortak çıkarlara sahip olmuşlardır. Bunun arkasında yatan düşünce, öncelikle Avrupa içerisinde ayrılıkçı unsurlar konusunda sorunlu olan (örneğin İspanya) devletlerin de aynı sıkıntıları yaşayabileceği düşüncesidir. Avrupanın önde gelen devletleri self-determinasyon dalgasının tüm avrupaya yayılmasını istememişlerdir.

⁸⁹ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.193

⁹⁰ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.193

3.2.5. Uluslararası Toplumun Farklı Yaklaşımlarının Sonuçları

Yugoslavya'ya yönelik olarak verilen tavizlerin veya kullanılan söylemlerdeki yanlışlıklar çok geçmeden ortaya çıkmaya başlamıştır. “Kısa dönemde bu politik tutumun Kosovalı Arnavutlar’ı daha da şiddete itmesi söz konusudur. Belirli bir oranda Yugoslavya’nın askeri kuvvet kullanımına yeşil ışık yakılmış olmaktadır. Yugoslavya’nın gittikçe artan oranda askeri kuvvet kullanımına başvurması, Kosovalı Arnavutlar’ın şiddete dayalı politikalara destek vermesi sonucunu doğuracaktır. Uzun dönemli doğuracağı tehlike ise, Sırbistan’ın bu bölge ile tarihsel iddialarının, süreç içerisinde çok fazla dikkate alınmamasıdır. Hâlbuki Sırbistan’ın Kosova bölgesine yönelik olarak ileri sürdükleri tarihsel tezler, bir yönüyle şiddetin kaynağı olduğu gibi, diğer yönüyle de bölgenin gelecekteki tasarımına dair görüşlerini de içermektedir. Bu tasarımın en önemli yönü ise, Kosova’nın olabildiğince etnik Arnavut nüfustan arındırılmasıdır. Bu tür bir tasarımın, şiddete dayalı politikalar olmaksızın gerçekleştirilebilmesi ise olanaksızdır.”⁹¹

ABD ve bazı AB üyesi ülkeler yaklaşımlarının ne kadar riskli olduğunu çokta uzun bir zaman geçmeden anlamıştır. Ortaya konulan yaklaşımdaki hatalardan birisi de UÇK’nın örgütlenmesine dair yeterli bilgiye ulaşılmayışı olmuştur. UÇK, büyük oranda kırsal kesimde örgütlenmiştir ve zamanla çok güçlenerek meşruiyet alanı genişlemiştir. Sonuçta her iki taraf barışçıl müzakereler yerine şiddete dayalı çözümleri ortaya koymuşlardır. Ancak bu noktadan sonra, 1998 Sonbaharından itibaren, ABD ve AB ülkelerinin tutumları çok belirgin bir şekilde değişmeye başlamıştır.

Sırlar Kosova’nın Sırbistan’dan kopartılacağına ve gelecekte bağımsız bir Kosova için hazırlıklar yapıldığına inanmıştır. Bu nedenle, ABD ve Batılı devletlerin konuya olan ilgilerinin azalacağı safhaya kadar, sırayla kendi taktik adımlarını uygulamaya çalışmışlardır. Bu sayede kendilerine süre kazanmaya çalışmışlardır. Süre uzadıkça, Batı dünyasındaki bölünmelerin artacağı ve konuyla ilgili devletlerin dikkatlerinin azalacağı düşünülmüştür. Eğer yapılan tüm girişimlerden bir sonuç

⁹¹ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.195

çıkılmazsa ve Kosova'nın Sırbistan'dan kopması safhasına gelinirse, bu aşamaya gelmeden önce kazanılan süre içinde askeri hazırlığın en üst düzeye çıkarılması düşünülmüştür.

Batı dünyası ise ihtiyatlı tavrını sürdürmüştür. Sırp yönetimine verilen sürelerin uzatılması Batı dünyasındaki birliğin artmasına ve ortak bir karara varılmasına hizmet etmiştir. Çünkü tüm süreç boyunca hiçbir zaman diplomasi seçeneği göz ardı edilmemiştir. Aksine birbirini destekleyen bir dış politika yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşımın kararlılıkla sürdürülmesi daha önce Bosna-Hersek krizi boyunca oynanan oyalama senaryosunun iptali olmuştur.

“Milosevic'in oynadığı oyunun bozulmasının, en önemli hatta olmazsa olmaz şartlarından birisi de, UÇK'nın süreç boyunca ortaya koyacağı yaklaşımdır. UÇK, Milosevic'in askerlerini Kosova'dan çekmesi yönünde baskılarla karşılaştığı dönemde, 8 Ekim tarihi itibarıyla ateşkes ilan etmişti. Buna karşılık, UÇK, Orlate'de bir el bombası saldırısı düzenleyerek üç Sırp polisini öldürdüğü zaman, 17 Ekim itibarıyla anlaşma bozulmuştur. Daha ileri düzeyde çarpışmaların yaşanması üzerine İngiltere Dışişleri Bakanı Cook, 21 Ekim tarihinde yapmış olduğu konuşmada, UÇK'nın eylemlerinin sadece çekilen sıkıntılar sürecini daha da uzatacağını ifade etmiştir. 22 Ekim 1998 tarihli The Guardian gazetesine göre Dışişleri Bakanı Cook, 'UÇK taahhütlerini yerine getirmezse, Milosevic'e taahhütlerini yerine getiremeyiz' görüşünü dile getirmiştir.”⁹²

3.3. Karşılıklı Şiddet Olayları ve Sırpların Askeri Kuvvet Kullanımı

1998'de UÇK Militanları 2 Sırp Polisi öldürerek dikkatleri tamamen üzerlerine çekmişlerdi. UÇK ile Sırp güçleri arasında genel bir dengesizlik vardı ve UÇK saldırılarına, Sırp Ordusu ve Polisi tarafından gösterilen tepki çok sert oluyor ve birçok masum sivil hayatını kaybediyordu.⁹³ Sırp Birlikleri'nin, UÇK direnişini yok etmek için 1998 yılı sonlarına doğru yoğun operasyonlara girişmesi ve bu operasyonlardaki sertlik yanlısı tutumları, ılımlı Arnavutları ve Sırplar dışındaki etnik gruplardan da birçok kişiyi UÇK yanında mücadeleye itmiştir. 1999 yılında

⁹² Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.201

⁹³ Savaş, a.g.k. , s.107

UÇK'nın elindeki asker sayısı 30 Bin kişiye kadar ulaşacaktı.⁹⁴ 1998 yılında iki güç arasındaki gerilim sürekli yükselirken Sırp Yönetimi Arnavutluk ve Kosova sınırına yığınak yapmaya başlamıştır. Bu durum uluslararası kamuoyunun büyük tepkisini çekmiştir.

UÇK'nın Kosova'da yaptığı eylemler çok da masum değildi. Bu milis gücü Kosova'da, Sırp Polisi ve Ordusu'na karşı eylemler düzenlerken, Sırp ve Arnavut topluluklar arasında köprü vazifesi gören kişileri öldürerek bu topluluklar arasındaki iletişimi de koparmaya çalıştı. Zaten, sonraları olayları inceleyen Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) 'UÇK'nın, sadece ılımlı Arnavutları değil, her iki toplumca da sevilen Sırp'ları da öldürdüğünü' ortaya koydu. Örneğin Kosova Belediye Başkan Yardımcısı Polje, Yugoslav Meclisi'nin Glagovac temsilcisi Arnavut Chamil Gasi ve yine Sırbistan Ulusal Meclisi'nin Prizren temsilcisi Ibro Vait de öldürülen isimlerdendi.⁹⁵

22 Temmuz 1998'de Kosova Cumhuriyeti Parlamentosu toplanarak UÇK'yı 'Meşru Kosova Örgütü' olarak kabul etti. Daha önce UÇK'yı Sırp'ların oluşturduğu bir terörist grup olarak gören İbrahim Rugova bu karardan sonra adeta 180 derecelik bir dönüş gerçekleştirerek 'UÇK'yı çok önceleri meşru örgütümüz olarak tanımalıydık' demiştir.⁹⁶ Rugova, ayrıca Sırp'ların, UÇK'ya karşı düzenlediği operasyonları da 'soykırım' olarak nitelemiş ve Batılı güçlerden tekrar yardım istemiştir. Batılı güçler de Kosova'da Sırp'ların yaptığı eylemlerin soykırım olduğunu ortaya koymuşlardır. Batı Avrupa ve ABD Medyası'nda Kosova'daki olayların soykırım olduğuna dair 1000'in üzerinde makale ve haber yayınlanmıştır.⁹⁷

Sırp'lar güçlendirilmiş ordusu ve polis gücü kuzeyden güneye ve güneydoğuya kadar, UÇK cephesi olduğundan şüphelendikleri her yere saldırmıştır. Harekâta "Nal" adı verilmiştir. Böylece Kosova'da gerçek bir soykırım başlamıştır. Arnavutları sürme ya da yok etme hayeleri bu operasyon çerçevesinde yürürlüğe konmuştur. En büyük kanıt olarakta perişan mültecilerin Arnavutluk, Makedonya ve

⁹⁴ Yusuf Küpeli, 'Tarihin İzinde Balkanlar ve ABD', Öncü Kitabevi, Ankara, 2000, s.102

⁹⁵ AGİT, 'Kosovo: As Seen As Told', Kosova Denetleme Heyeti Raporu, Ekim 1998- Haziran 1999, Viyana, s.137-140

⁹⁶ Johnstone, a.g.k. , s.313

⁹⁷ Noam Chomsky, 'Batı'nın Yeni Standartları', Everest Yayınları, İstanbul, 2003, s.92

Karadağ kapılarına yığılmaları gösterilmiştir. Tüm yabancı gazeteciler sınır dışı edilğinden ve uluslararası gözlemciler günler öncesinden çekilmiş olduğundan hiç kimse olanları izleyememiştir.

Uluslararası toplumu en çok etkileyen ve olayların geldiğı noktayı gösteren en vahim gelişme ise Sırpların düzenlediğı Racak Katliamı olmuştur. UÇK'nın 4 Sırp Polisi'ni öldürmesinden 2 hafta sonra gerçekleşen bu katliamda 45 masum Arnavut sivil öldürülmüştü. Üstelik öldürülenlerin çoğı kadın ve çocuktur.⁹⁸ UÇK Lideri Hasim Taçi, bu olaydan sonra BBC'ye verdiğı demecinde Racak Katliamı'ndan 2 hafta önce 4 Sırp Polis'in öldürülmesine atıfta bulunarak, "Gerçekleştirdiğimiz her silahlı eylemin, halkımıza yönelik zalimce bir karşılığa sebep olduğunu çok iyi biliyoruz. Sivil hayatları, hem de pek çok hayatı tehlikeye attığımızın farkındayız" demişti. Taçi, bu olayları tarafların ağır kayıplar verdiğı vahşice bir mücadele olarak gördüklerini de belirtiyordu.⁹⁹

Görüldüğü gibi, UÇK da dahil herkes Sırpların neler yapacağını tahmin etmiştir. Bir taraftan da bunları yapmalarını da istemişlerdir, çünkü bu şekilde NATO'nun Kosova'ya müdahalede bulunacağına inanmışlardır. Sırpların en büyük hatası bunları görmelerine rağmen zalimce saldırılarda ve misillemelerde bulunmaya devam etmeleri olmuştur. Bu olaylar sırasında olan da Kosovalı halka olmuştur. Binlerce kişi Kosova'dan bir an önce kaçmaya çalışmıştır. Bunun yanında Sırplar ise anavatanları Sırbistan'a doğru kaçmıştır.

3.4. Kosova Sorununa Yönelik Çözüm Arayışları

3.4.1. Birinci Rambouillet Görüşmeleri

Racak Katliamı'nın ardından Kosova'da yaşanan olayların Arnavutlara yönelik olarak adeta bir soykırıma dönüşmeye başladığının farkına varan uluslararası kamuoyu, NATO'nun da çabalarıyla Kosova ile ilgili bir uluslararası konferansın düzenlenmesini kararlaştırmıştır. Konferansın toplanacağı yer olarak da Paris'in banliyölerinden Rambouillet seçilmiştir. Konferansa İngiliz Dışişleri Bakanı Robin

⁹⁸ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.201

⁹⁹ Chomsky, a.g.k. , s.104

Cook ve Fransız Dışışleri Bakanı Hubert Vedrin eşbaşkanlık yapmışlardır. 16 kişiden oluşan Arnavut Heyeti'nde, bağımsızlığını ilan eden Kosova'nın seçilmiş Cumhurbaşkanı İbrahim Rugova, Rugova'ya muhalefet eden Birleşik Demokratik Hareket'in lideri Recep Qosja ve yine UÇK'nın siyasi işler direktörü Hasim Taçi de bulunuyordu.¹⁰⁰ Konferansa katılmak istemeyen Sırp tarafı, Batı tarafından bombalama tehdidiyle masaya oturtulmuştu.¹⁰¹ Sırbistan'ın Rambouillet'e gönderdiği heyette ise Başbakan Ratko Markovic ve Başkan Milan Milutinovic'in de dahil olduğu toplam 13 kişi bulunuyordu.¹⁰²

Konferans 6 Şubat 1999 tarihinde başlamıştır. Rambouillet Konferansı'nda görüşülen en önemli konulardan ilki Kosova ile Sırp güçleri arasında bir ateşkesin sağlanması, Kosova'ya geniş çaplı özerklik tanınması ve Kosova'daki Sırp askerlerinin, paramiliter güçlerinin ve istihbarat görevlilerinin azaltılması. İkinci olarak; NATO, kendi askerlerinin Kosova'da serbestçe dolaşabilmesini ve Sırp makamlarının buna hiçbir şekilde müdahale etmemesini istemiştir.¹⁰³ Kosova'da bulunacak olan ve durumu kontrol edecek bu askerler, Sırp iç hukukuna bağlı olmayacaklardı. İstedikleri yerlere, istedikleri zaman kontrol amacıyla girip çıkabileceklerdi.¹⁰⁴ NATO'nun Kosova'ya müdahale etmesini isteyen Kosovalı Arnavutlar dahi NATO askerlerinin Kosova'nın her yanında serbestçe dolaşabilmesini ve iç hukuka bağlı olmamalarını öngören madde üzerinde tereddütlerini iletmiştir.

Rambouillet Görüşmeleri iki haftadan uzun sürmüştür. Ancak, gerek ABD'nin gerekse de AB'nin çabalarına rağmen, Sırlar bu konferansta sunulan çözüm önerilerinin çoğunu reddetmişlerdir. Sırp temsilcileri öncelikle, Kosovalıların Yugoslavya'nın sınırlarını değiştirmeye yeltenmeyeceklerini öngören bir belge imzalamalarını istemiş ve bağımsızlık amacından vazgeçmelerini de bu isteklerine eklemişlerdir. Kosovalı Arnavutlar ise bu istekleri kabul etmeden önce Sırların, Kosova Arnavutları ile bir ateşkes imzalamalarını istemiştir. Bu istek UÇK'nın,

¹⁰⁰ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.225

¹⁰¹ Mark Littman , 'Kosovo: Law and Diplomacy' , New Military Humanism, Londra, Kasım 1999, s.470.

¹⁰² Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.225

¹⁰³ Lester Brune , 'United States and the Balkan Crisis 1990-2005 Conflict in Bosnia and Kosovo' , Regina Books, 2005, ss.93-94.

¹⁰⁴ Chomsky, a.g.k. , s.123

Yugoslav yöneticiler tarafından resmen kabul edilmesi anlamına geleceği için bu teklif reddedilmiştir.

İngiliz ve Fransız arabulucular ise görüşmelerin ilerlememesinden Sırp tarafını sorumlu tutmuş ve ABD ile AB ülkelerinden, Sırbistan’a baskı yapmalarını istemişlerdir.¹⁰⁵ Rusya da Kosova Sorunu’nun çözümü için toplanan bu konferansın başarıya ulaşabilmesi için çaba göstermiştir. Rusya, bir çeşit özerklik çözümüyle Kosova Sorunu’nun, Yugoslavya’nın toprak bütünlüğü içerisinde çözülmesini savunmuştur. Çünkü NATO’nun, Balkanlar’da yerleşmesini ve Slav kardeşlerinin de yaşadığı bu topraklarda Amerikan varlığını görmek istememiştir.

Rambouillet Müzakerelerinin ilerlememesi üzerine, ABD Dışişleri Bakanı Madelaine Albright, “Sırp yetkilileri 14 Şubat’ta uyarmış ve bir çözüme yanaşmazlarsa Yugoslavya’nın bombalanabileceğini belirtmiştir.” Yine, AB Dışişleri Bakanları yaptıkları bir toplantıyla Yugoslavya’yı uyarmışlardır. Aynı zamanda AB ülkeleri Kosova’nın yeniden inşasına katkıda bulunmak istediklerini açıklamışlardır. ABD ve Rusya da, NATO Güçleri ile Rus Askerleri’nin Kosova’ya beraber girip kontrolü ele alması konusunda anlaşmışlardır. Ancak, Sırbistan Başkanı Milutinovic yabancı askerlerin Kosova’ya girmelerini tekrar reddetmiş ve bu konuda şu açıklamayı yapmıştır: “Kosova’nın bütün nüfusu ile ilgili kabul edilebilir bir anlaşmaya vardığımız takdirde, zaten yabancı askerlere ihtiyaç duymayacağız.”¹⁰⁶

Konferansta görüşmelerin olumlu yönde sonuçlanmayacağı anlaşılınca “ABD, Avrupa ülkelerine Kosova’ya müdahale edecek olan bir uçak filosu yerleştirmek istemiş, ancak Kosova’ya NATO’nun tek taraflı olarak müdahale etmesine kesin olarak karşı çıkan Rusya bunu kabul edemeyeceğini açıklamıştır.” ABD, bu sırada Makedonya Büyükelçisi’ni Milosevic ile görüşmeye göndermiş ancak yapılan temaslardan bir sonuç çıkmamıştır. 23 Şubat tarihinde görüşmeler sona erdiğinde sadece bir ilke anlaşması yapılmıştır. Bu ilke anlaşmasına göre, “Kosova’da serbest seçimler yapılacak, insan haklarına saygı ve ulusal toplulukların üyelerinin haklarının korunması konusunda da anlaşmaya varılmıştır. Ayrıca, adil bir

¹⁰⁵ Brune, a.g.k. , ss.93–94

¹⁰⁶ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.227

yargılama sisteminin kurulması konusunda da anlaşmaya varılmıştır. Aynı zamanda görüşmelerin 15 Mart'ta Fransa'da tekrar başlaması da kararlaştırılmıştır.”¹⁰⁷

Rambouillet Konferansı'nın ardından, UÇK kuvvetleri ve Sırp Ordusu ile Polisi arasındaki mücadeleler de şiddetlenmiştir. Özellikle, Kosova'nın en önemli şehri Pristine'de ve Kuzey Kosova'da gerçekleştirilen silahlı eylemlerde birçok Arnavut yerleşimci ölmüş, büyük bir kısmı da bölgeden göç etmek zorunda kalmıştır. Şubat sonunda, Yugoslav Ordusu'nun, Bukos Köyü çevresinde başlattığı operasyonlarda birçok masum Arnavut'un öldüğü, 'etnik temizlik' olarak da adlandırılabilir eylemler sonucu AGİT Gözlemcileri dahi infiale kapılmışlardır.¹⁰⁸ Yugoslav Ordusu ise bu bölgede tatbikat yaptığını ve bir miktar UÇK Militanı'nı öldürdüğünü iddia etmiştir. Bu operasyon, barış görüşmelerinde bulunan Kosovalı Arnavut liderleri de olumsuz yönde etkilemiştir. Çünkü yapılan operasyonlarda UÇK Gerilla kuvvetlerinden çok masum siviller öldürülmüştür.

UÇK, 1 Mart itibariyle Hasim Taçi'yi Kosova Geçici Hükümeti'nin Başkanı olarak tayin etmiştir. Yugoslav Mahkemeleri ise Hasim Taçi'yi işlediği suçlardan dolayı 10 yıl hapse mahkûm etmiştir. Ayrıca, Sırp tarafı Hasim Taçi'nin Rambouillet Konferansı'na katılacak heyetten çıkarılması gerektiğini savunmuştur. Onlara göre, Yugoslav toprakları içerisinde illegal hareketler yapan biri bu önemli grubun içerisinde yer alamazdı. Ancak, Yugoslav Ordusu da bu sıralarda illegal olarak masum sivilleri katletmeyi sürdürüyor ve UÇK eylemlerine misliyle karşılık veriyordu. 8 Mart günü, UÇK yetkilileri Rambouillet Planı'nı onayladıklarını belirten bir karar almışlar ve bunu ABD'nin arabulucusu Christopher Hill'e bildirmişlerdir.¹⁰⁹

3.4.2. İkinci Rambouillet Görüşmeleri

İkinci tur Rambouillet Görüşmeleri yine Fransa'nın başkenti Paris'te düzenlenmiş ve 15 Mart 1999'da başlayan müzakerelerde Arnavut tarafı Hasim Taçi liderliğinde oldukça yapıcı bir tutum sergilemiş ve 18 Mart'ta Rambouillet Antlaşması'nı resmen imzalamıştır. Arnavut heyetinden Haşim Taci, anlaşmanın

¹⁰⁷ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.231

¹⁰⁸ Brune, a.g.k. , s.97

¹⁰⁹ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.232

”Kosovalı Arnavutlar’ın olduğu kadar Sırlar’ın da çıkarına olduğunu” ifade ederek, Sırp tarafınca imzalanmasını beklediklerini belirtmiştir.¹¹⁰ Aslında, Arnavut tarafı direkt olarak bağımsızlık istemiştir ancak bir süre Sırbistan’a bağılı kaldıktan sonra öncelikle halkında görüşü alınarak tekrar bağımsızlık görüşmeleri yapılabileceğı garantisini almıştır.

Sırp tarafı ise, NATO askerlerinin Yugoslavya içerisinde serbestçe dolaşması ve Kosova’yı fiilen kontrol etmesi anlamına gelecek olan antlaşma maddesini kabul etmeyince, antlaşmayı imzalamamıştır. Arnavut heyetinin bu olumlu tavrı karşısında İngiltere ve Fransa tarafından Sırbistan heyeti ile yapılan oturumda da sonuç alınamamıştır. Bunun üzerine İkinci Rambouillet Konferansı da sonuç alınmadan dağılmıştır. Bu hareketleriyle Milosevic, Batı Dünyası’nı tamamen karşısına almıştır. Sırbistan’a sadece Rusya ve Çin gibi devletler destek vermiştir.

3.5. Kosova Harekatı (NATO Müdahalesi)

3.5.1. Harekat Öncesi Gelişmeler

Yaşanan gelişmelere paralel olarak hızla askeri kuvvet kullanımına doğru gidilirken, bir yandan da diplomatik kanallar barışçı bir çözüm üretmek amacıyla açık bırakılmıştır. Bu kapsamda, son bir diplomatik girişim ABD diplomatlarından Richard Holbrooke’dan gelmiştir. Holbrooke, Rambouillet Barış Antlaşması’nı Milosevic’in onaylaması amacıyla son bir diplomatik girişim başlatmış ve akabinde Belgrad’a gitmiştir.

Bu arada ABD Başkanı Bill Clinton, “Milosevic’in anlaşmayı kabul etmediğı takdirde, Yugoslavya’ya karşı düzenlenecek hava harekâtını başlatmak için NATO planlarının daha ileri bir aşamaya getirilmesinin sürdürüleceğini” açıklamıştır. Clinton’ın ortaya koymuş olduğı bu yaklaşımda, hatıratında belirttiğı, “Kosova’nın yeni bir Bosna olmayacağı” yönündeki kararlılığı etkili olmuştur. Clinton’ın bu açıklamasıyla paralel olarak 19 NATO ülkesi temsilcisi, 22 Mart tarihinde Brüksel’de yapmış oldukları toplantı sonucunda, İttifak’ın Genel Sekreteri Javier Solana’ya “Yugoslavya’nın askeri hedeflerine yönelik bir hava saldırısı başlatmak

¹¹⁰ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.235

için gerekli yetkiyi sağladıklarını” açıklamışlardır. Bombardıman seçeneği, NATO’nun yeni katılan üyelerinden Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya tarafından da desteklenmesiyle, 19 üyenin tam desteğini almıştır.¹¹¹

Rambouillet müzakereleri Mart ortası itibariyle çökmüş bir durumdadır. Çünkü Milosevic, NATO kuvvetlerinin Kosova’ya yerleştirilmesine karşı var olan ısrarını sürdürmektedir. Bu noktada Rambouillet müzakerelerinde tarafların tutumu ABD Başkanı Bill Clinton hatıratında şu ifadelerle ortaya koymaktadır. “Sırp bir NATO barış koruma kuvvetini kabul etmek istemediler. Kosovalılar, bağımsızlık konusunda bir referandum yapılması garanti edilmeksizin özerkliği kabul etmekte anlaşmak istemediler. UÇK silahsızlanmaktan hoşnut değildi. Çünkü NATO kuvvetleri onları koruyabileceğinden emin değildi.”¹¹²

Sonuç olarak, müdahaleye kadar geline süreç içerisinde uluslararası toplumun hafızasında yer etmiş olan Bosna savaşı sırasında Sırp tarafından işlenen katliamlar, bir kez daha gözler önüne gelmiştir. Müdahaleye karar verme yönünden dayatılan nedenler ne olursa olsun, Kosovalı Arnavutlara yönelik Sırp saldırganlığının önünü kesme iradesi ortaya çıkmıştır.

3.5.2. NATO’nun Hava Harekatı

Harekat NATO Genel sekreteri Javier Solana’nın 23 Mart 1999 tarihi itibariyle, General Wesley Clarl’a hava harekatının başlatma emri vermesi ile başlamıştır. Solana, 23 Mart tarihinde başlatılan hava harekâtının gerekçelerini ortaya koyan bir bildiri yayınlamıştır. Bildiri şu hususları içermektedir: “General Wesley Clark’a Yugoslavya Federal Cumhuriyetine karşı hava harekâtı başlatması için emir verdim. Bu kararı, geçtiğimiz günlerde bütün müttefiklerle geniş kapsamlı bir görüş ve Büyükelçi Holbrooke’un Belgrad’da yürütmüş olduğu nihai diplomatik çabaların başarılı bir sonuç vermemesinin açığa çıkmasından sonra aldım. Askeri harekâta girişmekten başka alternatif kalmadı. Harekâta, Yugoslavya’nın uluslararası toplumun taleplerini reddetmesini takiben başlıyoruz: (uluslar arası talep şunlardır) Rambouillet’da müzakere edilen ara siyasi çözümün kabulü; Sırp ordu ve özel polis

¹¹¹ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.242

¹¹² Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.244

birliklerinin sınırları üzerinde tam denetimde 25 Ekim’de sağlanan anlaşma; Kosova’da aşırı ve ölçüsüz kuvvet kullanımına son verme. 20 Ocak’taki uyarılarımızdan bu yana, bu taleplerin karşılanmasındaki başarısızlık, NATO’yu gerekli insani bir felaketi önlemek amacıyla gerekli önlemler ne olursa olsun almaya götürmüştür. Bu askeri eylem, uluslararası toplumun siyasi amaçlarını desteklemek niyetini taşımaktadır. Harekat Sırp ordu ve polis birlikleri tarafından işlenen şiddetli saldırıları ortadan kaldırma amacına dönüktür. Şu açık olmalı ki, NATO Yugoslavya’ya karşı bir savaşa girişmemektedir. Biz hükümetlerin politikaları yüzünden Avrupa’da uzun bir süredir yalıtılmış durumda olan Yugoslavya halkı ile kavgalı değiliz.”¹¹³

Başlayacak olan NATO’nun hava saldırısına karşı Yugoslavya da hazırlıklar son noktaya gelmiştir. Sırbistan ve Karadağ’da seferberlik ilan edilmiştir. Yugoslavya, hava saldırısına karşı yoğun hazırlıklarını sürdürürken, Rusya NATO hava harekâtına yönelik olarak derhal tepki göstermiştir.

Başlangıçtaki saldırılarla, hava üstünlüğü kurmak ve NATO’nun insanlı uçaklarının hasar riskini azaltmak için, Sırp savunma mevzileri imha edilmesi amaçlanmıştır. Yugoslavya, derhal savaş durumu ilan ederek karşılık vermiştir. Aynı zamanda Yugoslavya, 25 Mart tarihi itibarıyla Fransa, Almanya, İngiltere ve ABD ile diplomatik ilişkileri koparmıştır. Müttefik kuvvet harekâtının başlangıcında NATO’nun bölgede, Tomahawk cruise füzesi atma yeteneğine sahip yedi gemisi bulunmaktadır. (Dördü ABD savaş gemisi, ikisi ABD denizaltısı ve biri de İngiliz savaş gemisidir). Aynı zamanda NATO, içlerinde B-52 bombardıman, F-117 radara yakalanmayan avcı uçağı, F-15, F-16, F/A-18 avcı uçakları, Harrier-Jaguars ve Mirage savaş uçakları İtalya, Almanya, Fransa ve İngiltere’deki üslerinde harekâta hazır hale getirilmiş bekleyen 350-400 arası savaş uçağına sahiptir. NATO, aynı zamanda, Makedonya’ya 13000 asker konuşlandırmış bulunmaktadır.¹¹⁴

NATO; nun bu gücüne karşı Yugoslav ordusu, 43 binini askere alınmış gençlerin oluşturduğu 115000 kişilik bir güce sahiptir. Milosevic’in, içlerinde Kosova’daki askeri harekâtları yürüten üç seçkin polis gücünün de bulunduğu içişleri

¹¹³ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.246

¹¹⁴ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.250

bakanlığının askeri gücüne çok fazla bağımlı olduğu ifade edilmektedir. Bu arada Yugoslavya, nispeten karmaşık mobil bir hava savunma sistemine sahiptir. Bunun dışında, içlerinde çok sayıda MİG 29 avcı uçağı, M84 ve T55 tanklarını da kapsayan bir askeri gücü bulmaktadır.¹¹⁵

3.5.2.1. Hava Harekatı Sürecinde UÇK'nın Faaliyetleri

ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde yapmış olduğu askeri müdahalelerde, sonuç almaya dönük olarak o ülkedeki muhalif grupları kullanması veya harekete geçirmeye çalışması yaygın bir uygulama olarak görülmektedir. Bu kapsamda, Kosova'daki savunmasız Arnavut sivillere ve köylerine yönelik saldırılara karşı UÇK etkili kılınmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda UÇK, 24 Mart tarihinde başlayan NATO bombardımanı sırasında Kosova bölgesinde faaliyetlerine devam etmiştir. UÇK, NATO bombardımanı ile yaklaşık olarak eşzamanlı olarak, Sırlara karşı savaşmak için genel bir seferberlik ilan etmiştir. Bunun üzerine, Avrupa ve ABD'de yaşayan çok sayıda Arnavut göçmen, gerilla kuvvetlerine katılmak ve Sırlara karşı savaşmak üzere Kosova'ya gelmiştir. Göçmenlerin Kosova'ya gelerek UÇK saflarına katılmasındaki başarıda Sırp kuvvetlerinin Kosova'da girişmiş oldukları etnik temizlik eylemlerinin UÇK liderliği tarafından etkili olarak kullanılmasının payı büyük olmuştur.

Nisan ayında artan NATO bombardımanları ihtiyaçların daha da artmasına yol açmıştır. Bu zorlamalar neticesinde artan UÇK çabaları sonucunda mayıs ayı başlarında Arnavutluk'taki üslerden Kosova'ya silah malzeme nakletmekte kullanılan lojistik nakil yollarının açılmasının başarıldığı rapor edilmiştir. Söz konusu güzergâh, Kuzey Arnavutluk'taki Bajram Curri'yi Batı Kosova'daki Kosare köyüyle sağlanan bağlantıdan oluşmaktadır. Bu güzergâhın açılması, nisan başlarında UÇK kuvvetleri tarafından Kosare'deki Sırp askeri kışlalarının ele geçirilmesi sonrasında sağlanmıştır. Bu nakil güzergâhının açılması, UÇK tarafından cepheye asker ve insan nakledilmesi yönündeki çabalarını çok olumlu yönde etkilemiştir.¹¹⁶

¹¹⁵ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.250

¹¹⁶ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.319

3.5.2.2. Harekatın İlk Aşamasındaki Diplomatik Gelişmeler

Diğer zamanlardan farklı olarak bu dönem içinde, ABD ve Batılı ülkelerin Kosova sorununun çözümüne yönelik gösterdikleri çabanın dışında, Sırp yanlısı bir dış politika izleyen Rusya'nın da diplomatik girişimleri görülmüştür. Uluslararası kamuoyu genel olarak bölgeye diplomatik yollarla barış gelmesini istemiştir. Bunun yanında Rusya, harekatın daha da derinleşerek ABD'nin bu bölgedeki etkinliğini daha fazla arttırmasını istememiştir. Bundan dolayı Rusya diplomatik girişimlere katkı vermeye başlamıştır.

Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin, Nisan ortasında eski Başbakanlardan Viktor Chernomyrdin'i Yugoslavya'ya barış getirecek müzakereleri yürütecek özel temsilcisi olarak tayin etmiştir. Yapılan görevlendirme üzerine Viktor Chernomyridin Milosevic ile müzakerelerde bulunmak üzere Belgrad'a gitmiştir. Yapılan toplantı sonrasında Rus Itar-Tass Haber Ajansı'nın verdiği bilgilere göre, her iki lider, 'Kosova'da BM gözetimi altında bir uluslararası kuvvetin varlığının ve Rus personel içermesi konusunda' anlaşmaya varılmıştır.¹¹⁷

Kosova konusundaki politikalar konusunda 'şahin çizgisi' sergileyen İngiliz Başbakanı Tony Blair, 23 Nisan'da yapmış olduğu konuşmada, " Chernomyridin Milosevic önerisinin yeterli olmadığını, çünkü NATO'nun oraya koyduğu taleplerini karşılamadığını" ifade etmiştir. Bu sürecin bir devamı olarak, ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Strobe Talbot, Miloseviç-Chernomyrdin müzakerelerinin ayrıntılarını açıklığa kavuşturmak üzere Moskova'ya gitmiştir. Moskova ziyareti sonrasında NATO yetkililerine brifing veren Tablott, " Rusya'nın Kosova'daki çatışmaya son verme çabasına katkı sağlamak istediğini " ifade etmiştir.¹¹⁸

Ayrıca o tarihlerde NATO'nun 50. Kuruluş yılının kutlanması çerçevesinde NATO liderler zirvesi düzenlenmiştir. Rusya Yugoslavya'daki askeri harekatı protesto ederek bu davete katılmamıştır. Zirvede konuşulan ana konu Kosova olmuştur. Zirvede; " Hava saldırılarının yoğunlaştırılmasına ek olarak petrol ambargosu ve deniz ablukası ile Yugoslavya üzerine baskının arttırılması konusunda

¹¹⁷ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.279

¹¹⁸ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.280

karara varılmıştır. Yugoslav yetkililer açık bir şekilde talepleri karşılar ve Kosova'dan kuvvetlerini geri çekmeye başlarsa, hava saldırılarının askıya alınabileceği" dile getirilmiştir.¹¹⁹

3.5.2.3. Harekatın Son Aşamasında Ortaya Çıkan Diplomatik Gelişmeler

NATO, hava bombardımanı ve bunun devam edeceği konusunda büyük kararlılık götsermiştir. Bunun sonucu olarak diplomatik yolların tekrar açılması gündeme gelmiştir. Çünkü Sırlarda yapılan hava harekatından ağır darbe almışlar ve NATO'nun ne kadar kararlı olduğunu, durumun Bosna Savaşı'ndaki gibi olmadığını iyice anlamışlardır. Ayrıca Sırlar eğer diplomatik bir girişim başlayıpta bombardımana ara verilirse kendileri için zaman kazanacaklarını da düşünmüşlerdir.

7 Mayıs tarihinde G-8 ülkeleri dışışleri bakanları Kosova konusunda müzakerelerde bulunmak üzere Almanya'nın Bonn şehrinde toplanmışlardır. G-8 Dışışleri bakanları yapmış oldukları toplantılar sonrasında, Kosova krizine siyasi çözüm konusunda aşağıdaki ilkeleri benimsemişlerdir:

“1)Bu ilkelerden ilki Kosova bölgesinde güvenliğin sağlanmasına yönelik yaptırım ve düzenlemeleri içermektedir. Bunlar şunlardır:

—Kosova'daki baskı ve şiddete derhal ve kanıta açık şekilde son verilmelidir.

—Askeri polis ve paramiliter kuvvetlerin Kosova'dan geri çekilmesi

—Ortak amaçların başarılmasını garanti etme yeteneğinde BM tarafından benimsenen ve desteklenen etkili uluslararası sivil ve güvenlik varlığının Kosova'da konuşlandırılması.

—Kosova'da yaşayan bütün sakinlerin barışçı ve normal bir hayata kavuşmaları şartlarını güvence altına almak amacıyla, BM Güvenlik Konseyi tarafından karar verilerek Kosova için bir geçici hükümetin oluşturulması.

—Bütün mültecilerin yer değiştirmiş kişilerin emniyetli ve serbest dönüşü ile insani yardım örgütleri tarafından Kosova'ya girişlerin engellenmemesi.

¹¹⁹ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.283

—UÇK’nın silahsızlandırılmasını kapsayan Yugoslavya Federal Cumhuriyeti ve diğer bölge ülkelerinin egemenlik ve toprak bütünlükleri ilkelerini, Rambouillet Anlaşmaları’nın tam olarak dikkate alındığı, Kosova için esaslı bir kendi kendine yönetimin sağlanması için geçici bir siyasi çerçeve anlaşmasının oluşturulmasına doğru siyasal bir sürecin başlatılması.

— Kriz bölgesinin ekonomik kalkınması ve istikrarına yönelik kapsamlı bir yaklaşımın ortaya konması,

2)Bu ilkeler tamamlanacaklarsa G–8 Dışışleri bakanları, bir BM Güvenlik Konseyi kararının içeriğinin hazırlanmasına yönelik siyasi direktörlerine bilgi olarak verilmelidir.

3)Siyasi direktörler Kosova krizine siyasi bir çözüme yönelik ileriye dönük somut adımlara dayalı bir yol haritası oluşturacaklardır.

4)G–8 Başkanlığı, yapılan toplantının sonuçları konusunda Çin hükümetine bilgi verecektir.

5)Dışışleri Bakanları, bu noktaya kadar sağlanan gelişmeyi yeniden gözden geçirmek için tekrar bir araya geleceklerdir.”¹²⁰

Moskova’da 12 Mayıs tarihinde yapılan müzakerelerden sonra ABD Dışışleri Bakanlığı temsilcisi Strobe Talbott ile Chernomyrdin, Finlandiya Başkanı Martii Ahtisaari ile müzakerelerde bulunmak için bu ülkeye gitmişlerdir. Başkan Ahtisaari bu konularda tecrübeli bir kişiydi. Daha önce. Bosna ve Namibya’da BM barış delegesi olarak görev yapmıştı. Yapılan müzakerelerden sonra Ahtisaari, AB ve BM için Kosova arabulucusu olarak atanmıştır.¹²¹

Müteakip zamanda, Talbott, Ahtisaari ve Chernomyrdin Helsinki’de toplantı düzenlemiştir. Toplantının hemen ardından Chernomyrdin, Milosevic ile müzakerelerde bulunmak üzere Belgrada gitmiştir. Toplantı sonrasında, “NATO’nun bombardımanı durdurması ve NATO’nun sorunu BM’e devretmesi yönünde çağrı

¹²⁰ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.324

¹²¹ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.327

yapılmıştır.”¹²² Bu çağrı da göstermektedir ki Rusya ve Belgrad sorunun NATO’nun tekelinde olmasını istememektedir. Yapılan çağrıdan kısa bir süre sonra G-8 ülkeleri yetkilileri tekrar toplanmışlardır. Ancak, Kosova konusunda BM Güvenlik Konseyi’ne yönelik olarak herhangi bir uzlaşma olmamıştır.

Rusların Kosova sorununda gösterdiği hassasiyetide ayrıca dikkate almak gerekir. Rusya bu sorunu ele alırken önce kendi durumunu değerlendirmiştir. Rusya, sahip olduğu çok sayıda özerk bölgelerin durumunu Kosova sorunuyla karşılaştırmıştır. Bundan dolayı Rusya, Kosova sorununa yönelik olarak kendi içindeki siyasal dengeler çerçevesinde bir çözümü uluslararası ortamda savunmuştur.

3.5.3. NATO Harekatına Yönelik Tepkiler

Yugoslavya’ya yönelik başlatılan hava saldırısına karşı, Yugoslavya resmi kaynakları başta olmak üzere, bu ülkeyi destekleyen ülkelerden, bölge ülkelerinden, Sırlara destek veren diğer ülkelerden, bölgeyle yakından ilgilenen ve başından beri bu harekata karşı olan Rusya’dan, tepkilerin gelmesi gecikmemiştir.

Yugoslavya liderliği, hava saldırısı öncesinde ve sonrasında, iki nokta üzerinde yoğunlaşmış ve uluslararası topluma bu yönde mesajlar vermiştir. “Birincisi, BM Antlaşması’na dayanmayan ve egemen bir BM üyesine karşı girişilen bu saldırı tamamen ‘yasal’ dayanaktan yoksundur. İkincisi, söz konusu saldırının daha büyük bir savaşı başlatma tehlikesini içerdiği tarihsel örnekler çerçevesinde sunulmuştur.” Bu çerçevede Milosevic, 27 Mart 1999 tarihinde Belgrad’ı ziyaret eden bir Ukrayna heyetine yapmış olduğu konuşmada NATO’nun Yugoslavya’ya karşı hava saldırısını ‘1945 den bu yana barışa en büyük tehdit’ olarak değerlendirmiştir. NATO’nun hava saldırısı Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin tarafından ‘açık bir saldırı’ olarak nitelendirilerek sert bir şekilde kınanmıştır.¹²³

Rusya NATO ile ilişkiler konusunda aldığı bu kararların dışında, daha saldırılar başlamadan önce BM çerçevesinde, Yugoslavya’ya yönelik bir saldırıyı engellemek amacıyla da bazı girişimlerde bulunmuştur. Bu çerçevede Rusya, saldırının başlamasından bir gün önce 24 Mart tarihinde, BM Güvenlik Konseyi’nin,

¹²² Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.328

¹²³ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.252

NATO saldırısının acil olarak önlenmesi için, açık bir oturum düzenlemesi çağrısında bulunmuştur. BM Güvenlik Konseyi, Rusya'nın çağrısı üzerine 26 Mart tarihinde toplanmış, bombardımanın acil olarak sona erdirilmesi ve müzakerelere geri dönülmesini içeren karar önerisi 3'e karşı 12 oyla reddedilmiştir. Rusya'nın bu girişimi de Sırbistan açısından herhangi bir olumlu sonuç doğurmamıştır.¹²⁴

NATO hava saldırısı Sırbistan ve onu destekleyen devletler üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Ancak, Kosovalı Arnavutlar üzerinde olumlu bir hava oluşturmıştır. Kosovalı aravutlar çekmiş oldukları sıkıntılardan, yaşamış oldukları katliamlardan kurtulmak için NATO müdahalesini bir umut ışığı olarak sahiplenmişlerdir. UÇK da hava saldırılarını çok büyük bir memnunlukla karşılamıştır. Sırbistan'a karşı yaptıkları savaşa daha büyük bir özgüven ve moral ile devam etmişlerdir.

3.6. Harekat Sonrası Gelişmeler

3.6.1. Sırp Kuvvetlerinin Geri Çekilmesi ve Harekatın Durması

NATO hava saldırıları 1999 Haziranına kadar geçen süreci içerisinde, Milosevic yönetiminin ve Sırbistan'a dost olan devletlerin göstermiş olduğu diplomatik çabalar ve ortaya konulan çözüm önerileri ABD başta olmak üzere hiçbir NATO üyesi ülke tarafından kabul görmemiştir. Harekat tam bir kararlılıkla devam etmiştir ve hiçbir yere sapmadan, NATO ülkeleri arasında harekatı etkileyecek boyutta bir görüş ayrılığına düşülmeden hızla sonuca gidilmiştir.

NATO üyesi ülkelerin kararlılığı sonucunda Haziran ayı içerisinde, çözüme yönelik çalışmalar başlamıştır. "Haziran ayı başında Federal Yugoslavya Cumhuriyeti Başkanı Slobodan Milosevic, Kosova üzerindeki savaşı sonuçlandırmak için tasarlanan teklifler dizisini kabul etmiştir. Milosevic'in bu şartları kabul ettiğini açıklaması üzerine NATO, 1999 Mayıs ayından beri sürdürmüş olduğu bombardımanı durdurmuştur. Başkan Milosevic, uzun süre kabul etmekte direndiği

¹²⁴ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.253

şartlardan en önemlilerinden birisi olan Kosova'daki Yugoslav kuvvetlerinin geri çekilmesi emrini vermiştir.”¹²⁵

Sırp askerlerinin geri çekilmesinin ardından Sırp lar tarafından Kosova'da soykırıma ve vahşet politikasına maruz kalarak bölgelerini terk eden çok sayıda Arnavut geri dönmeye başlamış, bunun aksine de çok sayıda sivil Sırp Kosova'dan kaçmıştır. Bu gelişmeler yaşanırken Arnavut nüfusa karşı Sırp saldırganlığı sonucu işlenen vahşetin boyutu, insanların acı dramı ve bu konudaki insana dehşet veren kanıtlar da hergeçen gün daha da belirginleşerek gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Ayrıca görülmüştür ki NATO hava saldırısı barış amacı taşımasına rağmen istemeden de olsa savaşa uygun bir ortam da yaratmıştır. Bu ortam, sivil Arnavut halkın büyük zararlar gördüğü Sırp saldırganlığına meşruiyet kazandıran bir ortam olmuştur.

3.6.2. Sırp ların Barış Planını Kabul Etmesi

Küresel güçlerin birlikte hareket etme arzusu barış planının kabul edilmesinde büyük rol oynamıştır. NATO'nun; BM Güvenlik Konseyi kararı olmaksızın bir devlete karşı yaptığı askeri müdahale her zaman tartışma konusu olmuştur. Tartışılan konu ise genellikle, sadece NATO'nun aldığı kararın böyle bir müdahale için tek başına yeterli olup olmadığı üzerine yapılmıştır. NATO ise bu tarz bir müdahalenin yasal olmadığını ancak meşru olduğunu savunmuştur. Başta ABD olmak üzere bu durum Libya müdahalesinde de görülmüştür. Müdahaleyi meşru kılan ise büyük insan hakları ihlalleri, soykırım, iç savaş gibi sebepler olmuştur.

Milosevic, yapılan müzakereler sonucunda AB ve BM delegesi olarak atanan Finlandiya başkanı Martti Ahtisari ve Boris Yeltsin'in delegesi Viktor Chernomyrdin tarafından masaya konan barış anlaşmasının şartlarını kabul etmiştir. “Anlaşmada temel olarak 3 nokta üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunlar şunlardır: 1) Tahkike açık tarzda bütün Sırp askeri polisinin ve paramiliter kuvvetlerin Kosova'dan hızla geri çekilmesi. 2) Kosova'da BM gözetimi altında etkili bir uluslar arası sivil ve güvenlik varlığının konuşlandırılması. Ki bu kuvvete önemli bir NATO katılımı olmasının yanında NATO'nun birleşik komuta ve kontrolü altında olacaktır.

¹²⁵ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.343

3)Bütün mültecilerin ve yer deşiştirmiş şahısların emniyetli ve serbest geri dönüşü sağlanacaktır. Geri çekilme sonrasında anlaşmaya varılan sayıda Yugoslav ve Sırp personelin özel bazı işlevler için geri dönüşlerine izin verilecektir.”¹²⁶ Bu anlaşma sonucunda; Milosevic NATO’nun ana taleplerini kabul etmiştir. NATO ise Kosova barışı koruma kuvveti görevini kendi üstüne almıştır. Ayrıca bu anlaşma başta ABD olmak üzere NATO’nun göstermiş olduğu kararlılığın bir sonucu olmuştur.

Miloseviç’in barış planını kabul etmesinde, hava harekâtından kara harekâtına doğru pozisyon değişikliğini Miloseviç’e ileterek etkili olan ABD başkanı Clinton, Belgrad’da sağlanan anlaşmayı memnuniyetle karşılamıştır. Clinton, 3 Haziran’da yapmış olduğu konuşmada “Geçmiş tecrübemize dayalı olarak çok dikkatli olmalıyız. Birincisi, Sırp liderliğinin bu şartları kabul ettiğine ve onları tam olarak yerine getireceğine dair açıklığa sahip olmalıyız. O zamana kadar ve Sırp kuvvetlerinin Kosova’dan gözlemlenebilir bir şekilde geri çekilinceye kadar, diplomatik olarak süreci izlemeye devam edeceğimiz gibi, aynı zamanda bizi bu noktaya getiren askeri çabalarımıza da devam edeceğiz” ifadelerini kullanmıştır. İngiltere başbakanı Tony Blair de anlaşmayı “iyi bir haber” olarak nitelemekle birlikte “haberlerin dikkatle ele alınması gerektiği” uyarısında bulunmuştur.¹²⁷ Anlaşmanın kabulünden sonrada çekilen Sırp askeri birliklerinin Kosovalı sivillere ve UÇK’ya yönelik olarak misilleme yapma uğraşını boşa çıkarmak için NATO Yugoslavya’da belirlediği hedeflere karşı hava saldırılarını gerçekleştirmiştir.

Sırp ve NATO askeri liderleri, 6 Haziran tarihinde Kosova-Makedonya sınırının Makedonya tarafında bulunan Kumanova’da müzakerelere başlamışlardır. “Müzakerelerle Kosova’dan planlı Sırp çekilişinin zamanlamasını ve güzergâhını belirlemek amaçlanmıştır. Yugoslav tarafının, ancak BM tarafından emredilen bir geri çekilmeye razı olacaklarını ifade ettikleri ileri sürülmüştür. Diğer yandan Sırp tarafının ortaya attığı bir diğer itiraz da, Sırp kuvvetlerinin geri çekilmesi konusunda UÇK’nın saldırı tehlikesini içermektedir.” NATO ve Yugoslav heyetleri arasındaki müzakereler sonrasında 9 Haziran tarihinde iki taraf arasında Askeri Teknik Anlaşma imzalanmıştır. “Sırbistan tarafı NATO’nun kararlılığını gördükten sonra taleplerinde çok fazla ısrarcı olmamıştır. Düşmanlıkların bitirilmesi temeli üzerine kurulan

¹²⁶ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.347

¹²⁷ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.348

anlaşma, 11 günlük aşama içerisinde Kosova'dan bütün Sırp kuvvetlerinin geri çekilmesini ve uluslararası güvenlik kuvvetinin Kosova'ya girişini içermektedir.”¹²⁸

NATO, Sırp tarafının vermiş olduğu güçlü teminata dayanarak yapmış olduğu bombardımanı anlaşmanın imzalanmasından hemen sonra durdurmuştur. Fakat NATO yetkilileri, daha önceden özellikle Bosna savaşı süresince edindikleri tecrübe ile bombardımanın sonlandırıldığının henüz resmi olarak açıklanmadığını sürekli olarak dile getirmiştir. Bunu yapmasındaki amaç Sırlara duyulan geçmişten gelen güvensizlik ve bulunulan ortamın hala gergin oluşundan kaynaklanmıştır. Anlaşmanın tamamen imzalanmasından sonra savaşın sona erdiği ilan edilmiştir.

Barış anlaşmanın işlevsellik kazanmasına yönelik olarak bir ortak uzlaşının sağlanması maksadıyla G-8 dışişleri bakanları 7 Haziran tarihinde Almanya'nın Bonn şehrinde toplanmıştır. “Toplantı boyunca yapılan müzakerelerde, Ahtisaari-Chernomyrdin Barış Anlaşmasının temel noktalarında işbirliği için bir BM Güvenlik Konseyi kararı ile anlaşmayı güvence altına almak amaçlanmıştır.” Üzerinde anlaşma sağlanan karar taslağı 10 Haziran tarihinde BM Güvenlik Konseyi'nin gündemine alınmış ve Çin'in çekimser kalmasının dışında diğer üyelerinin desteğiyle kabul edilmiştir. “BM Güvenlik Konseyi'nin 4011.oturumunda almış olduğu 1244 sayılı kararı, BM gözetimi altında Kosova'da etkili uluslararası sivil ve güvenlik varlığının konuşlandırılmasını sağlamayı içermektedir.”¹²⁹

Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararının geçtiği 10 Haziran tarihinden kısa bir süre sonra, NATO büyükelçileri Brüksel'de toplanmışlar, Kosova'da konuşlandırılan barışı koruma kuvvetinin (KFOR) 50000 kişilik bir sayıya ulaştırılmasını onaylamışlardır. NATO, Kosova'yı beş ayrı bölgeye ayırmış, her bir bölgeyi de bir üye devletin kontrolü altına koymuştur. KFOR, General Jackson komutası altına konulmuştur.¹³⁰

NATO'nun birleşik bir komutanlık ve kontrolü altında konuşlandığı Güvenlik kuvvetinin varlığı Kosova'daki bütün halklar için güvenli bir çevre oluşturmuş, yer değiştirmiş mültecilerin evlerine güvenle geri dönmelerini

¹²⁸ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.351

¹²⁹ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.354

¹³⁰ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.359

sağlamıştır. Geçici olarak kurulan sivil yönetim ise, Kosova halkı için barışçı ve normal hayat şartlarını bir nebze de olsa garanti altına almış, demokratik biçimde kendini yönetebilen kurumların gelişmesini sağlamış ve sürekli gözetim altında tutmuştur.

Sonuç olarak, Rusya'nın çabalarıda sonuçsuz kalmamıştır ve bu durum o zaman için Soğuk Savaştan çıkmış ve ABD'ye göre geride kalmış olan Rusya'nın halen uluslararası saygınlığının nasıl olduğunu da göstermiştir. Rusya BM'ye rağmen NATO'nun askeri müdahalesini engelleyememiştir ancak tüm sorunlara karşı hem müdahale sürecinde hemde özellikle sonrasında BM'yi devreye sokmuştur. O zaman için ekonomik kriz ve Soğuk Savaş sonrası sorunları ile uğraşan Rusya için BM'yi sürekli olarak devrede tutabilmiş olması da önemli bir nokta olarak değerlendirilebilir.

3.6.3. Kosovada Barışın Korunması Çalışmaları

3.6.3.1. Savaş Suçlarının Ortaya Çıkarılması

Savaş suçlarının ortaya çıkarılması kapsamında, işlenen suçlardan özellikle insanlığa karşı işlenen suçlar daha önem arz etmektedir. Bahse konu bölge yani Balkanlarla ilgili olarak yakın geçmişimizde akla gelen insanlık suçları zamanın Sırp lideri ve yönetimi tarafından işlenmiş olan suçlardır. İlk olarak Bosna'da yaşananlar akla gelirken daha sonrada Kosova'da yaşananlar akla gelmektedir. Sırpların yapmış olduğu katliama varan zulüm ortadadır. Yapılan bu suçların uluslararası düzeyde yargılaması yapılmıştır. Zamanın Sırp lideri insanlığa karşı açıkça suç işlemiştir.

“Uluslararası içtihat yalnızca gerçek kişilerin fiilen bu suçu işleyebileceğini kabul etmiştir. Nitekim Nuremberg Uluslararası Askeri Mahkemesi kararında uluslar arası hukukun yaptırımı olarak suçların cezalandırılmasının soyut birimlerin değil yalnızca bunları işleyen gerçek kişilerin olabileceğini bildirmektedir. Bu yaklaşım Eski Yugoslavya Uluslar arası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 6.

Maddesinde ve Ruanda Uluslar arası Mahkemesi Statüsünün 5. Maddesinde açıkça teyid edilmektedir.”¹³¹

Bu konu ile ilgili olarak; “ 17.7.1998 tarihinde Roma’da kabul edilen Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 7/1. Maddesi insanlığa karşı suçları, bir sivil halka karşı genel ya da sistematik bir biçimde girilen saldırılara bağlı ve bu saldırının bilincinde olarak işlenen aşağıdaki fiiller olarak belirtmektedir. Kasten öldürme; toplu yok etme; köleleştirme; halkın sürülmesi ya da zorla nakli; uluslararası hukukun temel hükümlerinin ihlali sonucu hapsedme ya da fizik özgürlüğünden başka biçimde ağır yoksun bırakma; işkence; ırza geçme, cinsel köleleştirme, fuhuşa zorlama, hamileliğe zorlama, zorla kısırlaştırma ve benzer her türlü öteki cinsel zorlama; siyasal, ırkçı, ulusal, etnik, kültürel, dinsel ya da cinsel nedenlerle ya da uluslararası hukukta kabul edilemez olarak benimsenen evrensel başka ölçütlere bağlı olarak herhangi bir gruba ya da herhangi bir belirlenebilir topluluğa zulmetme; zorla kaybetme; hiç canlı bırakmama emrinde bulunma; fizik bütünlüğe ya da fizik ya da ruh sağlığına ağır kayıplara ya da büyük acılara bilinçli olacak nitelikte öteki insanlık dışı muameleler”¹³²

NATO hava hareketinin sona ermesi ve Sırp kuvvetlerin geri çekilmesini tamamlamasının ardından yeni bir sürece girilmiştir. Bu süreç büyük ölçüde Kosova’da Milosevic yönetimi tarafından işlenen katliamların, kısaca savaş suçlarının tespit edilmesi süreci olmuştur. Bu süreç hiçte kolay bir süreç olmamıştır. Bu süreçte, hem uluslararası hukuku hiçe sayan Milosevic yönetiminin işledikleri suçların, yaptıkları etnik temizliğin tespiti yapılmaya çalışılmış hem de bu bölgede yıllardır yaşanan acı olayların tekrarlanmaması maksadıyla Sırp arasında artan ve şiddete dönüşen aşırı milliyetçilik duygularının rayına oturtulması için çalışılmıştır.

Yugoslav kuvvetlerinin Kosova’dan çekilmesinden sonra, uluslararası mahkemeden saha inceleme uzmanları Haziran ortalarında ve sonunda, eski Yugoslavya topraklarındaki artan Sırp savaş suçlarıyla ilgili raporları incelemek üzere bölgeye gelmişlerdir. Uzmanların haziran sonuna kadar yaptıkları incelemelerde, Sırp kuvvetlerinin etnik Arnavut sivillerine karşı işledikleri çok

¹³¹ Hüseyin Pazarcı, Uluslararası Hukuk, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013, s.662

¹³² Pazarcı, a.g.k. , s.657

büyük ölçekli vahşetin artan delillerine şahit olmuşlardır.¹³³ Uluslararası Savaş Suçları mahkemesi uzmanlarının yapmış olduğu tespitler, Milosevic yönetimini, işledikleri savaş suçlarına deliller bulunması sebebiyle sıkıntıya sokmuştur. Ayrıca İsviçre de bu kapsamda Miloseviç'in mal varlığını tamamen dondurarak ekonomik olarak sıkıştırmıştır.

3.6.3.2. BM Geçici Yönetim Misyonu (UNMIK) Yapılanması

Sırp kuvvetlerinin Kosova'yı terk etmesinin ardından Kosova'da UNMIK'in yapılandırılması ve görev dağılımının gerçekleştirilmesi çalışmaları başlamıştır. BM'in UNMIK kanalıyla Kosova'da üstleneceği görev yapılan faaliyetlere büyük ölçüde meşruiyet kazandırmış olmasından dolayı son derece önemli olmuştur. Çünkü NATO'nun yapmış olduğu müdahaleden sonra devreye BM'in sokulması uluslararası alanda, müdahaleye karşı oluşan tepkileri biraz olsun azaltmıştır.

UNMIK'in çalışmalarının özelde Sırbistan ve Kosova, genelde Balkanlar bölgesinde uluslararası barış ve güvenliğe hizmet etmesi, istikrarın yerleşmesi ve bölgedeki düşük refah seviyesinin yükseltilmesine katkı yapması için çaba harcanmıştır. Çalışmaların özünde Sırbistan kamuoyunun beklentileri ile Kosovalı Arnavut halkın beklentilerinin dengeli biçimde karşılanabilmesi yer almıştır. Çalışmaların hedefinde ise yaşanan acı olayların tekrar yaşanmaması için sağlam siyasi yapı oluşturulması yer almıştır.

Kurulacak dengenin Kosovalı Arnavut çoğunlukla, Kosovalı Sırp azınlık arasında ortak anlayışa dayalı bir siyasi kültürün temelinin oluşumuna hizmet etmesine çalışılmıştır. Bu siyasi kültürün tüm etnik gruplara azda olsa hitap etmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmaların yapılması görevi UNMIK'in sorumluluğunda toplanmıştır.

BM Genel Sekreteri Kofi Annan, "2 Temmuz'da Fransız Sağlık Bakanı Bernard Kouchner'ı UNMIK'i yönetmek üzere özel temsilci tayin etmiştir." UNMIK'in başına bir Fransız'ın getirilmesi Sırbistan'da oluşabilecek olası tepkileri hafifletmeye yönelik olmuştur. Çünkü Fransa, BM Güvenlik Konseyi'nde Sırbistan'a

¹³³ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.383

yönelik önlemlerin yumuşatılmasında, AB ve NATO içerisinde Sırbistan'a karşı daha ılımlı bir hava sergilenmesinde rol oynamıştır.¹³⁴

UNMIK'in başına Fransız devlet adamı Bernard Kouchner'in atanmasından sonra, bu görevinde kendisine yardım edecek ekibinde de belirli bir denge korunmuştur. Kouchner'a yardımcı olmak üzere, baş özel temsilci olarak ABD'li James P. Covey ve çok özel sorumluluklara sahip dört özel yardımcı temsilcisi atanmıştır. Bunlar: Kurumsal yapılandırmadan sorumlu Hollandalı Daan Everts, insani harekâtlardan sorumlu Yeni Zelandalı Dennis McNamara, geçici sivil yönetimde görevli Fransız Dominique Vian, yeniden yapılandırmadan sorumlu İngiltere'den Jolly Dixon.¹³⁵

Sırp'ların Fransız bir kişinin görevlendirilmesini olumlu görmeleri kadar, Kosovalı Arnavutlarda Ruslar'ın Kosova'da görev almasına o kadar olumsuz bakmıştır. Çünkü Kosovalı Arnavutlar her zaman için Rusları Kosova'nın bağımsızlığının önünde büyük bir engel olarak görmüştür. Kosovalı Arnavutlar Rus askerlerinin kendi topraklarında dolaşmalarını uluslararası görev kapsamında gelseler bile istememişlerdir. Rusya bilindiği üzere Sırbistan'ın çok yakın dostu, etnik olarak akrabası ve uluslar arası camiada abisi konumundadır ve hiçbir zaman ABD güdümündeki bağımsız bir Kosova Devleti'ni istememiştir.

3.6.3.3. BM Barışı Koruma Faaliyetlerinde Yaşanan Gelişmeler

Sırp kuvvetlerinin Kosova'yı tahliyesinden sonra KFOR içinde yer alan askeri birlikler kendilerine verilen sorumluluk bölgelerinde konuşlanmıştır. KFOR kuvvetlerinin konuşlanmasının ardından geçen zaman içerisinde en önemli görevlerinden birisi, Sırp'lar ve Arnavut unsurlar arasında çıkabilecek muhtemel bir çatışmayı engellemek olmuştur. O dönemde yaşanan bazı olaylar ise bu görevin tam anlamıyla yerine getirilemediği şüphelerini arttırmıştır. Bu durum KFOR kuvvetlerinin tam olarak hazır olamamasından kaynaklanmıştır.

1999 Yılı Eylül ayı içerisinde şiddet olaylarının gittikçe tırmanması üzerine KFOR, 13 Eylül tarihinde yapmış olduğu bir açıklamayla, "Sırp para-militer

¹³⁴ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.392

¹³⁵ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.393

grularının Kosova'ya tekrar girerek, eyaleti istikrarsızlaştırma yönünde teşebbüslerde bulunduğundan dolayı uyarıda bulunmuştur.”¹³⁶ Çünkü belirli bir süre daha Milosevic'in KFOR'u yıpratarak başarısız olmasını sağlama ve bölgenin istikrara kavuşmaması için yaptığı eylemler sürmüştür. Bu eylemlerin ardında Sırbistanın tam desteği olduğu unutulmamalıdır.

Kosova yıllarca yaşanan olaylar sebebiyle her yönden yıpranmıştır. Yugoslavya döneminde de ekonomik yönden geri olan bölge yaşanan savaş ile birlikte yaşanılmaz hale gelmiştir. Savaşın yaralarının daha da artmasında aynı zamanda Sırpların uyguladığı ambargolar, diğer ülke sınırlarda yaşanan zorluklar etkili olmuştur. Ayrıca yakın bölgede kötü hatıralarıyla bir Bosna katliamı biteli 4-5 yıl olmuştur. Genel olarak bakıldığında o dönemde tüm Balkan devletleri Yunanistan hariç ekonomik ve gelişmişlik yönünden kötü durumdadırlar. Günümüzde dahi Balkanlar'daki en fakir ülkelerden birinin Kosova olduğu görülmektedir.

Kosova'nın ekonomik yönden desteklenmesi ve yeniden inşası için yardımlar savaşın hemen ardından gündeme gelmiştir. Ancak yapılan yardımlar ve destekler tam yeterli olmamıştır. Kosova'da ekonominin kısa zamanda biraz olsun canlanması için bağış yoluyla nakit para girişi sağlanması düşünülmüştür. Ayrıca orta ve uzun vadeli olarak çeşitli ekonomik çareler öne sürülmüştür. İnsanlar Avrupa'nın yanı başında Sırplar'ın zulmünden ve savaştan sonra birde harabe şehirler ve fakirlikle karşı karşıya kalmıştır. Bu durum dünya kamuoyunun da dikkatini çekmiştir.

Kosova'nın yeniden inşası için, Bağış Konferansı düzenlenmiş ve katılımcı ülkeler farklı düzeylerde mali yardım sözü vermiştir. “Bu kapsamda, bağışçı hükümetlerin maliye bakanları IMF/DB'nın 28 Eylül'deki yıllık toplantısında, Kosova'nın yeniden inşası programını tartışmak için bir araya gelmişlerdir. Kosova'daki BM özel temsilcisinin yardımcısı Jolly Dixon, bölgenin bombalanmış olduğunu, ekonominin canlandırılması için küçük ve orta ölçekli kamu şirketlerinin üretimlerini arttırmak amacıyla özelleştirilmesini teklif etmiştir.”¹³⁷

¹³⁶ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.428

¹³⁷ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.432

Bağışta bulunacak hükümetler ise Temmuz 1999’da yapmış oldukları ilk toplantıda Kosova için sağladıkları katkı, 2,1 milyar dolar civarında olmuştur. İkinci toplantının kasım ayında olması tasarlanmıştır. Yunan hükümeti, 22 Eylül tarihinde Balkanlar ekonomisinin yeniden inşası için 100 milyar drahmilik bir yardım paketi onaylamıştır. Beş yıllık bu yardım programının Ocak 2000’de başlaması öngörölmüştür.¹³⁸

¹³⁸ Emiroğlu, a.g.k. , 2010, s.433

4. KOSOVA’NIN BAĞIMSIZLIK SÜRECİ

4.1. Uluslararası Hukukta Toprak Bütünlüğü ve Self-Determinasyon

Devlet; aralarında çeşitli bağlar olan belirli bir insan topluluğunun, belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olmalarıyla oluşturdukları bir varlıktır. Rastgele bir araya gelmiş insan toplulukları devlet oluşturamazlar. Bahse konu insan topluluğunun birlikteliği süreklilik arz etmeli çok önceden beri gelmelidir.

Bir devletin kurulabilmesi için, insan topluluğu ve ülke unsurları gereklidir. İnsan topluluğu ve ülke unsurları, bizatihi, devlet oluşturamazlar. Devletin oluşması için, insan topluluğunun belli bir toprak parçası üzerinde egemen olması gerekir. O halde, yeni bir devlet kurmak isteyen insan topluluğunun yapması gereken şey, mevcut devletin egemenliği altında bulunan ülkenin tamamını veya bir kısmını o devletin egemenliğinden kurtarmak ve onun üzerinde kendi egemenliğini kurmaktır. Bunu yapmanın iki yolu vardır. Birincisi, “barışçıl yoldur” ancak tarihte egemenlik kurmak bakımından barışçı yollardan ziyade “kuvvet kullanımı yoluyla” egemenlik kurulduğu görülmüştür.¹³⁹

Devletlerin kurulması ve uluslararası alanda gerçekleştirdiği faaliyetler uluslararası hukukun gözetimi altında gerçekleştirilir. Devletlerin iç hukukuna nazaran yumuşak kurallardan ve uygulamalardan oluşan uluslararası hukuk, genellikle güçlü devletler tarafından değiştirilmektedir. Çıkarlarına bir zarar gelmediği sürece diğer devletlerde bu değişimlere uyum göstermektedirler. Bunun asıl sebebi; Uluslararası alanda kuralları koyan ve kurallara uyulmadığı takdirde devletleri cezalandıracak güçlü bir otoritenin bulunmayışıdır.

Yeni devletlerin uluslararası alanda tanınması sorunu da çoğu kez diğer devletlerin çıkar çatışmalarına ve güç elde etme mücadelelerine konu olmaktadır. Normalde, bir devletin ülkesinde yeni bir devletin doğuşu, ya bir gelişme sonucunda, ya da isyanla olur. Her iki durumda da, sorunun yaşandığı toprak parçasında sürekli ve etkin bir devlet kurulana kadar, bu durum, o devletin içişlerini ilgilendiren ve milli yetkisi içinde bulunan bir sorun olarak değerlendirilir. Bağımsızlığını ilan eden

¹³⁹ Kemal Gözler, Anayasa Hukukunun Genel Esasları Ders Kitabı, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa, 2012, s.136

bölge, diğer devletler tarafından tanınana kadar milletlerarası hukuk açısından sadece bir vakıadır.¹⁴⁰

“Eğer bir devlet, devletin oluşması için gerekli olan şartlara (insan topluluğu, ülke, bağımsız bir kamu otoritesi) sahip olsa bile, uluslararası hukuk bakımından varolabilmesi için tanınması vazgeçilmez bir koşul mudur? Yoksa devletin oluşması için gerekli olan şartlara sahip olan bir birim, öteki devletlerce tanınmasa da uluslararası hukukta geçerli olan devlet olma koşullarına sahip midir?”¹⁴¹

Bu konu tartışmalı olsa da uluslararası hukuk uzmanları çoğunlukla bir devletin tanınması işlemini kurucu bir öge olarak değil, “durumu açıklığa kavuşturan, açıklayıcı bir işlem olarak” değerlendirmektedirler. Bu konuda, Polonya Devleti’nin 1919’da tanınması işlemini değerlendiren Karma Hakemlik Mahkemesi’nin verdiği yanıt oldukça değerli bir örnektir. ”Uluslararası hukuk yazarlarının büyük çoğunluğunca yerinde olarak kabul edilen görüşe göre, bir devletin tanınması kurucu değil, yalnızca açıklayıcıdır. Devlet kendiliğinden vardır ve tanıma bu işlemde bulunan devletlerce onun varlığının duyurulmasından başka bir şey değildir.”¹⁴²

Şunu da belirtmek gerekir ki, bir devletin diğer devletler tarafından tanınması uluslararası hukuk açısından tamamen değersiz bir gelişme olarak görülemez. Çünkü bir devletin bağımsızlığını tanıyan ve bunu ilan eden devletler, tanınan devlet ile aralarında birtakım resmi işlemler de başlatırlar. Tanıma ile birlikte bir devlet diğer devlet ile arasında bulunan belirsiz uluslararası ilişkiyi bitirir ve ilişkilerini hukuksal bir zemine oturtur. Ayrıca bir devletin, bağımsızlığını ilan eden diğer bir devleti tanınması uluslararası alanda diğer devletler açısından bir bağlayıcılık yaratmaz, sadece oluşan devleti tanımış olan ülke uluslararası hukuk açısından bir sorumluluk altına girer.

Devletleri tanımada uluslararası hukukun herhangi bir sınırlama getirip getirmediği konusu oldukça tartışmalıdır. Öğreti ve uygulama bir devletin tanınması için genellikle bağımsız bir yönetimin belirli bir ülke üzerinde fiili bir otorite kurmuş

¹⁴⁰ Sevin Toluner, ‘Milletlerarası Hukuk Dersleri’ , Beta Yayıncılık, İstanbul, 1996, s.22.

¹⁴¹ Hüseyin Pazarcı, ‘Uluslararası Hukuk’ , Turhan Kitabevi, Ankara, 2004, s.336

¹⁴² Pazarcı, a.g.k. , s.337.

olması koşullarının arandığını göstermektedir. Yine, uygulanan uluslararası hukuka göre tanıma birtakım koşullara da bağlanmıştır. Bunlar: Öteki devletlerin içişlerine karışmama, kuvvete başvurma yasaklanması ve halkların kendi kaderini kendi tayin etmesi (selfdeterminasyon).¹⁴³ Görüldüğü gibi uluslararası hukuk açısından da yeni devletlerin ortaya çıkması hususunda tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Görüş ayrılığı self-determinasyon ilkesi ile devletlerin içişlerine karışmama ilkesinin birbirleri ile çakışmasından kaynaklanmaktadır.

Self-determinasyon İlkesi, kaynak olarak milliyetçilik ve demokrasinin birlikte geliştiği Avrupa Medeniyeti'ne dayanmaktadır. Bu ilke, teorik olarak ilk kez Birinci Dünya Savaşı sonrası ortaya konmuştur. İlk ortaya koyan da, kendisi de bir hukukçu olan ABD Başkanı Woodrow Wilson'dur. Birinci Dünya Savaşı'nın sonrasında diplomatik anlamda yeni düzenlemeler içeren Wilson İlkeleri içinde, self-determinasyon ilkesi de mevcuttur. Bu ilke özellikle, dağılan imparatorlukların ardından ortada kalan etnik gruplar ile Afrika'da, Asya'da yaşayan, sömürgecilikten etkilenmiş halklar için ortaya atılmıştır. Ancak ABD Başkanı'nın yoğun çabalarına rağmen, Birinci Dünya Savaşı sonrası oluşturulan Milletler Cemiyeti, Avrupalı sömürgeci devletlerin de baskısıyla self-determinasyon ilkesini geçerli olarak saymamıştır.

Kendi kaderini tayin etme talebinin kaynaklandığı çok yönlü seküler dinamik hiçbir zaman yerinde saymaz. Bu dinamik kutsal krallık hakkına dayalı bütün emperyal oluşumlar kadar, komünist federasyonlar gibi ideokratik imparatorlukların, ya da ideolojik olarak sanayi "uygarlığı"nın üstünlüğü üzerine kurulu Avrupa demokrasilerinin sömürgeci imparatorlukların meşruiyetlerini ellerinden alan büyük dalgaya, "dünyanın büyüünün bozulması"na bağlanabilir.¹⁴⁴

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, durum, kısmen de olsa değişmiştir. Milletler Cemiyeti'nin yerini alan, Birleşmiş Milletler, dünyayı tekrar İkinci Dünya Savaşı gibi bir savaşla karşı karşıya bırakmamak için titizlikle çalışmaya başlamış ve yeni düzenlemeler ortaya koymuştur. "Birleşmiş Milletler Şartı, devletlerarası ilişkilere

¹⁴³ Pazarcı, a.g.k. , s.338.

¹⁴⁴ Jean Leca, Uluslar ve milliyetçilikler, (Joseph Krulic, Kendi Kaderini Tayin Etmenin Çelişkileri), Metis Yayınları, İstanbul, 1998, s.70

bir düzen getirmekle kalmamış, devamlı bir barış ve güvenliğin sağlanması için, devlet ile kişi arasındaki ilişkileri de öngören bazı hükümlere yer vermiştir. Şart'ın 1.maddesinin 2.fikrasında 'milletler arasında halkların eşit hakları ve kendi geleceklerini kendilerinin kararlaştırması ilkesine saygı esasına dayalı dostane ilişkilerin geliştirilmesi' , 3.fikrasında ise 'insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygıyı geliştirmek ve teşvik etmek' BM Teşkilatı'nın amaç ve ilkeleri arasında sayılmıştır. Ayrıca, Şart'ın muhtar olmayan ülkelerle ilgili 10. Bölümü' nde ve vesayet altındaki ülkelerle ilgili 12. Bölümü' nde, bu ülkeler halklarının kendilerini idare etme yeteneğini kazanmaları bir amaç olarak kabul edilmiştir.”¹⁴⁵

Self-determinasyon ilkesine BM Şartı' nda da değinilmiş olmasına rağmen, uzun süre, bu hükmün nasıl ve ne şekilde uygulanacağı konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Birçok uzman, bu hükmün kendiliğinden uygulanma niteliğine sahip olmadığını ve BM'ye üye devletlere çerçevesi belirli olan bir görev yüklediği görüşüne sahip olmuştur. “Hangi halkların neyi kararlaştırma hakkı” sorusu bir türlü net olarak açıklığa kavuşturulamamıştır.”¹⁴⁶

1960 tarihli, Sömürge Ülke ve Halklarına Bağımsızlık Verilmesine Dair Deklarasyon, 1514 No'lu karar olarak BM kayıtlarına girmiştir. Bu bildirmede, self determinasyon konusu işlenmiş ve bu konuda şu notu kayıtlara düşmemizi sağlamıştır: ‘Tüm halklar self-determinasyon hakkına sahiptir, bu hakkın verdiği destekle tüm insanlar, politik statülerini serbestçe düzenleyebilir, serbestçe ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimlerini sağlayabilirler’¹⁴⁷

BM tarafından hazırlanmış olan bu bildirmede dikkat çekiçi olan unsurlardan biri, ‘self-determinasyonun tüm halklar için tanınmış olmakla birlikte, 1.maddesinde halkların yabancı baskı, sömürü ve egemenliğine tabii olmalarının, temel insan haklarına, BM Antlaşması'na ve uluslararası barış ve işbirliğine aykırılığını vurgulayarak self-determinasyon hakkı öznesini sömürge devletleri ile sınırlamasıdır. Bildirme'nin 6.maddesinde ise ulusal birlik ve devletlerin ülke bütünlüğünü tehlikeye atacak ve bozacak her türlü girişimin, BM Antlaşması'na aykırı olduğu

¹⁴⁵ Toluner, a.g.k. , s.29.

¹⁴⁶ Toluner, a.g.k. , s.29.

¹⁴⁷ Malcolm Shaw, 'International Law', Cambridge University Press, Cambridge, 1997, s.178

belirtilmiştir.¹⁴⁸ Bu çerçevede, self-determinasyon hakkının pratikte, sömürge durumunda olan bölgeler için geçerli olduğu ortaya konmuştur.

BM Genel Kurulu'nun 24 Ekim 1970 tarihinde 2625(XXV) sayılı kararı ile kabul ettiği 'Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve işbirliği ile ilgili Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirgesi' , halkların eşit hakları ve bu haklara uyulması prensibi tüm halklar için bir hak, devletler için ise uyulması gereken bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir. Ancak, ülke bütünlüğünün korunması ilkesinin ise self-determinasyondan önce geldiği de belirtilmiştir.¹⁴⁹

Bildirge ile birlikte; bağımsız bir devletin kurulması, bağımsız bir devlet ile serbestçe birleşebilme veya serbestçe tayin edilecek diğer herhangi bir statüye girmeyi self-determinasyon hakkının kullanılması olarak nitelendirilmiştir. Diğer devletlerin de buna saygı göstermelidir, çünkü yukarıdaki tarzda yapılabilecek faaliyetler o ülkenin kendi işlerine ait bir sorundur.

BM uygulaması, görüldüğü gibi, daha başlangıçtan itibaren, mevcut bir devletin sömürge ülkeleri dışındaki ülkesi içinde yaşayan halklar bakımından böyle bir talebi kabul edemeyeceğini ortaya koymuştur. 'Self-determinasyon hakkı, sömürgeler dışında bir devletten ayrılma hakkını vermemektedir. Ulusal kurtuluş hareketleri için konuya bakıldığında da açıklıkla söyleyebiliriz ki, ulusal kurtuluş hareketlerinin de ancak sömürgelikten kurtulma durumunda self-determinasyon hakkı vardır.'¹⁵⁰ BM, her zaman için sömürgelikten kurtulma dışında, devletlerin toprak bütünlüğünü desteklemiştir.

Self-determinasyon ilkesi, daha çok sömürge durumunda olan devletlerle ilgili olduğu için, bu devletlerin bulunduğu coğrafyalardaki örgütler de self-determinasyon ilkesinin gelişiminde önemli rol oynamışlardır. Örneğin, Afrika Birliği'nin, self-determinasyonun bir hak olarak gelişiminde ve sonuçlar doğurmasında önemli katkıları olmuştur. Afrika Birliği'ne göre; 'Halkların kendi kaderlerini kendilerinin belirleyebilmeleri, her yerde ve her zaman geçerli, istisnalara

¹⁴⁸ M.Akif Kütükçü, 'Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri', s.268 http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5CM.Akif%20KÜTÜKÇÜ%5C259-276.pdf (10.03.2013)

¹⁴⁹ Ali Karaosmanoglu, 'Kendi Kaderini Tayin, Ülke Bütünlüğü, Uluslararası İstikrar ve Demokrasi' , Dogu-Bati Dergisi, Yıl 6, Sayı 24, (Ağustos, Eylül, Ekim), 2003, s.69.

¹⁵⁰ Pazarcı, a.g.k. , s.349.

yer vermeyen bir hak durumundadır ve kuvvet kullanmanın yasaklanması, barışçı çözüm ve içişlerine karışmama ilkelerine oranla önceliğe sahiptir.¹⁵¹

Self-determinasyon hakkı ‘ülkelerin toprak bütünlüklerine zarar vermeme koşuluyla’ 1989 Viyana Belgesi ve 1991 Moskova Belgesi de yer almıştır. Ancak, bu belgelerde de ülkelerin toprak bütünlüğü ilkesi, self determinasyon ilkesinin önünde yer almıştır ve öncelik toprak bütünlüğüne verilmiştir.

Halkların kendi kaderini tayin etmesi mantığı, devletlerin çoğalmasını da beraberinde getirir. 1914’te yaklaşık 50 olan devlet sayısı, 1920’de 60’ı, 1974’de sömürgeciliğinin çözülmesinin ardından 150’yi, 1995’te ise 190’ı geçti. Oysa çok basit matematiksel nedenlerle, devletlerarası sahnede aktörlerin sayısının çoğalması savaş sayısının artmasına yol açıyor. “Soğuk savaş sonrası” savaşlar (Kafkasya, eski Yugoslavya ve Afrika’daki pek çok savaş, örneğin Liberya, Somali, Sudan, Rvanda, ve Burundi), aslında devletlerin gücünden değil, güçsüzlüklerinden ya da çözümlerinden doğdu.¹⁵²

Sonuç olarak; eski sömürge ülkeleri halklarına self-determinasyon hakkı verilirken, sömürge olmamasına rağmen baskı ve şiddet ile karşılaşan ve kendi geleceğini kendisi tayin etmek isteyen halklara bu hakkın tanınmaması büyük sorunları ortaya çıkarmıştır. BM Sözleşmesi ve diğer uluslararası belgeler üzerinde ciddi bir güncellemenin, BM üyesi devletlerin geniş katılımıyla yapılmasının zorunlu olduğu görülmüştür. Çünkü İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlayan ve 90’ lı yılların başlarında sona eren Soğuk Savaş dönemi mantığı ve ihtiyaçları çerçevesinde ortaya konmuş olan bu belgeler küresel dünyanın ihtiyaçlarına artık cevap veremez hale gelmiştir. Bu güncellemenin ne kadar gerekli olduğunun en güzel örneği de Kosova sorununda yaşanmıştır.

4.2. Kosova’nın SDR (Self-determinasyon) Kullanabilme Hakkı

BM İnsan Hakları Sözleşmesinin 1. Maddesi’ne göre bütün halklar SDR’ye sahiptir. “Potansiyel olarak sömürgeciliğin tasfiyesi çerçevesinde koloni toplumlarının ve yaşadığı ülkede kendini farklı hisseden etnik grupların da SDR

¹⁵¹ Karaosmanoglu, a.g.e. , s.71.

¹⁵² Jean Leca, a.g.k. , s.71

kullanma iddiasıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Sürekli Adalet Divanının 1930'da etnik gruplarla ilgili olarak yaptığı geleneksel tanımda yer alan objektif ve subjektif unsurların SDR iddiaları çerçevesinde yeniden kullanılması mümkündür. Bu tanıma göre etnik gruptan kastedilen muayyen, sınırlanabilen bir toprakta yaşayan, kendi ırk, din, dil veya kültürel özellikleri olan ve bu kendine ait özellikleri koruma iradesinde olan bir grup insandır. Azınlıkların himayesi statüsünden istifade eden ulusal azınlıklardan farklı olarak, bir etnik grubun SDR'ye istinat edebilmesi için yerleşik olduğu sınırlanabilen toprakta çoğunluğu teşkil etmesi gerekmektedir.”¹⁵³

Belirtilen bu kriterlerin Kosovalılar bakımından uygulanmıştır. “Bu durumunda, SDR'yi kullanma hakkına sahip bir halk ile karşı karşıya olduğumuz ortaya çıkmaktadır. Sınırlanabilir bir alan olarak Kosova'da yaşayan insanların % 90'ı Arnavuttur. Kosovalı Arnavutlar çoğunluk itibariyle müslümandır. Dini bakımdan bir homojenlik söz konusudur. Aynı durum dil bakımından da geçerlidir. Resmi dil Sırpça olmasına karşılık Kosovalılar Arnavutça ve Sırp Hırvatçası konuşmaktadır. 20. yüzyıla kadar Osmanlı egemenliğinde yaşayan Kosovalıların ortak tarihi bir mirası bulunmaktadır. Kosovalıların kendi kültür ve özelliklerini koruma iradesi 1991'de bağımsızlık için gerçekleştirdikleri referandumda da somutlaşmıştır. Kosovalı Arnavutlar Sırbistan'daki ikinci büyük etnik grup olarak Kosova'daki 1,6 milyon nüfusları ile Sırbistan'ın tüm nüfusunun % 17'sini oluşturmuştur. Ortaya konulan tablo halk kavramı ile ilgili tereddütler bulunmasına karşılık, Kosovalıların SDR'yi kullanma hakkına sahip olduğunu göstermektedir.” Bununla beraber 1244 sayılı BM kararında temkinli bir şekilde SDR'ye atıfta bulunulmaktan kaçınılmıştır. Bu formülasyona Kosova halkının, prensip olarak SDR iddia edemeyen azınlık olarak nitelendirilmek istenmesi iradesi yol açmıştır.¹⁵⁴

Ayrıca Kosovalıların ağır hukuk ihlallerinden kendilerini korumak için SDR'yi gündeme getirmeleri gayet doğal karşılanmalıdır. Sırpların Kosovalılara uyguladığı etnik temizlik operasyonları ve yapmış oldukları acımasız katliamlar Kosovalıların SDR iddialarına dayanak oluşturmuştur.

¹⁵³ Füsün Arsava, Self-Determinasyon Hakkı ve Kosova, Uluslar arası Hukuk ve Politika Dergisi, Usak yayınları, Ankara,2009, Cilt 5, No: 17, s.4,

¹⁵⁴ Arsava, a.g.e. , s.5,

Ulusal gruplar; “Uygulamada etnik yapı dikkate alınmadan yahut alınma olanağı bulunmaması nedeniyle savaş ertesini çizilen sınırlar sonucu oluşan azınlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun en çarpıcı örneklerini birinci dünya savaşı ertesini yapılan Paris anlaşmaları vermektedir. Birinci dünya savaşı ertesinde büyük bir Arnavutluğun yaratılması savaş galipleri tarafından uygun bulunmamış, Arnavutlar birçok devlete dağıtılmıştır. Yeni yaratılan “Artık Arnavutluk”, Arnavut halkının en fazla yarısını içine almıştır, diğer yarısı Karadağ’a, Mekodanya’ya ve Sırbistan’a (Kosova) dağıtılmıştır. Bir ulusal grubun SDR’ye istinat edebilmesi için gerekli olan etnik farklılık (dil, din, ırk, kültür) ve ayrı bir yerleşim alanında yaşama gibi unsurlar Kosovalılar için mevcuttur.”¹⁵⁵

4.3. Kosova’nın Bağımsızlığını İlan Etmesi

Kosova’da 17 Kasım 2001’de yapılan ilk seçimleri 23 Ekim 2004’teki seçimler izledi. Kosova başkanı İbrahim Rugova 2005 yılı içinde “Eninde sonunda bağımsız olacağız; ancak bunu hemen istiyoruz!” diyerek Kosova’nın bağımsızlığını istediğini açıkça ifade etmişti. Dışişleri Abdullah Gül’ün Ekim 2005 ayı içerisindeki resmi ziyaret sırasında Kosova Başbakanı Bayram Kosumi de bağımsızlık için Haziran 2006 tarihini zikretmişti. Rugova’nın ömrü, uğruna mücadele ettiği Kosova’nın bağımsızlığını görmeye yetmedi.¹⁵⁶

24 Temmuz 2006’da taraflar Marti Ahtisaari başkanlığında tekrar bir araya gelmiştir. Ancak nihai bir karar alınmadan toplantı dağılmıştır. Daha sonra 30 Eylül 2006’da Sırbistan Parlamentosu’nun Kosova’yı Sırbistan’ın entegre bir parçası olarak kabul eden yeni bir anayasayı oybirliği ile onaylaması üzerine UNMİK bir açıklama yaparak; “Tek taraflı bir hareketin nihai statüyü belirlemeyeceğini” bildirdi. Kosovalı Arnavut ve Sırları ortak bir noktada birleştirme girişimi başarısız olunca, ‘Ahtisaari’nin gözünde geriye sadece bağımsızlık seçeneği kalmıştır.’¹⁵⁷

2007 yılı içinde de Kosova ile ilgili gelişmeler devam etti. BM Özel temsilcisi Ahtisaari’nin Kosova için hazırlamış olduğu ‘Statü önerisi’ raporu, 2 Şubat

¹⁵⁵ Celalettin Yavuz, 2023 dergisi, “Balkanlaşan” Eski Yugoslavya’daki Gelişmeler ve Yeni Ülke Kosova, sayı 83, 15 Mart 2008, s.10

¹⁵⁶ Yavuz, a.g.e. , s.10

¹⁵⁷ Ali Balcı, “Kosova: Arnavut Sorununun Kilit Bölgesi”, İnat K. , Duran B. , Ataman M., Dünya Çatışmaları(3. Baskı), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010, s.763

2007 tarihinde Sırbistanlı ve Kosovalı yetkililere iletildi. 60 sayfayı bulan bu raporda her ne kadar bağımsızlık kelimesi geçmiyor ise de, yerel kumrular olgunlaşınca kadar uluslar arası askeri ve sivil varlığın devamı öngörülmekteydi. Keza, BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararından farklı olarak, Kosova'nın Sırbistan sınırları içinde olduğunu belirten herhangi bir ifadeye de yer verilmemektedir.¹⁵⁸

Kosova Meclisi milletvekilleri, 10 Ocak 2008'de, Kasım seçimlerinin galibi Kosova Demokratik Partisi(PDK) Lideri Haşim Taçi'yi Başbakan olarak seçti. Meclis, 15 bakanlıktan oluşan yeni hükümeti de onayladı. Koalisyon hükümeti PDK, LDK ve azınlık partilerden meydana geldi. Kosova'da Başkanlığa yeniden mevcut Başkanı ve Kosova Demokratik Birliği(LDK) lideri Fatmir Sejdiu, 5 yıllığına Kosova Başkanı olarak seçildi. Yeni Meclis, yeni Başbakan ve görev yeni seçim sonunda görev süresi uzatılan devlet başkanı ile Kosova, Rusya ve Sırbistan'ın şiddetli itirazlarına rağmen ABD ve AB'nin verdiği destekle 17 Şubat 2008'de Sırbistan'dan bağımsızlığını ilan etti.¹⁵⁹

Kosova'nın bağımsızlığı artık geri dönüşü olmayan bir duruma dönüşmüştür. Günümüz itibariyle, denetimli bağımsızlığı da kalkan Kosova 101 devlet tarafından tanınan bağımsız bir ülke olmuştur. Kosova'ya bağımsızlığı getiren doğal sebeplerin başında Yugoslavya'nın dağılma sürecinin hala devam ediyor olması gelmektedir. Bunun yanında Balkan Coğrafyası'nın kendine özgü yapısı ve etnik yapının durumu da etkili olmuştur. Bu unsurlar Kosova meselesinin bağımsızlıkla sonuçlanmasına yardım etmiş ve hatta bunu zorlamıştır.

Kosova'daki bağımsızlık kutlamalarına rağmen, Sırbistan'da bu harekete karşı sert çıkışlar gösterilmiş, gösteri yürüyüşleri yapılmıştır. Hatta Kosova'nın bağımsızlığına büyük destek verip Kosova'yı tanıyan ülkelerden Türkiye ve ABD'nin de bulunduğu Belgrad'taki bazı büyükelçilik binalarına saldırılar yapılmıştır. Bunlara ek olarak ülkenin kuzeyinde bulunan Mitroviça bölgesinde yoğun olarak yaşayan Sırlar gösteri düzenlemiş, zaman zaman çatışmalar yaşanmıştır. Balkanlarda Kosova nedeniyle yeni bir çatışma çıkması, pek çok kişi tarafından ortaya atılmıştır. Olanlar karşılık, Bosna-Hersek'teki Sırların bağımsızlık

¹⁵⁸ Yavuz, a.g.e. , s.11

¹⁵⁹ Yavuz, a.g.e. , s.11

talep edebileceği, Kosova'nın Arnavutluk'la birleşmeye kalkabileceği düşünceleri ortaya çıkmıştır.

O an için Kosova'daki NATO'nun KFOR gücünün bulunması, en azından Sırların öfke ve kışkırtmalara kapılıp acı olaylarla sonlanacak olaylar yapmasını frenlemiştir. Sırları bu konularda durduran diğer bir hususta AB üyeliği beklentileri olmuştur. Ayrıca Sırbistan, Kosova'nın diğer bölgelerinde oturan Sırp Azınlığın da Kosova'nın kuzeyine taşınmalarını istemiştir. Çünkü Sırbistan, Kuzey Kosova'nın ileride Sırbistan'a bağlanmasını da arka planda bir hedef olarak her zaman saklamıştır.

4.4. Kosova'nın Bağımsızlığının Yarattığı Uluslararası Etkiler

4.4.1. ABD ve AB Açısından Kosova'nın Bağımsızlığı

Kosova'nın bağımsızlık sürecini destekleyen ve bağımsızlığın en sıkı savunucularından biri de ABD olmuştur. ABD, Kosova'nın bağımsızlık kararını tanıdığını açıklayan 2. ülke olarak bu desteğini açıkça göstermiştir.¹⁶⁰ ABD'nin Kosova konusu ile bu kadar yakından ilgilenmesi, Arnavut halk üzerinde de olumlu etki yaratmıştır. Kosova halkının büyük bir kesimi, bağımsızlığın ABD ve NATO tarafından getirildiği görüşünde birleşmiştir.

Kosova bağımsızlığını kazandıktan sonra bu durumun ortaya çıkmasında büyük payı olan ABD'ye teşekkürü bir borç bilmiştir. Kosovalı Arnavutlar bağımsızlıklarını kutlarken kendi bayrakları yanında ABD bayrağını da ellerinde dolaştırmışlardır. ABD Kosova'yı kendisi için Balkanlara ve Ortadoğu'ya açılan bir kapı olarak görmektedir. ABD bu genç devlet içerisinde üsler bulundurarak bu yolla hem AB'yi hem Rusya'yı ve daha genişçe bir bölgeyi kontrol etmeyi amaçlamıştır. Çünkü Kosova her zaman için Ortadoğu'dan Avrupa'ya geçişte önemli bir geçiş noktası olmuştur. ABD çok öncelerden belirlemiş olduğu ve günümüzde de yürüttüğü projeleri için ilk adımlardan bir tanesini de bu bölgede atmıştır.

ABD'nin denizaşırı en büyük ikinci üssü olan Bondsteel Kampı Kosova'da bulunmaktadır. Almanya'daki üslerini kapatan ABD, 1999 yılında Kosova'da

¹⁶⁰ Kosova'nın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke Kosta Rika'dır

kurduğu bu üs ile bölge üzerindeki etkinliğini güçlendirmek istemektedir. Ayrıca bu sayede, Rusya ve AB'nin bölgeyi ele geçirmesini önleyip enerji boru hatları ile AB'yi denetim altında tutarken Rusya'ya karşı yeni bir çevreleme politikasının bir ayağını gerçekleştirmiş olacaktır. Bunun yanı sıra Balkanlar, ABD'nin Kafkaslar ve Ortadoğu gibi alanlara müdahalesinde bir üs işlevi görecektir.¹⁶¹

Balkan coğrafyası Asya ve Ortadoğu ile Avrupa arasında köprü rolü oynamaktadır. Balkanlar'da yaşanabilecek bir istikrarsızlık her zaman Avrupa Birliği'ni de etkileyebilecektir. Avrupa Birliği bölgeyi tam olarak kontrol altında tutarak, Rusya ve ABD gibi büyük güçlerin bölgeye kendisinden daha fazla hakim olmasını her zaman engellemek istemiştir ancak bakıldığında bunda çokta başarılı olamamıştır. Özellikle Almanya tarihten gelen nedenlerden dolayı bölgeyle dolayısıyla Kosova ile yakından ilgilenmiştir ve her fırsatta Kosova'nın bağımsızlığına olan desteğini Hırvatistan ve Slovenya örneklerinde olduğu gibi göstermiştir.

AB, Kosova konusunda kendi içerisinde zaman zaman çelişkiye düşsede AB'nin itici gücü durumunda olan Almanya Kosova'nın bağımsızlığını desteklemiştir ve Sırlara yönelik yapılan harekattada bu yönde tavır almıştır. AB Balkanlarda daha önce yaşanan Bosna Savaşı'nda güvenlik mekanizmalarını tam olarak harekete geçirememiş, yanı başında yaşanan olaylara tam anlamıyla müdahale edememiştir. AB sınırlarını genişletmek isteginde olmuştur ve olacaktır. Ancak bunu yaparkende gücünü ve istikrarını göstermesi gerekmiştir. Bu konuda Kosova iyi bir sınav olmuştur. Asıl olması gereken ise AB içerisinde ve yakınında artık bu türden olayların olmamasıdır. AB Kosova'nın bağımsızlığını destekleyerek Balkanlar'ın yeni bir şekil almasını sağlamış, bu sayede Rus etkisini azaltmaya çalışmıştır. Ayrıca gelinen bu aşama ile Kosova'nın bağımsızlığını tanımayacağını açıklayan Sırbistan'a karşı AB üyeliği kozunun kullanılması daha etkili hale gelmiştir.

AB, Kosova Sorunu'nu kendisi için bir sembol haline getirmiş ve bu bölgenin esenlik içinde siyasi, askeri ve ekonomik açılardan dengede tutulmasına çok büyük önem vermiştir. Küresel bir güç olduğunu tüm dünyaya ilan etmek isteyen AB ise

¹⁶¹ Halis Ayhan, Kosova'nın Bağımsızlığı Sürecinde Uluslararası Güçlerin ve Türkiye'nin Tutumu, Avrasya Etüdleri, Sayı 33, Ankara, 2008, s.19

öncelikle kendi kıtasındaki sorunların halletmeye başlaması gerektiğini anlamış ve Bosna Savaşı sırasında uyguladığı yanlış politikalarla zarar görmüş olan birliğin saygınlığını kurtarmak için Kosova’da yaşananların iyi bir fırsat olduğunun bilincine varmıştır.

4.4.2. Rusya ve Çin Açısından Kosova’nın Bağımsızlığı

Rusya tarihsel Ortodoks müttefiki olan Sırbistan’ı Kosova konusunda yalnız bırakmak istememiştir. Bunun yanında içsel sebepleri ve BM’de etkin bir güç pozisyonunu geliştirme kaygısı, Rusya’yı Kosova’nın bağımsızlığına karşı çıkmaya itmiştir. “Enerjinin hızla artan stratejik önemini de kullanan Rusya, Kosova’nın bağımsızlığına karşı çıkmakla bazı ekonomik çıkarlar da sağlamaktadır. Nitekim Rusya ile Sırbistan arasında Sırp petrol sanayisi NIS’in hisselerinin %51’inin Rus enerji devi Gazprom’a satılmasını öngören bir anlaşma imzalanmıştır. Benzer şekilde Rusya Bulgaristan ile de enerji konusunda anlaşma yapmıştır. Bundan hareketle Rusya’nın bölgede Slav-Ortodoks ittifakını yeniden güçlendirme hedefini de taşıdığını söylemek mümkündür.”¹⁶²

Rusya Kosova’nın bağımsızlığına karşı yapabildiğinin en fazlası ölçüsünde karşı çıkmıştır. Halen dahi günümüzde Kosova’yı devlet olarak tanımamaktadır. Bunun sebeplerinden bir tanesi beklide en önemli sebebi Kosova’nın geçirmiş olduğu sürecin ve uluslar arası ortamda varmış olduğu sonucun Rusya’nın kendi içinde bulunan birçok değişik etnik kökenin sahip olduğu özerk bölgelerin varlığı olmuştur. Rusya Kosova’nın bağımsızlığının bu bölgelerde örnek teşkil edebileceğini düşünmüştür. Ancak günümüzde Rusya giderek güçlenmekte ve eski gücüne kavuşma yolunda hızla ilerlemektedir. Rusya içinde yer aldığı değişik uluslar arası işbirliği örgütleri ile Dünya çapında alternatif oluşturabilecek birliklerin oluşmasına da ön ayak olmuştur. Rusya bu yükselen gücü ile kendi sınırlarının içerisinde özellikle ayrılıkçı olabilecek hareketlerin cesaretini en başından itibaren kırarken, dışarıda da her konuda söz sahibi olmaya çalıştığını ve olduğunu göstermek istemiştir.

¹⁶² Numan Baş, Kosova Sorununun Ortaya Çıkışı ve Balkanlar Üzerine Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2009, s.67

Kosova'nın bağımsızlığının Rusya'nın toprak bütünlüğü için oluşturabileceği tehdit unsuru Çin için de geçerlidir. Sınırları içerisinde bulunan Tibet, Tayvan, Doğu Türkistan gibi bölgelerde sorun yaşanmasından endişe eden Çin BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararının halen Kosova'nın statüsü sorununun çözümünün siyasi temeli ve yasal dayanağı olduğunu ifade etmektedir.¹⁶³

4.4.3. Türkiye ve Balkan Coğrafyası Açısından Kosova'nın Bağımsızlığı

Jeopolitik konumu itibarıyla Balkan ülkesi konumunda da olan Türkiye, bu bölgeyle olan tarihten gelen yakın bağları sonucunda çok yakınında meydana gelen gelişmelerden doğal olarak ayrı kalamamıştır. Yugoslavya'nın dağılmasından sonra gelişen süreçte Türkiye Sırbistan'ın toprak bütünlüğünün korunmasından yana bir dış politika izlemiştir. Ancak yaşanan acı olaylar ve akabinde gelen NATO müdahalesi sonrasında Türkiye zamanla bu politikasından vazgeçmiştir. Savaş sonrasında oluşturulan barış gücü kuvvetinde de yer alan Türkiye Kosova'nın bağımsızlık ilanını ABD, Arnavutluk ve Makedonya gibi devletler ile birlikte ilk tanıyan ülkelerden olmuştur.

Kosova'nın ABD desteği ile tek taraflı olarak bağımsız olması bölgedeki diğer ayrılıkçı unsurlarada örnek teşkil etmiştir. Bazı devletler içinde bulunan ayrılıkçı etnik unsurların da böyle bir yola girmeye çalışması ve hatta Kosova'daki gibi bir de kendilerini destekleyen güçlü bir ülke bulmaları durumunda yeni çatışmalar, kıyımlar ve istikrarsızlıklar ortaya çıkabileceği tartışması başlamıştır. Bu durum Türkiye için de ciddi olumsuzluklar doğurabilecek bir gelişme olmuştur. Bu coğrafyada Bosna ve Kosova benzeri acı tecrübelerle her zaman karşılaşılabilen ve bir dinler çatışması şeklinde olayların çıkarılabileceği asla unutulmamalıdır.

Sonuç olarak; Türkiye çevresinde yaşanan gelişmelerde duygusallıktan uzak bir uluslararası siyaset ortaya koyması, her zaman gerekli olan bir husustur. Türkiye bu siyasetini ortaya koymadan önce, olayları iç ve dış yönleri ve dayandıkları asıl kaynaklarıyla birlikte çok yönlü olarak irdelemelidir. Bu biçimde ortaya konacak olan dış siyaset ülke çıkarlarımızın daha iyi kollanmasını sağlayabilecektir.

¹⁶³ Pınar Yürür, "Kosova'nın Bağımsızlık Süreci, Bölgesel ve Küresel Etkileri, 2023 dergisi, sayı 83, Ankara, 15 Mart 2008, s.29

Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasya'daki sorunlu veya sorunlu olması muhtemel bölgelerin Türkiye'yi bir yay gibi çevrelediği günümüzde Türkiye, yakın çevresinde yaşanan hertürlü gelişmeyi anlık olarak hassasiyetle takip etmeli ve uluslararası çıkarlarını en iyi derecede koruyabilecek politikalar üretebilmelidir.

Sırbistan, Yugoslavya'nın dağılmasının ardından Yugoslavya'dan kopan diğer devletler gibi kendi içinde yeni bir yapılanmaya gitmiştir. Ancak benzer bir değişimi ülke içinde yapamamıştır. İç siyasetinde Sırbistan, kendi içinde bölünmüş kalmaya devam etmiştir. Bir taraf, "Eski Sırp lider Slobodan Milosevic'in dönemine ait zihniyetle yaşamaya devam etmekte ve bütün milliyetçileri etrafında toplamaktadır. Bu Sırbistan'da liderliği, aşırı milliyetçi görüşleriyle bilinen Sırp Radikal Partisi yapmaktadır." Diğer Sırbistan ise, "Demokratik güçlerin kontrolünde olan ve AB ile NATO gibi kuruluşlara üye olmaya çalışan Sırbistan'dır. Ne var ki, Kosova'nın bağımsızlığı, demokratik Sırbistan içinde de "Erozyon etkisi" yapmıştır."¹⁶⁴

Makedonlar, Kosova'da ortaya çıkan durumun kendi ülkelerindeki Arnavutları da etkileyeceğini düşünmüşlerdir. Ancak günümüzde Makedonya'da, bağımsız Kosova'nın ülkelerini istikrarsız hale getireceği endişesini pek fazla kalmamıştır. Bunun sebeplerinden en önemlisi AB'nin artık yakın bölgesinde yeni Kosovalar istememesi ve Balkanlar'da istikrardan yana tavır almış olmasıdır. Buna ilaveten Makedonya; batı bölgelerinde yoğun olan Arnavut nüfusun da benzer bir yola gitme ihtimaline karşı Kosova'nın bağımsızlığını tanımakla kalmayacak, aynı zamanda Kosova'nın toprak bütünlüğünün destekçilerinden olması gerekecektir.

Ayrıca unutulmamalıdır ki her milletin kalbinde ve kafasının arkasında bir köşesinde hayali olan doğal ülke sınırları mevcuttur. Makedonlar'ında hayalinde bugünkü Yunanistan toprakları içerisinde kalmış olan toprakları da içerisine alan Büyük Makedonya vardır. Ancak bu tarz hayallerin olabilirliği günümüz küresel dünyasında hayal ürünü olmaktan öteye gidemez.

¹⁶⁴ Numan Baş, Kosova Sorununun Ortaya Çıkışı ve Balkanlar Üzerine Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2009, s.97

Yunanistan; her ne kadar AB ve dünya liderliğine soyunan ABD Kosova'nın bağımsızlığını desteklese de kendi çıkarları doğrultusunda Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünden yana tavır almış ve Sırbistan'ı her koşulda desteklemiştir. Bunun en önemli sebeplerinden bir tanesi Balkanlarda meydana gelebilecek sınır değişikliklerinin kendi topraklarına da sıçrayabileceği düşüncesi olmuştur. Yunanistan sınırları içerisinde de kendilerine yakın gördükleri, bağları olan ülkelere bağlanma arzusunda olabilecek değişik etnik guruplar mevcuttur. Kosova'nın bahsettiğimiz şekilde bir bağımsızlık elde etmesi tüm dünyada olduğu gibi Yunanistan içinde de yankı bulmuştur. Bunlara ilaveten Yunanistan Sırbistan'ın Ortodoks kimliği sebebiyle aralarındaki yakınlıktan dolayı Sırbıları açıkça desteklemiştir.

4.5. Kosova'nın Bağımsızlık İlanının Yansımaları

4.5.1. Kosova'nın Bağımsızlık İlanı Diğer Özerk Bölgelere Örnek Teşkil Eder mi?

Kosova'nın bağımsızlığını ilan ettiği tarih olan 17 Şubat 2008'den sonra, dünya üzerindeki tüm ayrılıkçı bölgeler bağımsızlık sürecini ve eğer bağımsız olunacaksa bağımsızlığa giden yolun nereden geçtiğini görmüşler ve kendi hayellerini güçlendirerek yeni umutlara kapılmışlardır. Kosova'nın bağımsızlık öyküsü de bağımsızlığı hayal eden bütün halklar için taze bir örnek ve hayal kaynağı olmuştur.

Kosova'nın tek taraflı bağımsızlık ilanında bulunması Sırbistan'a rağmen anlamında anlaşılmıştır. "Rusya'nın itirazı ise öncelikle 'Sırbistan'a rağmen' Kosova'dan yaratılan 'model'e ilişkin olmuştur. Rusya, Geleneksel uluslararası hukukun temelinden sarsılacağını savunuyordu. Sırbistan'ın onayı olmaksızın topraklarının bir kısmının bağımsızlaştırılması, uluslararası hukukun temelini oluşturan 'devletlerin toprak bütünlüğüne saygı' ilkesinin artık işlerliğini yitirdiği anlamına gelmekteydi. Batı ise söylemini Kosova'nın emsal teşkil etmeyeceği vurgusuyla donatıyordu."¹⁶⁵

¹⁶⁵ Gözde Kılıç Yaşın, Kıbrıs Kosova'nın Neresinde? ,2023 dergisi, sayı 83, Ankara, 2008, s.20

Batı'nın bu söylemi şu şekilde karşılık bulmuştur: “ ‘Evet bizim sorunumuz daha derin, daha eski ve mutlaka Kosova'nın durumundan daha acil çözüm istiyor.’ Sonuçta ilk hamle Güney Osetya'dan geldi. ‘Osetya Parlamentosu, Güney Osetya bir bağımsız devletin tüm gerekleri ve özelliklerine sahiptir, demokratik prensiplere göre hareket eden, hukuka bağlı ve halka dayalı bir devlettir. 17 yıllık bağımsızlığımız işlerliğini net şekilde kanıtlamıştır, geriye kalan tek şey BM Şartı uyarınca egemenliğinin meşrulaşmasıdır’ kararını kabul ederek beklentisini deklare etti. Osetleri Abhazlar izledi. Abhazya'nın Parlamentosu 7 Mart 2008 günü, bağımsızlığının tanınması için Rusya ve Batı'ya yeni bir çağrıda bulundu.”¹⁶⁶

Rusya bu bölgelerin ilan etmiş oldukları bağımsızlıkları kesinlikle tanımamıştır. Rusya, çevresinde bulunan Gürcistan gibi Batı yanlısı devletlere, Batı ile daha fazla ilişki kurarsa toprak bütünlüğünün tehlikeye gireceğini iletmıştır. Batılı ülkelere ise Kosova'nın bağımsızlığının tanınmasının ne kadar yanlış olduğunu göstermeye çalışmış ve kendisinin Batılılar gibi davranmadığını, ayrılıkçı hareketlere asla izin vermeyeceğini göstermiştir. Rusya öncelikle her zaman için kendi toprak bütünlüğünü düşünmüştür.

Dağlık Karabağ bölgesi içinde Ermeniler Kosova'yı emsal göstermeye çalışmıştır. Bilindiği gibi 1990'ların başında SSCB'nin dağılışıdan sonra bağımsızlığını kazanan devletlerden olan Azerbaycan ile Ermenistan arasında, Ermeni çoğunluğun yaşadığı ancak Azerbaycan'a bağlı olan Dağlık Karabağ Bölgesi yüzünden savaş çıkmıştır. Bu savaşta Ermeniler, Azerbaycan Toprakları'nın 1/5'ini işgal ederken, Dağlık Karabağ'da da bağımsız bir yönetim kurduklarını açıklamıştır. Dağlık Karabağ daha sonraları self-determinasyon hakkını kullanarak bağımsızlığını ilan ettiğini açıklasa da Ermenistan dışında kimse bu bölgenin bağımsızlığını tanımamıştır.

İlerleyen zamanda BM gözetiminde, Dağlık Karabağ Sorunu'na bir çözüm bulmak için Ermenistan ve Azerbaycan arasında görüşmeler olmuştur. Bu görüşmeler iki tarafında geri adım atmaması üzerine herhangi bir sonuca ulaşamamıştır. Bunun yanında burada Ermenistan'ın işgalci konumunda olması

¹⁶⁶ Yaşın, a.g.e. , s.21

durumu Kosova'ninkinden ayırmıştır. Ancak, yine de Dağlık Karabağ yönetimi Kosova'nın bağımsızlığının kendileri için de örnek oluşturabileceği düşüncesinden vazgeçmemiştir.

Ermenistan ve Azerbaycan, şu an için Kosova'yı tanımamıştır. Azerbaycan'ın Kosova'yı tanımamasının en önemli sebebi, Kosova'nın ileride Dağlık Karabağ Bölgesi için de bir emsal teşkil edebileceği düşüncesi olmuştur. Ermenistan ise Dağlık Karabağ Sorunu gibi yıllardır çözülemeyen ve çözümü sürekli ertelenen bir konu yerine Kosova'nın bağımsızlığının tanınmasını protesto etmiştir. Buna ek olarak en yakın müttefiki Rusya'da bu bağımsızlığı tanımamış ve bu yönde Ermenistan'a baskı yapmıştır. Ancak, Dağlık Karabağ Ermenistan'ın aksine, Kosova'nın bağımsızlığının kendilerine örnek olarak ellerini güçlendirdiğini ve ayrılıkçı bölgelerin tek taraflı olarak ilan ettikleri bağımsızlıklarının tanınabilmesinin mümkün olduğunu düşünmüştür.

Kosova'nın bağımsızlığının etki ettiği bir diğer yer de Afrika'daki Batı Sahra Bölgesi olmuştur. Bu bölgedeki sorunda yıllardır çözüme kavuşturulamamıştır. Fas'ın güneyinde bulunan Batı Sahra Bölgesi, uzun yıllardan beri Fas'tan self-determinasyon hakkını kullanarak ayrılmak istemiştir. Fas ise, kontrol altında bile tutamadığı bu bölgenin topraklarından ayrılmasına kesinlikle karşı çıkmıştır. Fas, bu bölgeye özerklik verebileceğini açıklamış ancak bağımsızlığı kabul etmemiştir.

Sonuç olarak; Kosova'nın hukuki statüsü ile benzesin ya da benzemesin, Kosova'nın bağımsızlığı dünya üzerinde neredeyse tüm ayrılıkçı hareketleri tetiklemiştir. Bu bölgenin bağımsızlığa kavuşması, diğer ayrılıkçı bölgeleri kendi bağımsızlıklarını tanıyacak büyük güçler ile ilişkiye geçmeye yöneltmiştir. Bu konuda da Rusya ile ABD'nin öncülüğünü yaptığı Batılı güçler arasında büyük bir çekişme yaşanmıştır.

4.5.2. KKTC yeni Kosova Olabilir mi?

Kosova'nın yaşamış olduğu bağımsızlık süreci ve gelmiş olduğu noktaya bakıldığında benzer olaylar yaşamış olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'de tanınmayı çoktan hak etmiştir. O tarihlerde Kosova'nın bağımsızlığının dünya

siyasetinde yaratmış olduğu hava KKTC'nin tanınmasını gündeme getirmek için uygun bir ortam yaratmıştır. Ancak yaşanan gelişmeler konuyla ilgili sağlam bir girişimin bugüne kadar olmadığını ve yakın zamanda konuyu bu şekliyle gündeme hiç gelmemiştir.

Kosova, bağımsızlığını sadece 'bağımsızlıktan başka yol olamaz' duruşundaki dirayeti ya da sadece aldığı ABD desteği sayesinde değil, dünya basınının Arnavutları ezilen, katledilmek istenen ve yok olma noktasında başlatılmış bir var oluş mücadelesinin kahramanları olarak yansıtmalarının sağladığı kamuoyu gücüyle kazandı. Hâlbuki Kıbrıs, 'Türk askerinin adaya çıkışı ile bölünmüş bir ada' demektir.¹⁶⁷ Ancak AB Kıbrıs'ı tek devlet olarak görmektedir ve birliğine o statüyle almıştır. Bunun arka planında tarihin derinliklerinde gelen ince hesaplar bulunmaktadır.

Kosova'nın bağımsızlığı sonrası Kıbrıslı Rumların da telaşa kapıldıklarını söyleyebiliriz. Kosova'nın KKTC için bir emsal oluşturabileceğini düşünmeye başlayan Rum Devlet Adamları, Kosova'yı kesin olarak tanımayacaklarını belirtmişlerdir. Kıbrıs Rum tarafı, Türklerin ortaya koyacağı tavırdan çok çekinmiştir. AB ve BM'i arkalarına alarak Türkiye'yi KKTC konusunda yalnız bıraksalar da, Kıbrıslı Türklere uygulanan izolasyonların günün birinde ters tepebileceğini düşünmüşlerdir.

Kıbrısta şartların beklediğimiz şekilde gerçekleşmesi tamamen ABD, Rusya ve AB üyesi büyük devletlerin konu ile ilgili tavırlarının değişmesine bağlanmıştır. Şuan için Rum Kesimi AB'ye tam üyedir ve Türkiye'nin üyelik sürecinde Kıbrıs'ı sürekli bir koz olarak kullanmıştır. Kıbrıs'ta iki ayrı devlet fikrinin gündeme gelmeyişi küresel güçlerin çıkarlarının bu yönde olmayışından kaynaklanmıştır.

“ İlginçtir ki Batı, referandumda 'evet' demekle 'virgin brith' tabiriyle bir devleti ortaya çıkarabilecek 'kurucu egemen siyasi irade' ye sahip gördüğü 'toplum' u bağımsızlığını talep etme iradesine sahip görmüyor. Dahası AB, uluslararası anlaşmalara aykırı olarak mevcut hukuku çiğneyerek üyeliğini kabul ettiği Rum

¹⁶⁷ Yaşın, a.g.e. , ss. 21-22

Yönetimi'nin Kıbrıs Türkleri üzerindeki izolasyonun yükünü taşımaz kılmak için yaptığı her girişime taşeronluk yapacak kadar çifte standart uygulayabiliyor. Bu noktada Rusya'dan gelen açıklamalardaki 'Sırlardan daha fazla Sırp olacak değiliz' sözünü hatırlamakta fayda var. Aynı şekilde dünya üzerindeki hiçbir devlet de 'Türklerden daha fazla Türk olacak' değildir.”¹⁶⁸

Sonuç olarak, Kıbrıs Konusu'nda KKTC'nin bağımsızlığının uluslararası camia tarafından tanınması gibi bir durum şimdilik söz konusu olacak gibi gözükmemektedir. Bu nedenle, Rumlar her ne kadar petrol arama bahanesi ve Kıbrıslı Rumların Kuzey Kıbrıs'taki malları konusunda Türkiye'yi ve KKTC'yi sıkıştırırsa da, Türkiye ve Kıbrıslı Türkler bu kışkırtmalara gerekli cevabı vermiştir. Bu ortamda Türkiye ve KKTC, Kıbrıs konusunda iki toplumlu, iki kesimli ve her alanda toplumların eşitliğine dayanan bir federasyon çözümünü savunmuştur ve savunmaya devam edecek gibi gözükmemektedir. Ancak eğer yaşanan ekonomik krizler çözülemez ve benzer krizlerde giderek çoğalırsa AB olası bir dağılma veya yeniden yapılanma sürecine girebilir. Bu tür sebeplerden dolayı Türkiye kendi çıkarları doğrultusunda AB'ye girmekten gerçekten vazgeçme politikasına yönelirse Rum Kesimi'nin elinden bu en önemli kozu kesinlikle alınmış olacaktır.

¹⁶⁸ Yaşın, a.g.e. , s.23

5. KOSOVA’NIN GELECEĞİ ÜZERİNE ÇEŞİTLİ SENARYOLAR

5.1. Bağımsızlık İlanından Sonraki Önemli Gelişmeler

Kosova’da bağımsızlığın ilanından sonra da Sırp ve Kosovalı Arnavutlar arasında zaman zaman yaşanmıştır. Bu olayların temelinde ise aşırı uçların iki etnik grubu da karşılıklı olarak kışkırtmasının olduğu görülmüştür. Nitekim bu olaylar özellikle Kosova’nın kuzeyindeki Mitrovica kentinde 2004 yılında ki olaylara benzer çatışmalar olmuştur. Sırbistan toprakları içinde de bağımsızlığı tanıyan ülke temsilciliklerine yönelik çeşitli saldırılar gerçekleştirilmiştir. Belgrad’daki ABD büyükelçiliğinin kundaklanması bunun ilk örneklerinden birisi olmuştur.

Ufak çaplı böyle olayların yanı sıra bağımsızlığın ilanından günümüze kadar geçen süre içinde yaşanan en önemli gelişmeler birisi Kosova’daki denetimli bağımsızlığın kaldırılması diğeri de Kosova’nın kendi ordusunu kurma çalışmalarına başlamış olması olmuştur. Denetimli bağımsızlığın kalkması ile tam bağımsızlık statüsüne erişilmiş, diğer yandan bu olayın da etkisiyle, zamanla KFOR’un Kosova’daki etkinliğinin azaltılarak kendi güvenlik güçlerinin devreye sokulması süreci başlatılmıştır. Ayrıca devlet kurumlarında demokratik bir şekilde tam olarak kurumsallaşma çalışmaları da devam etmiştir.

5.1.1. Denetimli Bağımsızlığın Kaldırılması

Kosova Başbakanı Haşim Taçi ve Kosova Uluslararası Sivil Temsilci Pieter Feith, Uluslararası Yönlendirme Grubu’nun Kosova’daki "gözetimli bağımsızlığının" 07 Eylül 2012 tarihinde sona erdiğini açıkladı. Kosova milletvekilleri Meclis’te yapılan oylamayla 4 yıldan sonra denetimli bağımsızlığa son verdi. Kosova böylece tam bağımsızlığına ulaştı. Ayrıca Kosova Meclisinde AB Misyonu EULEX’in görev süresinin 2014 yılına kadar uzatılması da kabul edildi.¹⁶⁹

Kosova Başbakanı Haşim Taçi, “ Ülkesindeki denetimli bağımsızlığın kaldırılması ve tam bağımsızlığa kavuşmalarının ardından yeni vizyonlarının NATO ve AB üyeliği olduğunu” açıkladı. Uluslararası Yönetim Grubu, Kosova’nın başkenti

¹⁶⁹ Haberler.com HaberSitesi, Denetimli Bağımsızlık Kaldırıldı, Kosova Tam Bağımsızlığına Ulaştı http://www.haberler.com/denetimlibagimsizlikkaldirildi_kosova_tam_3922011_haberi/ (09.09.2012)

Priştine'de yaptığı toplantıyla Kosova'nın gözetimli bağımsızlığını sona erdirdi. ABD ve Türkiye'nin yanı sıra 23 ülkenin de yer aldığı grupta Türkiye'yi Maliye Bakanı Mehmet Şimşek temsil etti.¹⁷⁰

Toplantının ardından liderler çeşitli önemli açıklamalarda bulunmuşlardır. Kosova Başbakanı Haşim Taçi de bugünü başarılı ve tarihi bir gün olarak nitelendirdi. Taçi, "Kosova, demokrat dünyadan saygı görmekte. Uluslararası Ofisle birlikte Athisaari Planı'nı tamamen uyguladık. Doğal olarak Kosova'yı yeni sorunlar bekliyor. Kuzeyde Sırpların entegrasyonu, ülke çapında hukukun üstünlüğünün sağlanması, AB üyeliği süreci, vizelerin kaldırılması gibi konular önceliklerimiz arasında" dedi. Taçi, "Tüm komşu ülkelerle iyi ilişkiler kurmak istediklerini, buna da Sırbistan'ın da dahil olduğunu ifade etti. Taçi, "Sırbistan ile ilişkilerin normalleşmesinin hem Kosova hem de bölgenin barış ve istikrarı için önem arz ettiğini söyledi." Haşim Taçi, "Şimdi ekonominin kalkınması, yeni iş imkânları sağlanması, vatandaşları refaha kavuşturmak ve demokrasi için gerekli reformları yapmak zorundayız. Bugün gelecek için daha umutlu, daha iyimseriz" diye konuştu. Kosova Cumhurbaşkanı Atifete Yahyaga ise "Çok kurbanlar verdik" diyerek Âdem Yaşari ve Kosova'nın ilk cumhurbaşkanı İbrahim Rugova ile Kosovalı sığınmacılara kapılarını açan AB ve ABD'ye teşekkür etti.¹⁷¹

Kosova'nın denetimli bağımsızlığının kaldırılması ülke için tam bağımsızlık sürecini başlatmıştır. Açıklamalardan da anlaşılan odur ki Kosova AB ve ABD'nin desteğiyle kurumsallaşmasını tamamlayacak ve kalkınma hamleleri başlatarak belirli bir refah seviyesine ulaşmaya çalışacaktır. Bunları yapan bir Kosova da artık AB tarafından birliğe alınabilecektir.

Kosova'nın tam bağımsızlığına kavuşması Belgrad'da ise tepkiyle karşılanmıştır. Kosova, 2008'de tek taraflı olarak Sırbistan'dan bağımsızlığını ilan etmişti. Ancak Sırbistan, Kosova'nın bağımsızlığını tanımamakta ve ülkeyi hala Sırbistan'ın bir parçası olarak görmektedir.

¹⁷⁰ Sabah Gazetesi, Kosova Tam Bağımsızlığına Kavuştu, http://www.sabah.com.tr/Dunya/2012/09/10/kosova_tam_bağımsızlığına_kavustu (15.09.2012)

¹⁷¹ Sabah Gazetesi, Kosova Tam Bağımsızlığına Kavuştu, http://www.sabah.com.tr/Dunya/2012/09/10/kosova_tam_bağımsızlığına_kavustu (15.09.2012)

5.1.2. Kosova'nın Kendine Ait Ordu Kurma Çalışmaları

Kosova denetimli bağımsızlığın kaldırılmasıyla birlikte mevcut kurumlarını da bağımsız bir ülkenin ki nasıl olması gerekiyorsa düzenlemeye başlamıştır. Bunların başında da Kosova'ya ait bir ordunun oluşturulması ve zamanla KFOR' un ülkeden çekilerek Kosova'nın kendi güvenliğini kendi sağlayacak bir konuma gelmesini sağlamak konusu gelmiştir. 2008 yılında bağımsızlığını ilan eden Kosova'da bu konu sürekli gündeme gelmiş ve çalışmalar başlamıştır. Ancak bağımsızlığın denetimli olmasından dolayı tam sonuca varılamamıştır. Eylül 2012'de denetimli bağımsızlığın kalkmasıyla ordu kurma çalışmaları büyük ivme kazanmış, bunun yanında çeşitli ülkelerle askeri işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır. Bunlarla birlikte KFOR, Kosova'da güvenliği korumaya devam ederken, yeni ülkenin kendi güvenliğini sağlama görevini üstlenmek istemiştir.

Kosova Savunma Bakanı Agim Çeku, 'Kosova'nın denetimli bağımsızlığına son verilmesiyle şimdiki Kosova Güvenlik Gücü'nün (FSK) ordu olacağını' bildirmiştir. Kosova Güvenlik Gücü FSK'nın misyonu ve güvenlik alanında değişikliklerin yürürlüğe gireceğini ve 2013 yılında FSK'nın Kosova Ordusuna dönüşeceğini belirtti. Çeku, 'FSK Mart ayından itibaren operasyonel kapasiteye kavuşacağını' da belirtmiştir.¹⁷²

Hırvatistan Savunma Bakanı Ante Kontromanoviç ve Kosova Güvenlik Gücü Bakanı Agim Çeku, Zagreb'te savunma alanında işbirliğine ait bir anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşma ile iki ülke ve askerleri arasında askeri endüstri, eğitim ve ortak tatbikatlar açısından bağlantının güçlenmesi hedeflenmiştir. Bakan Agim Çeku "Anlaşmanın imzalanmasıyla, imar etmekte olduğumuz Kosova ordusunun ve bir zamanlar ait olduğum Hırvatistan ordusunun dostluk esasları üzerinde işbirliğinde bulunmasına ait hayalim gerçekleşti" şeklinde konuşmuştur. Hırvat Savunma Bakanı ise "Kosova Güvenlik Gücüne yardım sunmaya hazır olduklarını, imzalanan anlaşmanın ise bölgede güvenliğin güçlenmesine katkısı olacağını" söylemiştir.

¹⁷² Haberler.com Haber sitesi, Agim Çeku: Kosova 2013 Yılında Ordusuna Sahip Olacak, <http://www.haberler.com/agim-ceku-kosova-2013-yilinda-ordusuna-sahip-3438291-haberi/> (15.03.2012)

Hırvatistan 20 asker ve 2 taşıyıcı helikopter ile halen Kosova’da varlığını sürdürmektedir.¹⁷³

5.2. Büyük Arnavutluk Hayali Gerçek Olabilirliği

Kosova, Balkanlar’da bağımsızlığını kazanan ikinci bir Arnavut devleti olmuştur. Bu bağımsızlık doğal olarak Arnavutluk’u çok memnun etmiştir. Şu an için Arnavutluk’un Kosova ile birleşme gibi girişimi ve söylemi olmamıştır. Arnavutluk, Batı ile bütünleşmeyi öncelikli dış politika hedefi olarak belirlemiştir. Arnavutluk’un birleşme yönünde olabilecek tavrı, onun Batı desteğinden mahrum kalmasına ve yalnız kalmasına sebep olabilecektir. Buna rağmen, Arnavutların ‘Büyük Arnavutluk’ ideali kafalarının bir köşesinde ufakta olsa yer işgal edecektir. Uzun vadede içinde yaşadıkları ülkelerin tamamen istikrarsız bir hale gelmesi ve alabilecekleri güçlü bir dış destek durumunda Arnavutluk, Kosova, Makedonya, Karadağ ve Güney Sırbistan’daki tüm Arnavutların birleşme arzusu kabarmayacaktır.

Cumhuriyetimizin kuruluş yıllarında kurulmuş olan Hatay Cumhuriyeti’de bu durumunu sürdüremeyeceğine inanmış, Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK’ün de büyük gayretleri ve uygulanan doğru politikalarla Türkiye’ye katılmıştır. Bugün de Arnavutların içindeki birleşme arzusu uyanır veya uyandırılırsa Kosova Cumhuriyeti için de Hatay olayı örnek teşkil edebilir.

Balkanların etnik durum haritasına bakıldığında, Arnavut nüfusun parçalanmış olduğu rahatlıkla görülebilir. Batı Balkanlarda bulunan devletlerde bölünmüş durumda yaklaşık on milyon Arnavut bulunmaktadır. Arnavutlar sözde ‘Büyük Arnavutluk’ un sınırlarının bütün bu Arnavut nüfusu içine alacak şekilde çizilmesini hayal etmiştir.

“Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Türkiye’de çok güçlü lobileri olan Arnavutlar, Balkanlar’ın geleceğinde artık eskisinden daha fazla söz sahibi olacak durumdadırlar. Bu nedenle eskisi gibi bölünmüş ya da parçalanmış bir Arnavut dünyası değil ama tek ve büyük bir devletin çatısı altında birleşmiş Doğal

¹⁷³ KosovaHaber Haber Ajansı, Hırvatistan ve Kosova Arasında Askeri İşbirliği Anlaşması İmzalandı, www.kosovahaber.net/?page=2,12,13259 , (17.06.2012)

Arnavutluk'u oluşturabilmenin çabası içindedirler. ABD kendi içinde yaşayan Arnavutluk lobisi aracılığı ile Arnavutluk milliyetçiliğini yönlendirmekte ve böylece Büyük Arnavutluk Projesi'ni gelecekte, Avrupa Birliği'ne, Rusya'ya, Vatikan'a, Türkiye'ye ve diğer Avrupa ülkelerine karşı Balkanlar'da kendi yerleşim merkezi olarak gündeme getirmektedir.”¹⁷⁴

Arnavut milliyetçilerin kafasında her zaman bütün Arnavut topluluklarının Büyük Arnavut Devleti'nin çatısı altında birleşebilmeleri hayali olmuştur. Bu doğrultuda Kosova'nın bağımsızlığı kurulan düşleri çoğaltmıştır. Çünkü ABD belkide Kosova'da olduğu gibi Arnavutluk çevresindeki ülkelerin sınırları içinde yaşayan Arnavutları da bu konuda destekleyebilecektir. Büyük Arnavutluk Projesi'nin hayata geçmesi şuan için çok düşük bir ihtimalde olsa, böyle bir durumda Balkan ülkelerinin günümüzdeki mevcut sınırları çok çeşitli biçimde değişebilecektir.

“Arnavutlar, Balkanlar'ın otokton halkı olarak birleşmek ve bir arada yaşamak hakkına sahiptirler. Kendilerinden yıllarca esirgenen bu hakkı Arnavutlar için doğal karşılamak gerekir. Ne var ki, Büyük Arnavutluk Projesi'nin yeni bir Balkan hegemonyası için Atlantik emperyalizmi tarafından kullanılmasını kabul etmek Türkiye gibi bölge devletleri açısından mümkün değildir. Arnavutluk milliyetçiliğinin Büyük Arnavutluk hedefi Türk milliyetçiliğinin sınırları ile çatışmaktadır. Ne var ki, Kosova'nın bağımsızlığı ile gündeme gelen ikinci Balkanizasyon dalgası, Makedonya ve Yunanistan üzerinden Türkiye'nin Trakya bölgesini de yeni bir statüye doğru sürüklerken, Arnavut ve Türk milletlerinin ulusal çıkarları yeni aşamada ters düşmektedir.”¹⁷⁵

Sonuç olarak; Balkanlar, uluslararası siyaseti en çok meşgul eden bölgelerden bir tanesidir. Türkiye uluslararası dikkatini şuan itibariyle olayların yoğunlaştığı Suriye, Mısır, Filistin, Yemen, Libya gibi ülkelerin bulunduğu Ortadoğu'ya çevirmişken kendisini her zaman çok yakından ilgilendirmiş olan Balkan coğrafyasını da olan gelişmeleride titizlikle takip etmelidir. Türkiye güçlü bir bölge ülkesi kimliğiyle Balkanlarda denge unsuru olarak hareket etmeli, tarihi ve kültürel

¹⁷⁴ Anıl Çeçen, Büyük Arnavutluk Projesi, 2023 dergisi, sayı 83, Ankara,2008, s.17

¹⁷⁵ Çeçen, a.g.e. , s.19

bağları bulunan Balkan ülkeleri ile çıkarları doğrultusunda dostluk ilişkilerini iyice geliştirmeli, bölgede barışın ve istikrarın korunmasını sağlayacak bir düzeninin öncüsü ve savunucusu olmalıdır.

5.3. Kosova'nın AB'ye Üye Olması İhtimali

Kosova için AB üyeliği en öncelikli hedef olarak seçilmiştir. Zaten Çok uluslu ve tam bağımsız bir Kosova'nın bugünkü sınırlarını koruyarak asgari ekonomik refah düzeyinde ayakta kalabilmesi için AB üyeliği şarttır. AB de, Kosova'nın bağımsızlığından kaynaklanabilecek sorunları (Kosovalı Arnavutlar ile Sırlar arasındaki olası çatışma ve bu çatışmanın tekrar bölgeye yayılması, balkan ülkelerinin toprak bütünlüğünün kırılganlığı) ortaya çıkmadan engelleyebilirse AB olarak sınırları içerisindeki siyasi istikrarı sağlamlaştırabilecektir.

Kosova kısa zaman önce şartlı bağımsızlıktan kurtulmuş geleceğe yönelik hedeflerine hızla yönelmek için en önemli eşik geride bırakılmıştır. AB üyeliği de bu hedeflerinin en önemlisi olacaktır. Ancak Slovakya, İspanya, Yunanistan gibi ülkeler bu yeni ülkeyi tanımazken Almanya, İngiltere ise Kosova'yı kısa bir süre içerisinde tanımıştır. Bu durum Kosova konusunda AB üyesi ülkeler arasında bir mutabıklığın bulunmadığını da göstermiştir. AB'nin geleceği için ise sorunlu bölgelerin kontrol altında tutulması elzemdir. Bundan dolayı AB üyesi devletler Kosova konusunda birbirlerini ikna etme yoluna gideceklerdir.

Sırlar ise AB'ye katılmayı çabalama ve Kosova'yı geri kazanma seçenekleri arasında birini tercih etmek durumundadır. Eğer kaybedilmiş eyaletlerini kazanmaya çalışırlarsa, sonunda ikisinden de olurlar; ama eğer geçmiş yerine gelecekte karar kılarlarsa, Sırbistan'ın AB üyesi olarak parlak bir geleceği olur ve eski ekonomik olarak bütünleşmiş ve barışçıl bir Güneydoğu Avrupa rüyası (Yunanistan ve Bosna dahil) gerçekleşmiş olur.¹⁷⁶

Ancak AB kendisini yeni üyeleri kabul edecek şekilde yeniden düzenlemezse, Sırbistan'a Kosova'nın bağımsızlığını kabul etmesi için gereken AB üyelik teşvikini veremez. Bu durumda da Sırbistan'ın Kosova'nın bu şekilde elinden çıkışından çok

¹⁷⁶ Başak Acar, Avrupa Birliği'nin Kosova Sorunu'na İlişkin Oynayacağı Rol Üzerine Senaryolar, Ankara, 2009, s.47

az kazancı olacaktır. Ayrıca AB üyeliği ile birlikte, Sırbistan içinde tehlikeli bir durum yaratacak büyük Arnavutluk kabusu da ortadan kalkmaktadır.¹⁷⁷

“Slovenya’nın deneyimi bölgenin geri kalanı için olumlu bir referans noktası işlevi görmektedir: eğer Slovenya başarabildiyse, uygun ve kararlı politikalar yürüterek diğerleride başarılı olabilirler. Sırbistan veya bölgedeki diğer hiçbir ülke, sonsuza dek düşük ekonomik büyümeye ve işsizlik oranına mahkum değildir. Bölge, savaşların ardından yaşanan istikrar safhasından AB ile işbirliği safhasına geçmiştir. Bölgedeki her ülke AB ile birlik anlaşması imzalamış veya şuanda anlaşma müzakereleri yapmaktadır.”¹⁷⁸

Kosova’nın Sırbistan ile aynı zamanda AB’ye üyeliği en ideal olan senaryo olarak gözükmemektedir. Sırbistan Kosova’yı tanımamakta ısrar ederse AB tek taraflı olarak Kosova’yı ilerleyen süreçte şartlar oluştuğunda üyeliğe alacak ve tam koruması altına alacaktır. “Kosova zaten bağımsız olduğundan ve AB gözetiminde bulunduğundan yavaş yavaş AB ile bütünleşebilir. Bu durumda, eğer Sırbistan’ın seçimi bölgede soyutlanma yönünde olur ve AB ile ilişkilerini dondurursa, Kosova’nın nihai statüsünde herhangi bir geriye gidiş alternatifi zaten olmayacakken, bir de Sırbistan Kosova’daki Sırp azınlığın haklarını korumak gibi meşru çıkarlarından da mahrum olacaktır.”¹⁷⁹

Yukarıda yaptığım değerlendirmeler ile AB Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton’un refakatinde sürdürülen Belgrad ve Priştine arasındaki diyalog sürecinde gelinen noktayı birlikte ele aldığımızda görülüyorki 20 Nisan 2013 günü Brüksel’de iki tarafça kabul edilen anlaşma Balkanlardaki kalıcı barışın tesisi için çok olumlu bir gelişme olmuştur. Ayrıca bu gelişmeler göstermektedir ki Sırbistan Kosova’yı geri kazanma düşüncesi yerine AB üyeliği yolunda ilerleme düşüncesini seçmeye başlamıştır.

Belgrad ve Priştine arasında süregiden diyalog sürecinin Brüksel’de yapılan son tur görüşmelerinin ardından mutabakatla sonuçlanması Balkanlarda istikrar için memnuniyet verici olmuştur. Tarihi nitelikteki bu anlaşma, Sırbistan-Kosova

¹⁷⁷ Acar, a.g.k. , s.49

¹⁷⁸ Olli Rehn, Avrupa’nın Gelecek Sınırları, 1001 Kitap Yayınları, İstanbul, Haziran 2007, s.105

¹⁷⁹ Acar, a.g.k. , s.50

ilişkileri ile özelde Balkanlar, genelde dünya barış ve istikrarına önemli katkıda bulunacak, ayrıca Sırbistan ve Kosova'nın Avrupa yönelimini kuvvetlendirecektir. Sırbistan-Kosova ilişkilerinde yeni bir sayfa açacak olan bu anlaşma Balkanlar'ın ortak geleceğinin inşası bakımından kaçırılmaması gereken bir fırsat oluşturmuştur. Ancak anlaşmanın asıl sonuçları, başarısı veya başarısızlığı tarafların anlaşmayı uygulamasından sonra daha net görülebilecektir.

5.4. Kosova'da Şiddetin Tırmanması ve Geniş Çaplı Etnik Çatışma İhtimali

Kosova'da şiddetin tekrar tetiklenmesini sağlayabilecek temel gelişmeler şunlar olacaktır. UÇK benzeri bir yapılanmanın ortaya çıkarak güçlü bir konuma gelmesi ve Kosova'daki Arnavutların Sırp azınlığa karşı kışkırtılması, Kosova'daki Sırp azınlığın ülkeden gitmeleri için zorlanması, Sırbistan'ın Kosova'daki Sırpıların propaganda ile kışkırtması ve iki ülke arasında çıkabilecek krizden yararlanmak isteyen Sırpıların Kosova'ya tekrar saldırmasıdır.

Mitroviça benzeri olaylara zemin yaratılmaması için AB her zaman Kosova'da yaşayan değişik etnik gruplara eşit mesafede durmalı, herhangi bir tarafta memnuniyetsizlik yaratacak girişimlerden uzak durmalıdır. Özellikle de azınlık Sırpıların ile Kosova'nın asıl sahibi Arnavutlar arasında şiddetle sonuçlanabilecek uygulamalardan kaçınmalıdır.

Azınlıkların zor kullanılarak Kosova'dan atılmaya çalışılmasının sonuçları Kosova'nın, dolayısıyla tüm bölgenin istikrarına büyük zara verebilecek etkiye her zaman sahiptir. Ancak AB bölgede böyle olayların yaşanıp düzenin kendi çıkarları aleyhine bozulmasına izin vermeyecektir. Ayrıca, Kosova ve Sırbistan arasında meydana gelebilecek bir silahlı çatışmayı engellemek amacıyla bölgede yeni kurulan Kosova ordusu yanında Batı'nın askeri varlığı da Kosova'ya destek olacaktır.

“Uluslararası Kriz Grubu'nun 161 nolu raporu Kosovalı Arnavutların Sırp azınlığı bastırmak için şiddete yönelmesi durumunda, Sırp azınlığın Sırbistan'dan yardım isteyebileceğini ve bunu başka bir krizin izleyeceğini saptamaktadır. Bu

argümanın doğrultusunda, Kosova'nın kaybı nedeniyle, Sırbistan'ın ileride güç kullanarak Kosova'yı geri alma hakkına dair Sırp görüşünün altı çizilmiştir.¹⁸⁰

Günümüz itibariyle Kosova denetimli bağımsızlıktan bağımsızlığa geçiş yapmış, kurumlarını sağlamlaştırmaya çalışan, ekonomik seviyesini ve refah düzeyini dış desteklerle birlikte artırmaya başlamış ve hedefini net olarak AB üyeliği olarak koymuş bir ülke konumundadır. Aşırı milliyetçi unsurların karşılıklı olarak etnik duyguları kaşımaları ne Kosovalı Sırlara ne de Kosovalı Arnavutlara yarayacaktır. Bu sebepten ötürü Kosova halkı hükümetine yardımcı olmalı ve artık bağımsız olan Kosova 'da Kosovalılığı düşünmelidir. Sırbistan ise bu gelişmelere paralel olarak Kosova'nın bağımsızlığını kabul etmeli ve çıkabilecek etnik çatışmaları önceden engellemeye çalışarak AB'nin gözüne girmeli ve AB'ye uyum sağlamaya çalışmalıdır. Etnik çatışma ihtimali bölgede sürekli bir olasılık olarak her zaman kalacaktır ancak iki tarafında yararına olan çalışma konusu barış ortamının tesisidir.

5.5. Kosova'da Ekonomik Çöküntü İhtimali

Dünya ülkeleri her zaman belli aralıklarla ekonomik krizlerle mücadele etmişlerdir. 2007 yılı sonlarına doğru başlayan ve 2009 yılında asıl patlak vermiş olan finansal kriz daha sonra diğer alanlarada yayılan küresel ekonomik krize dönüşmüştür. Özellikle AB içerisinde yer alan Yunanistan, İspanya, İtalya gibi devletler krizin etkilerini çok kötü olarak yaşamışlardır ve hala yaşamaktadırlar. AB bu devletlerin ekonomilerini başta Almanya olmak üzere desteklemiştir. Ancak kriz tüm yönleriyle hissedilmiştir artık.

Böyle bir durumda genç bir ülke olan ve ekonomik kriz bölgelerine yakın olan Kosova devleti yaşanabilecek olası bir ekonomik çöküntüden korunmak için yapısal reformlarını hızla tamamlamalıdır. Aksi takdirde her ne kadar AB ve ABD desteğini arkasına almış olsada ekonomik sıkıntılar ve sonucunda gelen işsizlik insanları karamsarlığa itecektir. Bu durum yakalanmış olan istikrar ortamına zarar verebilir, insanları aşırı milliyetçi grupların avcuna savurabilir ve neticesinde etnik çatışmaya gidebilecek eylemleri getirebilir.

¹⁸⁰ Acar, a.g.k. , s.102

Kosova’da Ekonomik sorunlara büyük ölçüde rastlanılmaktadır. “Ekonomik sorunlardan en önemlilerinden biri özellikle genç nüfusta görülen yüksek işsizlik oranıdır. Ayrıca Kosova Yeniden Yatırım Kurumu, %7’den küçük her yıllık büyüme oranının ekonomik istikrarı doğrudan, siyasi istikrarı ise dolaylı bir şekilde olumsuz yönde etkiler saptaması yapmıştır.”¹⁸¹

“Kosova ekonomisini kaldırmak için güçlü kurumlara ve altyapıya ihtiyaç duymaktadır; bu sayede daha çok iş alanı açılabilir ve gelir dağıtılabilir. Şimdiye kadar idari sistem özel teşebbüs için uygun koşullar getirmiştir. Ancak sistemdeki eksikliklere ve bunların özel teşebbüsler üzerindeki olumsuz etkilerine parmak basılmaktadır.”¹⁸²

Devlet olma işlevlerini tam olarak yerine getirmemiş devletler genellikle güçsüz devlet olarak kalmışlardır. Güçsüz devletler ise bulundukları bölgenin bölgesel istikrarına zarar vermiştir. Kosova’nın bağımsızlığına kavuşmasına rağmen zayıf devlet olarak kalma riski de komşu ülkeleri ve balkanlar için olumsuzluk yaratabilecek bir risktir. Kosova, şartlı bağımsızlıktan bağımsızlığa geçen bir devlet olarak süratle devlet olma işlevlerini yerine getirmeli ve ülke sınırları içinde hükümet tamamen kontrolü ele alarak hiçbir illegal yapılanmaya ve devleti zayıf bırakacak faaliyetlere izin vermemelidir.

Sonuç olarak eğer AB Kosova’da demokratik kurumların inşasına verdiği desteği sürdüremez veya Kosova, aldığı tüm desteğe rağmen devlet kurumlarının tam anlamıyla kurumsallaşmasını tamamlayamaz ise, işte bu durumda Kosova komşularının ve bütün Avrupa kıtasının istikrarına yönelik tehlike arzeden zayıf bir devlet haline gelmeye mahkum olacaktır.

¹⁸¹ Acar, a.g.k. , s.74

¹⁸² Acar, a.g.k. , s.75

SONUÇ

Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nin dağılmasından sonraki süreçte, Kosova sorununun barışçı yollarla çözümlenememesi sebebiyle; 1999 yılında NATO harekatı düzenlenmiştir. Kosova, harekat sonrasında BM idaresinde kalmış ve neticede 17 Şubat 2008'de bağımsızlığını ilan ederek Avrupa'nın 50. ülkesi olmuştur. Kosova'yı Arnavutça ve Sırpça olmak üzere iki resmi dile sahip parlamenter bir cumhuriyet olarak tanımlayan anayasa, 15 Haziran 2008'de yürürlüğe girmiştir.

NATO'nun müdahalesiyle bir ülkeden ayrılan bir bölgenin bağımsızlaşması anlamında ilk örneği Kosova oluşturmıştır. Böylece Balkanlar'ın yeni devleti Kosova, uzun süren bağımsızlık mücadelesini mutlu sona ulaştıran bir ülke olarak dünya sahnesine çıkmıştır.

Kosova'nın bağımsızlığı yıllardır çekilen acılara set çeker gibi görünmekle birlikte yeni sıkıntılarda getirmesi kaçınılmaz görünmektedir. Kosova ekonomisinin büyük bölümü Sırbistan'a dayanmaktadır. Sırbistan'ın bağımsızlık ilanı ile Kosova'ya ambargo uygulaması başlatması durumu bu sürecin zorluklarından birisi olacaktır. Elektrik üretiminde de Belgrad'a bağlı olan Kosova'nın ekonomik yönden tek umudu, dünyanın beşinci büyük kömür rezervine sahip olmasıdır. Bu kömür rezervi, bağımsız Kosova'nın kaderini de değiştirebilir.

Kosova'nın tarih boyu önem taşımasının ve mücadelelere sahne olmasının nedenlerinden birisi de jeolojiye dayanır. Özellikle bölgenin doğu yarısı Güneydoğu Avrupa'nın mineral bakımından en zengin bölgesi olarak saptanmıştır. Bu durumu ile bağımsız ve AB'nin himayesindeki bir Kosova AB için her zaman çok değerli olacak ve bağımsızlığını devam ettirecektir. İleriki zamanlarda Kosova AB üyesi bile yapılacağı kuvvetle muhtemeldir.

Rusya ABD'nin Balkanlardaki etkinliğinin artmasına, Avrupa Birliği'nin eski demir blok ülkelerinin çoğunu birliğe dahil etmesi gibi durumlara, eski küresel reflekslerine dayanarak tepki vermiştir. Dolayısıyla Kosova'nın bağımsızlığını tanımamıştır. Balkanlarda kalan tek muüttefiği Sırbistan olmuştur. Sırbistan ve

Rusya, Kosova'nın bağımsızlık ilanına ve bunun birçok ülke tarafından tanınmasına en sert tepkiyi gösteren ülkeler olmuşlardır. Bu devletlere Çin ve Hindistan'ı da ekleyebiliriz. Kosova'nın bağımsızlığının tanınmasına karşı çıkan bu kesim, bağımsızlık ilan eden devletlerin tanınması hususunda her zaman geçerli olacak bir hukuksal koşul oluşturulmasını istemiş ve devletlerin bağımsızlığı gibi önemli bir konunun küresel güç mücadelesinde bir silah olarak kullanılmasını istememiştir.

Almanya ise, Balkanları her zaman arka bahçesi olarak görmüştür ve bu bölgenin kendi isteği doğrultusunda şekillenmesini istemiştir. Rusya'ya bağlı büyük bir Sırbistan yerine kendisine müttefik küçük de olsa stratejik olan bağımsız bir Kosova olmasını çıkarlarına daha uygun görmüştür. Almanya, Yugoslavya'nın ilk parçalanmaya başladığı dönemde de parçalanmayı desteklemiş, Hırvatistan ve Slovenya'ya savaş dönemlerinde çeşitli yardımlarda bulunmuştur.

Rusya'nın balkanlarda Slav ırkından olan Sırları kullanarak bu bölgede sağlamaya çalıştığı kontrolü ve bölgeyi AB'den kopararak hayal edilen Rusya egemenliğindeki balkanlara ulaşma hedefi her zaman sürecektir. ABD, Rusya'nın bu bölgedeki zengin kaynaklara ulaşmasını hiçbir zaman istemeyecek ve Kosova'nın bağımsızlığını her zaman destekleyecektir. Türkiye de tarihsel bağlarından dolayı ve bölgede yaşayan Türk halkının çıkarlarını korumak amacıyla ve ABD'nin bir müttefiki ve NATO'nun bir üyesi olarak Kosova'nın bağımsızlığını sürdürmesinden yana olacaktır. Ayrıca Türkiye KKTC'nin tanınması içinde Kosova'nın bağımsızlığını emsal gösterebilecektir.

Kosova'nın bağımsız bir devlet olması Kosova sorununu çözmemiş, aksine Balkan coğrafyasındaki etnik problemleri daha da içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Balkanlardaki ülkelerin çoğu etnik bakımdan mozaik görüntüsü sergilemektedir. Soğuk Savaş sonrası milliyetçilik akımlarının etkisini iyice hissettirdiği bu bölgelerde, Kosova'nın bağımsızlık ilanı bir kıvılcım etkisi yaratmıştır ve Dünya'nın çeşitli yerlerinde yaratmaya devam edecektir.

Şuan ki durumda görülen odur ki Kosova Devleti'nin bağımsızlığı daha çok devlet tarafından tanınacak ve bağımsızlığını sürdürecektir. İlerleyen zamanlarda yaşayabileceği ekonomik sıkıntılar ve yalnızlık yüzünden Sırbistan da çıkar yol

olarak AB üyeliğini görecektir. Bu durumda AB de Sırbistan'a Kosova'yı tanıma şartını koyacaktır ve her ne kadar Rusya baskı yapsa da Sırbistan AB üyesi olabilmek için büyük ihtimalle Kosova'yı tanıyacaktır. 20 Nisan 2013 tarihinde Brüksel'de Kosova ve Sırbistan arasında varılan mutabakatta bunu bir göstergesi olmuştur. Ayrıca AB kendisi için gerekli olan maden ve mineraller, bölgenin huzurunun bozulmaması, Rusya'nın etnik çatışmalardan faydalanarak bölgeye Slavları koruma düşüncesiyle karışmasını engellemek için kendi bünyesinde ki bağımsız Kosova'nın sınır bütünlüğünü koruyacaktır. AB, Kosova Devleti ve çevresinde her an kaynamaya hazır bir kazan olan Balkanlar'da; bölge istikrarını bozacak etnik oluşumlara ve çatışmalara izin vermemek için çalışacaktır.

Kosova Devleti şartlı bağımsızlıktan kurtulmuş, tam bağımsızlığı kabul edilmiştir. Ortadoğu'dan ve Balkanlar'dan Avrupa'ya geçiş yolları üzerinde bulunmakta ve sınırları içerisinde önemli yeraltı zenginliklerine sahiptir. Geleceğe yönelik olarak Kosova Devleti, ülke sınırları içindeki tüm etnik unsurlara eşit mesafede yaklaşarak, kesinlikle kendi kurumlarını tam olarak yerli yerine oturtturarak, eğitim ve kültür seviyesini hızla yükselterek, sosyo ekonomik seviyesini arttırarak AB üyeliği yolunda hızla ilerlemelidir, görünen odur ki ilerleyecektir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Acar, B., "Avrupa Birliği'nin Kosova Sorunu'na İlişkin Oynayacağı Rol Üzerine Senaryolar", US-A Yayıncılık, Ankara, 2009.

Akman, H., "Paylaşılamayan Balkanlar", IQ Kültür Sanat, İstanbul, 2006.

Alkan, N., "Dağılan Yugoslavya Mozağinde Bosna", İstanbul, Beyan Yayınları, 1995.

Armaoğlu, F., "20. Yüzyıl Siyasi Tarihi", Alkım yayınları, İstanbul, 2010.

Balcı A., "Kosova: Arnavut Sorununun Kilit Bölgesi", İnâat K. , Duran B. , Ataman M. , Dünya Çatışmaları(3.Baskı), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010.

Barişa Çağrı Uluslararası Komisyonun Balkanlar Hakkındaki Raporu; Sabah Kitapları, İstanbul, 1998.

Baş N., "Kosova Sorununun Ortaya Çıkışı ve Balkanlar Üzerine Etkileri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2009.

Birleşmiş Milletler, 'Kosova Gerçekler ve Rakamlar', Priştina, 1987.

Bora, T., "Milliyetçiliğin Provakasyonu", Birikim Yayınları, İstanbul, 1995.

Bozboran, N. "Osmanlı Yönetiminde Arnavutluk ve Arnavut Ulusçuluğu'nun Gelişimi", Boyut Matbaacılık, İstanbul, 1997.

Brown, L. C., "İmparatorluk Mirası", İletişim yayınları, İstanbul, 2000.

Bulduk, Z., "Kosova Kurtuluş Savaşı", İnsan Hak ve Hürriyetleri Yazı Dizisi, İstanbul, 1998.

Castellan, G. "Balkanların Tarihi", (Çev: Ayşegül Yaraman), Milliyet Yayınları, İstanbul, 1993.

- Chomsky, N., "**Batı'nın Yeni Standartları**", Everest Yayınları, İstanbul, 2003.
- Emiroğlu, H., "**Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu**", Orient Yayınları, Ankara, 2006.
- Hüseyin Emiroğlu, "**Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu**", Asil Yayınları, Ankara, 2010.
- Fouskas, V., "**Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya: Soğuk Savaş Sonrası ABD Politikaları**", Aykırı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Gashi, M., "**Some Facts About Kosova**", Skopje: Logos-A, 1997.
- Gözler K., "**Anayasa Hukukunun Genel Esasları Ders Kitabı**", Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa, 2012.
- Johnstone, D., "**Ahmakların Seferi**" Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- Karatay, O., "**Kosova Kanlı Ova**", İz Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- Kavalalı, M., "**AB'nin Merkezi Doğu Avrupa ve Batı Balkan Ülkeleri İlişkileri**", DPT Müsteşarlığı, Ankara, 2005.
- Kenar, N., "**Yugoslavya**", Palme Yayıncılık, Ankara, 2005.
- Kosova AGİT Raporu, "**Kosova As Seen As Told**" AGİT'in İnsan Hakları Bulguları Ekim 1998'den Haziran 1999'a Kadar Olan Süreç, OSCE Publication.
- Kut, Ş., "**Türkiye'nin Balkanlar Politikası**", Alfa Yayınları, Bursa, 2002.
- Küpeli, Y., "**Tarihin İzinde Balkanlar ve ABD**", Öncü Kitabevi, Ankara, 2000.
- Malcolma, N., "**Kosova Balkanları Anlamak İçin**", İstanbul, Sabah Kitapları, 1998
- "**Kosova**" (Çev: Özden Arıkan), Sabah Yayıncılık, İstanbul, 1999.
- Meydan Larouse Ansiklopedisi, Sabah Yayıncılık, 18.cilt, İstanbul, 1994.
- Pazarcı, H., "**Uluslararası Hukuk**", Turhan Kitabevi, Ankara, 2004.

- Pazarcı, H., **"Uluslararası Hukuk (Gözden Geçirilmiş 12. Bası) "**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013,
- Ryzhkov, N. ve Tetyokin, V., **"Yugoslavskaya Golgofa"**, Moskova, Olma-Press, 2000.
- Shaw, M., **"International Law"**, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.
- Taşat, M., **"Bosna-Hersek ve Postmodern Ortaçağ'a Giriş"**, Birleşik Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- Toluner, S., **"Milletlerarası Hukuk Dersleri"**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- Tılıç, L., D., **"Kosova"** , Ümit Yayıncılık, Ankara, 1999.
- Todorava, M., **"Balkanları Tahayyül Etmek"**, (Çev: dilek şendil), İletişim yayınları, İstanbul, 2003.
- Turan B., **"Geçmişten Günümüze Kosova Tarihi ve Türkiye Kosova ilişkileri, Genelkurmay Basımevi"**, Ankara, 2009.
- "Türkiye-Arnavutluk İlişkilerinin Dünü Bugünü ve Yarını"**, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1995.
- Türkoğlu, E., **"Kosova Arnavutların Miliyetçiliği"**, Balkan Diplomasisi, Asam Yayınları, 2001.
- Uzunçarşılı, İ., H., **"Osmanlı Tarihi"**, Cilt 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.
- Yanardağ, F., **"Sancak Ve Kosova Raporu"**, İstanbul, Sancak Dayanışma Grubu Yayınları, 1993.
- Yılmaz, M., **"Kosova Bağımsızlık Yolunda"**, İlke Yayıncılık, 2005.

Sürelî Yayınlar

AGİT, "**Kosovo: As Seen As Told**" , Kosova Denetleme Heyeti Raporu, Ekim 1998-Haziran 1999, Viyana.

Alkan, N., "**Kosova Meselesinin Tarihi, Kültürel ve Siyasi Altyapısı**", Avrasya Etütleri, Sayı 21, Kış/2001.

Arsava, F., "**Self-Determinasyon Hakkı ve Kosova**", Uluslar arası Hukuk ve Politika, Cilt 5, No: 17, 2009.

Ayhan, H., "**Kosova'nın Bağımsızlığı Sürecinde Uluslararası Güçlerin ve Türkiye'nin Tutumu**", Avrasya Etüdleri, Sayı 33, Ankara, 2008.

Brune, L., "**United States and the Balkan Crisis 1990-2005 Conflict in Bosnia and Kosovo**", Regina Books, 2005.

Bütüç, M., "**Kosova Üniversite Eğitiminde**", Yeni Dönem Gazetesi, Yıl:9, Sayı 378, 2007.

Çeçen, A., "**Büyük Arnavutluk Projesi**", 2023 dergisi, sayı 83.

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, "**Silahlı Kuvvetler Dergisi**", Ocak 2010.

Hablemitoğlu, N., "**Alman İstihbarat Örgütü BND**", Alman Derin Devleti ve Kosova Sorunu, Yeni Hayat, Mayıs 1999.

Judah T., "**War and Revenge**" , Yale University Press, New Haven and London, 2000.

Karatay O., "**Kosova Kanlı Ova**", İz Yayıncılık, İstanbul, 1998.

Karaosmanoğlu, A., "**Kendi Kaderini Tayin, Ülke Bütünlüğü, Uluslararası İstikrar ve Demokrasi**", Doğu-Batı Dergisi, Yıl 6, Sayı 24, 2003.

Karakostanoğlu, V., "**The Right to Self-Determination and the Case of Yugoslavia**", Balkan Studies, Cilt. 32, Sayı 2, 1991.

- Leca J., “**Uluslar ve Milliyetçilikler**”, (Krulic J., “**Kendi Kaderini Tayin Etmenin Çelişkileri**”), Metis Yayınları, Eylül/1998.
- Littman, M., “**Kosovo: Law and Diplomacy**”, New Military Humanism, Londra, Kasım 1999.
- Primakov, Y., “**Kapalı Kutu Rusya, Üst Düzey Koridorlarında Bir Yaşam**”, Edirne, Ayşe der., Eyupoğlu, Nuri çev., ş.y., 2002.
- Rehn O., “**Avrupa’nın Gelecek Sınırları**”, 1001 Kitap Yayınları, İstanbul, Haziran 2007.
- Savaş, H., “**Dünü ve Bugünüyle Kosova Sorunu**”, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs/2001.
- Tayfur K., “**Kosova’nın Kayıp Çerkesleri**”, Atlas Dergisi, Şubat 2008.
- Türbedar E., “**Kosova Neraye Gidiyor?**”, Stratejik Analiz, Sayı 61, Mayıs 2005.
- Yürür, P., “**Kosova’nın Bağımsızlık Süreci, Bölgesel ve Küresel Etkileri**”, 2023 dergisi, sayı 83, Mart 2008.
- Yaşın, Kılıç, G., “**Kıbrıs Kosova’nın Neresinde?**”, 2023 dergisi, sayı 83, Mart 2008.
- Yavuz, C., “**Balkanlaşan Eski Yugoslavya’daki Gelişmeler ve Yeni Ülke Kosova**”, 2023 dergisi, sayı 83, Mart 2008.
- Yılmaz M., “**Kosova’da Bağımsızlık Başka Bahara!**”, Anlayış Dergisi (Dünya Siyaseti Bölümü), Sayı 56, Ocak 2008.

İnternet Kaynakları

Akademik Perspektif Dergisi (Online Sosyal Bilimler Dergisi), Kırıkkale Üniversitesi, Ahmet Ataş, “**Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu**”, <http://www.akademikperspektif.com/2012/07/07/soguk-savas-sonrasi-kosova-sorunu/> , (10.01.2013)

Central Intelligence Agency (Merkez İstihbarat Teşkilatı), <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/goes/kv.html> , (04.01.2013)

Erhan Türbedar, “**Kosova Düğümü Çözülüyor mu?**” <http://www.bosnakforum.com/index.php?topic=598.0> (12.02.2013)
http://www.haberler.com/denetimlibagimsizlikkaldirildi_kosova_tam_3922011_haber/ , (09.09.2012)

Haberler.com Haber Sitesi, “**Denetimli Bağımsızlık Kaldırıldı, Kosova Tam Bağımsızlığına Ulaştı**”, http://www.haberler.com/denetimlibagimsizlikkaldirildi_kosova_tam_3922011_haber/ (09.09.2012)

Haberler.com Haber sitesi, “**Agim Çeku: Kosova 2013 Yılında Ordusuna Sahip Olacak**”, <http://www.haberler.com/agim-ceku-kosova-2013-yilinda-ordusuna-sahip-3438291-haber/> (15.03.2012)

Haberler.com Haber sitesi, “**Kosova’nın Nüfusu 1 Milyon 740 Bin**”, www.haberler.com/kosova-nin-nufusu-1-milyon-740-bin-3956369-haber/ , (04.01.2013)

Kosova Priştineliler Kültür ve Yardımlaşma Derneği, “**Kosova Tarihi**”, www.pristineliler.com/kosova-tarihi , (01.07.2013)

Kosova İstatistik Kurumu, <http://www.esk.rks-gov.net/eng/> , (04.01.2013)

Kosova İstatistik Kurumu, “**2011 Genel Nüfus Sayımı REKOS 2011**”, <http://esk.rks-gfov.net/ENG/latest-news/324-press-release-estimate-on-the-number-of-kosovo-population-2011> , (07.03.2013)

Kosova Cumhuriyeti’nin uluslararası tanınmasına dair internet sitesi, “**Who recognized Kosovo as an independent state**” , Kosovathanksyou.com, <http://www.kosovothanksyou.com/> , (28.06.2013)

KosovaHaber Haber Ajansı, “**Hırvatistan ve Kosova Arasında Askeri İşbirliği Anlaşması İmzalandı**”, www.kosovahaber.net/?page=2,12,13259 , (17.06.2012)

M.Akif Kütükçü, “**Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri**”, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.Tr/sos_mak/makaleler%5CM.Aki%20KÜTÜKÇÜ%5C259-276.pdf (10.03.2013)

Sabah Gazetesi, “**Kosova Tam Bağımsızlığına Kavuştu**”,
<http://www.sabah.com.tr/Dunya/2012/09/10/kosova-tam-bagimsizligina-kavustu> ,
(15.09.2012)

ÖZGEÇMİŞ

04 Ekim 1986 tarihi, Eskişehir doğumluyum. İlk ve Ortaokulu Bilecik İli Söğüt İlçesinde, Lise eğitimimi ise Bursa Işıklar Askeri Lisesi'nde tamamladıktan sonra 2004 yılında Kara Harp Okuluna başladım. Bu okuldan 2008 yılında Sistem Mühendisliği/İşletme lisans diplomasıyla Teğmen rütbesiyle subay olarak mezun oldum. 2011 yılında Üsteğmenlik rütbesine terfi ettim. 2008 yılından beri Kara Kuvvetleri Komutanlığına bağlı olarak çeşitli İl ve İlçelerde görevimi sürdürmekteyim. 2010 yılında Beykent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladım.

Özel ilgi alanlarım, siyasi tarih, uluslararası ilişkiler, stratejik analiz, uluslararası siyaset, Ortadoğu ve Balkanlar'da yaşanan sorunların değerlendirilmesidir.

Ataman ERDOĞAN